

**T.C.**  
**DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**  
**İŞLETME ANABİLİM DALI**  
**ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK PROGRAMI**  
**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**İSKENDERUN BÖLGESİNDEKİ DEMİR ÇELİK**  
**FİRMALARI ÖZELİNDE, DEMİR ÇELİK**  
**SEKTÖRÜNÜN İHRACATTA KARŞILAŞTIKLARI**  
**SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

**Emir Hakan KÖYBAŞI**

**Danışman**

**Prof. Dr. Semra AYTUĞ**

**İZMİR - 2019**

## TEZ ONAY SAYFASI



## YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İskenderun Bölgesindeki Demir Çelik Firmaları Özelinde, Demir Çelik Sektörünün İhracatta Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2019

Emir Hakan KÖYBAŞI

## ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İskenderun Bölgesindeki Demir Çelik Firmaları Özelinde, Demir Çelik Sektörünün İhracatta Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri

Emir Hakan KÖYBAŞI

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Uluslararası İşletmecilik Programı

Bir ülkenin büyümesi, gelişmesi ve kalkınmasında demir çelik sektörü büyük öneme sahiptir. Çünkü sektör, kendine bağlı birçok ana ve alt sektöre hammadde sağlamaktadır. Ülkemizde de demir çelik sektörü, gerek iç piyasanın ihtiyacına yönelik ürün üretmek üzere dışa bağımlılıktan olabildiğince korunması, gerekse üretilen ürünlerin yurtdışına ihraç edilmesiyle ülke ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır. Bu çalışmaya konu olan İskenderun bölgesi de, ülkemizde demir çelik sektörünün konumlandığı önemli demir çelik üretim bölgelerinden biridir.

Bu tez çalışması ile İskenderun Bölgesi'ndeki demir çelik üretimi yapan firmalar özelinde, demir çelik sektörünün ihracatta karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri ele alınmaktadır.

Tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demir çelik sektörüyle ilgili genel bilgiler ve dünyada demir çelik sektörü incelenmiştir. İkinci bölümde ise Türkiye'de demir çelik sektörü ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde de İskenderun Bölgesi özelinde demir çelik sanayisinin gelişimi ve sektörün ihracatta karşılaştığı sorunlar anket çalışması ile incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise, bu çalışma ile ilgili genel değerlendirme ve İskenderun bölgesinde karşılaşılan ihracat sorunlarıyla ilgili çözüm önerileri sıralanmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Demir Çelik Sektörü, Dış Ticaret, İhracat, İskenderun Bölgesi

## **ABSTRACT**

**Master's Thesis Project**

**According to the Iron and Steel Companies in Iskenderun Region, Problems  
And Solution Recommendations of Export for the Iron and Steel Sector**

**Emir Hakan KÖYBAŞI**

**Dokuz Eylül University**

**Graduate School of Social Sciences**

**Department of Business Administration**

**International Business Administration Program**

**Iron and steel sector has a great importance in the growth, development and development of a country. Because the Iron And Steel sector provides raw materials to many main and sub-sectors connected to it. In our country, the iron and steel sector contributes greatly to the national economy by producing products for the needs of the domestic market, protecting our country as much as possible from dependence on foreign sources and exporting the products abroad. Iskenderun region, which is the subject of this study, is one of the important iron and steel production regions where iron and steel sector is located in our country.**

**With this thesis, the problems faced by the iron and steel industry in exports and solutions are addressed especially for the companies engaged in iron and steel production in İskenderun Region.**

**The thesis consists of three parts. In the first part, general information about iron and steel sector and iron and steel sector in the world are examined. In the second part, the iron and steel industry in Turkey are discussed. In the third chapter, the development of iron and steel industry in Iskenderun Region and the problems faced by the sector in export are examined with a survey. In the conclusion part, the general evaluation of this study and the solution proposals related to the export problems in İskenderun region are listed.**

**Keyword Iron and Steel Sector, Foreign Trade, Export, İskenderun Region**

**İSKENDERUN BÖLGESİNDEKİ DEMİR ÇELİK FİRMALARI ÖZELİNDE,  
DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNÜN İHRACATTA KARŞILAŞTIKLARI  
SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ  
İÇİNDEKİLER**

|                  |     |
|------------------|-----|
| TEZ ONAY SAYFASI | ii  |
| YEMİN METNİ      | iii |
| ÖZET             | iv  |
| ABSTRACT         | v   |
| İÇİNDEKİLER      | vi  |
| KISALTMALAR      | x   |
| TABLolar LİSTESİ | xii |
| ŞEKİLLER LİSTESİ | xiv |
| GİRİŞ            | 1   |

**BİRİNCİ BÖLÜM**

**DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜYLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER VE DÜNYADA  
DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜ**

|   |    |
|---|----|
| 1.1. DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜYLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER           | 2  |
| 1.1.1. Demir Çelik Kavramı ve Sektörün Genel Özellikleri    | 2  |
| 1.1.2. Demir Çelik Sektöründe Kullanılan Hammadde Çeşitleri | 3  |
| 1.1.3. Demir Çelik Sektöründe Kullanılan Üretim Yöntemleri  | 4  |
| 1.1.3.1 OHF Yöntemi   | 4  |
| 1.1.3.2. BOF Yöntemi  | 4  |
| 1.1.3.3. EAO yöntemi  | 5  |
| 1.1.4. Demir Çelik Sektöründe Üretilen Ürün Çeşitleri       | 5  |
| 1.2. DÜNYADA DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜ                            | 6  |
| 1.2.1. Demir Çelik Sektörünün Tarihsel Gelişimi             | 6  |
| 1.2.3. Dünya Ham Çelik Üretimi                              | 9  |
| 1.2.2. Dünya Ham Çelik Üretim Kapasitesi                    | 15 |

|   |    |
|---|----|
| 1.2.3. Üretim Yöntemlerine Göre Dünya Demir Çelik Üretimi     | 16 |
| 1.2.4. Dünya'daki Büyük Çelik Üreticileri                     | 17 |
| 1.2.5. Dünya Nihai Çelik Tüketimi                             | 19 |
| 1.2.6. Dünya'da Kişi Başına Çelik Tüketimi                    | 21 |
| 1.2.7. Dünya Demir Çelik Sektöründe Fiyatlama                 | 22 |
| 1.2.8. Dünya Demir Çelik Ticareti                             | 24 |
| 1.2.9. Dünya Demir Çelik Sektöründe Birleşme Ve Satın Almalar | 27 |
| 1.2.10. Demir Çelik Sektörüne Yönelik Kısıtlayıcı Yaklaşımlar | 29 |
| 1.2.10.1. Çevre İle İlgili Düzenlemeler                       | 29 |
| 1.2.10.2. Korumacı Önlemler ve Anti-Damping                   | 31 |

## **İKİNCİ BÖLÜM**

### **TÜRKİYE' DE DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜ**

|   |    |
|---|----|
| 2.1. TÜRK DEMİR ÇELİK SANAYİSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ   | 33 |
| 2.2. DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNÜN TÜRKİYE'DEKİ MEVCUT DURUMU  | 37 |
| 2.2.1. Türkiye'de Ham Çelik Üretimi   | 37 |
| 2.2.2. Türkiye'de Ham Çelik Üretiminin Bölgelere Göre Dağılımı                                  | 39 |
| 2.2.3. Türkiye'nin Ham Çelik Üretim Kapasitesi, Nihai Üretim Miktarı ve Kapasite Kullanım Oranı | 40 |
| 2.2.4. Üretim Yöntemlerine Göre Türkiye'de Demir Çelik Üretimi                                  | 41 |
| 2.2.5. Ürünlere göre Türkiye'de Demir Çelik Üretimi   | 42 |
| 2.2.6. Türkiye'de Nihai Çelik Tüketimi  | 43 |
| 2.2.7. Türkiye'de Kişi Başına Çelik Tüketimi  | 44 |
| 2.3. TÜRK DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNÜN DIŞ TİCARETİNİN DURUMU   | 45 |
| 2.3.1. İhracat  | 47 |
| 2.3.2. İthalat  | 49 |
| 2.4. TÜRK DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNDE HAMMADDE DURUMU  | 51 |
| 2.5. TÜRK DEMİR ÇELİK ÜRÜNLERİNE UYGULANAN KORUMACI ÖNLEMLER                                    | 52 |
| 2.6. TÜRK DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNDE İHRACATI GELİŞTİRMEYE YÖNELİK ÇALIŞMALAR                       | 56 |

|   |    |
|---|----|
| 2.6.1. Girdi Tedarik Stratejisi (GİTES) ve Eylem Planı 2013-2015                      | 57 |
| 2.6.2. 2023 Türkiye İhracat Stratejisinin Uygulamaya Aktarılması ve Sektörel Kırılımı | 61 |
| 2.6.3. Malzeme Test ve Analiz Laboratuvarları (MATİL) A.Ş.'nin Kuruluşu               | 64 |
| 2.6.4. İhracatçılara Yeşil Pasaport Uygulaması  | 66 |
| 2.7. TÜRK DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNÜN SWOT ANALİZİ   | 66 |

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### İSKENDERUN BÖLGESİNDE DEMİR ÇELİK SANAYİSİNİN GELİŞİMİ VE SEKTÖRÜN İHRACAT SORUNLARI İLE İLGİLİ BİR ARAŞTIRMA

|   |    |
|---|----|
| 3.1. İSKENDERUN BÖLGESİNDE DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜ  | 72 |
| 3.2. İSKENDERUN BÖLGESİNDEKİ DEMİR ÇELİK FİRMALARI ÖZELİNDE, DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNÜN İHRACATTA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ ÜZERİNE BİR ANKET ÇALIŞMASI | 74 |
| 3.3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ  | 74 |
| 3.3.1. Araştırmanın Gerekçesi, Amacı Ve Kapsamı   | 74 |
| 3.3.2. Araştırmanın Problemi  | 75 |
| 3.3.3. Araştırmada Kullanılan Teknikler   | 75 |
| 3.3.4. Araştırmanın Evreni Ve Örneklem  | 76 |
| 3.3.5. Anketlerin Hazırlanması Ve Uygulanması   | 76 |
| 3.4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE ANALİZ  | 77 |
| 3.4.1. Araştırmaya Katılan Firmaların Genel Özellikleri   | 77 |
| 3.4.2. Firmaların İhracattaki Mevcut Durumları ve Gelecekteki Beklentileri  | 80 |
| 3.4.3. İhracatın Geliştirilmesine Yönelik Alınan Yardımlar  | 84 |
| 3.4.4. Firmaların Fuarlara Katılım Durumu   | 85 |
| 3.4.5. Satışların Bölgesel Dağılımı ve Gelecekteki Durumu   | 87 |
| 3.4.6. Firmaların Dış Pazardaki Rakipleri, Bu Rakiplere Göre Durumu (Üstün Ve Zayıf Olan Yanları) ve Dış Pazarlarda Karşılaştığı Sorunlar                             | 88 |
| 3.4.7. Firmaların Toplam İhracatları Konusundaki Beklentileri   | 91 |
| 3.4.8. Firmaların Satışları Gerçekleştirirken Kullandıkları Kanallar  | 92 |
| 3.4.9. Üretim Tesislerinin Mevcut Konumu ve Gelecekteki Durumu  | 93 |

|   |     |
|---|-----|
| 3.4.10. Firmaların Üretim, Teknoloji ve Pazarlama Konularındaki İşbirlikleri                        | 94  |
| 3.4.11. Firmaların Hammadde İle İlgili Durumu   | 95  |
| 3.4.12. İskenderun Bölgesi'ndeki Altyapı Durumu   | 96  |
| 3.4.13. Enerji Maliyeti ile İlave Fon ve Kesintilerin, Sektörün Dış Pazardaki Rekabet Gücüne Etkisi | 98  |
| 3.4.14. Sektörde Karşılaşılan Diğer İhracat Sorunları ve Çözüm Önerileri                            | 99  |
| <br>  |     |
| SONUÇ VE ÖNERİLER   | 100 |
| KAYNAKÇA  | 105 |
| EK  |     |



## KISALTMALAR

|                |  |
|----------------|--|
| <b>AB</b>      | Avrupa Birliği   |
| <b>ABD</b>     | Amerika Birleşik Devletleri  |
| <b>AKÇT</b>    | Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu  |
| <b>TCMB</b>    | Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası   |
| <b>BDT</b>     | Bağımsız Devletler Topluluğu   |
| <b>BOF</b>     | Bazık Oksijen Fırını   |
| <b>ÇİB</b>     | Çelik İhracatçıları Birliği  |
| <b>DPT</b>     | Devlet Planlama Teşkilatı  |
| <b>DÇÜD</b>    | Demir Çelik Üreticileri Derneği  |
| <b>DTÖ</b>     | Dünya Ticaret Örgütü (WTO, World Trade Organization)   |
| <b>DTM</b>     | Dış Ticaret Müsteşarlığı   |
| <b>EAO</b>     | Elektrik Ark Ocaklı  |
| <b>EUROFER</b> | Avrupa Demir Çelik Sanayisi Konfederasyonu (European Confederation of Iron and Steel Industries) |
| <b>GITES</b>   | Girdi Tedarik Stratejisi ve Eylem Planı  |
| <b>GSMH</b>    | Gayri Safi Milli Hasıla  |
| <b>GTIP</b>    | Gümrük Tarifesi İstatistik Pozisyonu   |
| <b>IISI</b>    | Uluslararası Demir Çelik Enstitüsü (International Iron and Steel Institute)                      |
| <b>İMMB</b>    | İstanbul Metal ve Maden İhracatçıları Birliği  |
| <b>İSO</b>     | İstanbul Sanayi Odası  |
| <b>KKO</b>     | Kapasite Kullanım Oranı  |
| <b>KOBİ</b>    | Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler   |
| <b>MATIL</b>   | Malzeme ve Test analiz Laboratuvarları A.Ş.  |

|             |   |
|-------------|---|
| <b>M.Ö.</b> | Milattan Önce   |
| <b>M.S.</b> | Milattan Sonra  |
| <b>MTA</b>  | Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü   |
| <b>OECD</b> | İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (Organization for Economic Co-Operation and Development) |
| <b>OHF</b>  | Open Heart Furnance (Açık Fırın)  |
| <b>OYAK</b> | Ordu Yardımlaşma Kurumu   |
| <b>TÇÜD</b> | Türkiye Çelik Üreticileri Derneği   |
| <b>TDK</b>  | Türk Dil Kurumu   |
| <b>TCDD</b> | Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları   |
| <b>TİM</b>  | Türkiye İhracatçılar Meclisi  |
| <b>TOBB</b> | Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği  |
| <b>TRT</b>  | Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu  |
| <b>UYYP</b> | Ulusal Yeniden Yapılanma Planı  |
| <b>WSA</b>  | World Steel Association (Dünya Çelik Birliği)   |

## TABLolar LİSTESİ

|   |      |
|---|------|
| <b>Tablo 1:</b> Yıllara Göre Dünya Ham Çelik Üretimi  | s.9  |
| <b>Tablo 2:</b> Yıllar itibariyle Dünya Ham Çelik Üretim Sıralaması<br>(2008-2011-2014)                         | s.13 |
| <b>Tablo 3:</b> Yıllar itibariyle Dünya Ham Çelik Üretim Sıralaması (2017-2018)<br>(1000 Ton)                   | s.14 |
| <b>Tablo 4:</b> Yıllar İtibariyle Yöntemlere Göre Dünya Demir Çelik Üretimi                                     | s.17 |
| <b>Tablo 5:</b> 2018 Yılı İtibariyle Dünya'nın Büyük Çelik Üreticileri Listesi                                  | s.18 |
| <b>Tablo 6:</b> Dünya Ham Çelik Tüketiminde 10 Nihai Mamül Tüketicisi   | s.20 |
| <b>Tablo 7:</b> Dünya'da Kişi Başına Çelik Tüketimi 2012-2018 (kilogram)  | s.22 |
| <b>Tablo 8:</b> Küresel Anlamda Çelik İhracatı ve Yüzdesi   | s.25 |
| <b>Tablo 9:</b> 2018 Yılı Sonu İtibariyle Başlıca Çelik İhracatçısı ve İthalatçısı Olan<br>Ülkeler (Milyon Ton) | s.26 |
| <b>Tablo 10:</b> Demir Çelik Sektöründe Ham Çelik Üretim Yapan Firmaların Kuruluş<br>Tarihleri                  | s.36 |
| <b>Tablo 11:</b> Türkiye'nin Ham Çelik Üretim Kapasitesi, Nihai Üretim Miktarı ve<br>Kapasite Kullanım Oranı    | s.40 |
| <b>Tablo 12:</b> Üretim Yöntemlerine Göre Türkiye'de Demir Çelik Üretimi (milyon ton)                           | s.41 |
| <b>Tablo 13:</b> Türkiye'nin Ürünlere Göre Çelik Üretimi (Milyon Ton)   | s.43 |
| <b>Tablo 14:</b> Yıllara Göre Türkiye'nin Kişi Başına Ham Çelik Tüketimi (Kg/Kişi)                              | s.45 |
| <b>Tablo 15:</b> Türkiye'nin Yıllara Göre Yıllara Göre Dış Ticareti   | s.46 |
| <b>Tablo 16:</b> Bölgelere Göre Türkiye'nin Toplam Çelik İthalatı   | s.50 |
| <b>Tablo 17:</b> Türkiye Hammadde İthalatı  | s.51 |
| <b>Tablo 18:</b> Türkiye Demir Çelik Sektörü Swot Analizi   | s.70 |
| <b>Tablo 19:</b> Firmaların Yıllık Satış Hacimleri  | s.78 |
| <b>Tablo 20:</b> Firmaların Toplam Üretim Miktarı   | s.79 |
| <b>Tablo 21:</b> Kapasite Kullanım Oranının Düşük Olmasının Nedenleri   | s.80 |

|   |       |
|---|-------|
| <b>Tablo 22:</b> Toplam İhracat Miktarının Toplam Üretim Miktarıyla Kıyaslaması ve Toplam İhracat Tutarı  | s.81  |
| <b>Tablo 23:</b> Firmaların İhracat Yapamamalarının Nedenleri   | s.82  |
| <b>Tablo 24:</b> Firmaların Ağırlıklı Olarak İhracat Yapma Nedenleri                                      | s.83  |
| <b>Tablo 25:</b> Markalı Ürünler, Dış Pazardaki Satışları Arttırabilir Mi?                                | s.83  |
| <b>Tablo 26:</b> İhracat İle İlgili Yardım Alınan Kurumlar ve Konular                                     | s.84  |
| <b>Tablo 27:</b> Fuarlara Katılım Durumu  | s.86  |
| <b>Tablo 28:</b> Fuarlara Katılımın Sağlayacağı Faydalar  | s.86  |
| <b>Tablo 29:</b> Satışların Bölgesel Dağılımı ve Gelecekteki Durum  | s.87  |
| <b>Tablo 30:</b> Firmaların Dış Pazarlardaki Rakiplerinin Önem Dereceleri                                 | s.88  |
| <b>Tablo 31:</b> Firmaları Dış Pazardaki Diğer Rakiplere Göre Durumu (Üstün Ve Zayıf Olan Yanları)        | s.89  |
| <b>Tablo 32:</b> Firmaların Dış Pazarlarda Karşılaştıkları Sorunlar                                       | s.90  |
| <b>Tablo 33:</b> Firmaların Gelecek 5 Yıl İçerisindeki Toplam İhracat Miktarı Konusundaki Beklentileri    | s.91  |
| <b>Tablo 34:</b> Kullanılan Satış Kanalları   | s.92  |
| <b>Tablo 35:</b> Üretim Tesislerinin Konumu ve Gelecekteki Durumu   | s.93  |
| <b>Tablo 36:</b> Üretim, Teknoloji ve Pazarlama Konularındaki Mevcut İşbirlikleri ve Gelecekteki Durum    | 94    |
| <b>Tablo 37:</b> Hammadde Tedarik Edilen Ülke ve Bölgeler   | s.96  |
| <b>Tablo 38:</b> İskenderun Bölgesindeki Altyapı Durumu Yeterli Mi?                                       | s.96  |
| <b>Tablo 39:</b> Yatırım Yapılması Gereken Altyapı Sektörleri   | s.97  |
| <b>Tablo 40:</b> Enerji Maliyeti İle İlave Fon Ve Kesintiler, Sektörün Rekabet Gücünü Sınırlandırıyor Mu? | s. 98 |

## ŞEKİLLER LİSTESİ

|   |    |
|---|----|
| Şekil 1: Dünya’da Ham Çelik Üretimi (milyon ton)                                      | 10 |
| Şekil 2: Yıllara Göre Dünya Ham Çelik Üretim Kapasitesi                               | 11 |
| Şekil 3: 2018 Yılı Sonu İtibariyle Dünya Ham Çelik Üretiminin Bölgelere Göre Dağılımı | 12 |
| Şekil 4: 2014 Yılı İtibariyle Global Çelik Kapasite Kullanım Oranları                 | 16 |
| Şekil 5: Dünya Nihai Çelik Tüketimi (Milyon Ton)                                      | 19 |
| Şekil 6: Gelişmiş Ülkeler, Gelişmekte Olan Ülkeler Ve Çin’deki Çelik Tüketim Payları  | 20 |
| Şekil 7: Dünya Demir Çelik Fiyatlarındaki Dalgalanmalar                               | 24 |
| Şekil 8: Türkiye’nin Ham Çelik Üretimi (Milyon Ton) ve Üretim Artışı (%)              | 39 |
| Şekil 9: Bölgelere Göre Türkiye Çelik Haritası  | 39 |
| Şekil 10: Türkiye’nin Nihai Çelik Tüketimi  | 44 |
| Şekil 11: Türkiye Çelik İhracatı  | 47 |
| Şekil 12: Türkiye Çelik İthalatı  | 49 |
| Şekil 13: Türkiye Çelik Haritası  | 71 |
| Şekil 14: Firmaların Faaliyet Gösterdikleri Süre                                      | 78 |
| Şekil 15: Firmaların Kapasite Kullanım Oranı ve Gelecekteki Beklentileri              | 79 |
| Şekil 16: Satışların Dağılımı   | 81 |
| Şekil 17: Hammadde Tedarik Durumu   | 95 |

## GİRİŞ

Dünya üzerinde İnsan uygarlığının varlığı binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Bu uzun zaman sürecinde sosyal, ekonomik ve teknolojik anlamda sürekli gelişen, değişen ve değişmeye devam eden bir medeniyet söz konusudur. Bu medeniyetin kurulmasında da değerli metallerin keşfedilmesi ve bunların farklı alanlarda kullanımı oldukça önemlidir.

Doğada serbestçe bulunabilen demir metalinin işlenerek çeliğe dönüştürülmesiyle ilk çağlarda av malzemeleri, tarımda kullanılan araç gereçler ve ilkel silahlar üretilmiştir. Böylece göçebe toplumdaki yerleşik topluma geçiş süreci hızlanmıştır.

Zaman geçtikçe üretim teknolojilerinin de gelişmesiyle demirden yapılan ürünlerin kullanım alanı yaygınlaşmıştır. Böylece hammadde olarak demir ve çeliğe doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı ev eşyaları, beyaz eşya, otomotiv, yapı malzemeleri, silah sanayi, ulaşım, gemicilik, uzay sanayi ve teknoloji ürünleri gibi sektörler gelişmiştir.

Bu gelişim tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de benzer bir şekilde ilerlemiştir. Ülkemizin gerek ticari, gerekse coğrafi olarak en uygun bölgelerinde demir çelik sektörü ve buna bağlı alt sektörler konumlandırılmıştır. Bu konumlandırmanın temel hedefi, ülkemizin ihtiyaç duyduğu demir çelik ve bununla bağlantılı yan sektör ürünlerinin üretilip, dışardan alımının önlenmesidir.

Günümüzde de demir çelik sektörü; hem ülkemizin ihtiyaç duyduğu ürünleri üretmekte, hem de bu ürünleri dış pazarlara ihraç etmektedir. Böylece sektör, ülke ekonomisine ve ülkenin sınai anlamda gelişmesine büyük katkı sağlamaktadır. İskenderun Bölgesi de ülkemizde demir çelik sektörünün gelişime katkı sağlayan, sektörün ülkemizde kümelendiği birkaç bölgeden birisidir.

# **BİRİNCİ BÖLÜM**

## **DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜYLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER VE DÜNYADA DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜ**

Tarih boyunca demir çelik sektöründe meydana gelen ilerlemeler toplumların sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik yapılarında da köklü değişmelerin oluşmasına katkı sağlamıştır. Kısacası günümüzde modern dünyanın oluşması ve şekillenmesinde, demir çelik ve buna bağlı endüstrilerde meydana gelen pozitif gelişmelerin etkisi büyüktür. Çalışmanın bu bölümünde, sektörle ilgili temel kavramlar ile Dünya’da demir çelik sektörü incelenmiştir.

### **1.1. DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜYLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER**

#### **1.1.1. Demir Çelik Kavramı ve Sektörün Genel Özellikleri**

Demir, doğada serbestçe bulunan demir cevherinin fırınlarda işlenmesiyle meydana getirilir. Çelik ise, demirin bazı kimyasal işlemlerden geçirilmesiyle elde edilir. Ayrıca hurdanın toplanıp ergitilmesiyle de demir ve çelik üretimi gerçekleştirilir.

Türk Dil Kurumu’nun tanımına göre Demir; Atom no su periyodik cetvelde 26, simgesi FE, atom ağırlığı ise 55,850 ve yoğunluğu da yaklaşık 7,8 olan; yaklaşık 1510 °C’de eriyen, rengi koyu mavi ve çelik, döküm ve alaşımlar halinde sanayide kullanılmaya en uygun elementtir. (Türk Dil Kurumu (TDK), [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5abcedebd5d1f8.21051118](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5abcedebd5d1f8.21051118), (12.02.2019).

Çelik ise; birleşiminde karbon ve demir elementleri olan, su ile esnek ve sert bir hale getirilebilen bir alaşımdır. (Türk Dil Kurumu(TDK), [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5abcee03a40845.11779288](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5abcee03a40845.11779288) (12.02.2019).

Endüstriyel anlamda demir çelik ise; demir cevheri veya hurdanın ergitilmesinin ardından çeşitli yöntemler uygulanarak, çubuk(inşaat demiri) , çeşitli profil ürünleri, tel ürünleri, boru, sac, levha vb. haline getirilmesini döküm, haddeleme, dövme, ısıl işlem uygulamaları ve koruyucu maddelerle kaplanmaları

sonucu oluşur. . Demir ve çelik, insanlığın varoluşundan beri keşfedilen en önemli buluşlardandır. Günümüzde, metaller içerisinde kullanımı en yaygın olandır ve Dünya’da üretimi yapılan metal türlerinin en büyük bölümünü meydana getirir. Diğer metallere göre üretiminin daha düşük maliyetlerle gerçekleştirilmesi ve dayanıklılığı yüksek bir madde olmasından ötürü demir çelik sektörü, birçok sektöre hammadde sağlamaktadır. Kısacası, geçmişten günümüze toplumların sanayileşmesi, kalkınması ve gelişmesindeki temel yapı maddesidir. Demir çelik sektörü; savunma sanayi, ağır makine, ulaşım, inşaat, beyaz eşya, otomotiv, gemi imalatı gibi ülkelerin gelişmesindeki stratejik öneme sahip sektörlerle hammadde sağlamaktadır. Ayrıca günümüzde, gelişmekte olan ülkelerde kişi başına tüketilen demir çelik miktarı; bu ülkelerin kalkınma düzeyini ifade eden bir gösterge olarak kullanılmaktadır (Akman, 2007: 4-5).

Demir çelik sektörü sermaye yoğun bir sektördür. Kısacası diğer sektörlerle göre ilk yatırım maliyeti oldukça yüksektir. Ayrıca gelişmiş teknoloji ve kalifiye işgücüne ihtiyaç duymaktadır. Geçmişten günümüze doğru sektöre baktığımızda, ilk olarak kamu kesimi ağırlıklı yatırımların gerçekleştiğini ifade edebiliriz. 19.yy. sonu ve 20.yy’ın ilk yarısında, dünyada büyük savaşlar ve ekonomik krizler meydana gelmiştir. Bu dönemde, dünya genelinde sektöre kamu kaynaklarıyla yatırım yapılmıştır (Atgür, 2006: 5).

20.yy’ın ikinci yarısından sonra uluslararası ticarete serbestleşme eğilimleri görülmektedir. Dolayısıyla bu dönemde, demir çelik endüstrisine özel sektör yatırımlarının hız kazandığı belirtilebilir. Günümüzde ise dünya genelinde küreselleşmenin, yani sermayenin özel kesimde yoğunlaşmasıyla birlikte rekabetin arttığı ve sektörde özel kesim yatırımlarının ağırlıkta olduğu ifade edilebilir.

### **1.1.2. Demir Çelik Sektöründe Kullanılan Hammadde Çeşitleri**

Sektörde ağırlıklı olarak demir cevheri, kok kömürü, hurda, pik, ferro alyaj ve sünger demir gibi hammaddeler kullanılmaktadır.

Hurda kullanılarak üretim yapan firmaların, ilk kurulum maliyetleri daha düşüktür. Ayrıca hurda kullanılarak gerçekleştirilen üretim yönteminde, diğer hammaddelerle gerçekleştirilen üretim yöntemlerine göre daha az enerji

kullanılmaktadır. Bu nedenle üretim maliyeti daha düşüktür. Ayrıca hammadde olarak hurdanın kullanılması, diğer üretim yöntemlerine göre çevreyi daha az kirletir. Günümüzde firmalar; ilk kurulum, üretim ve çevresel faktörleri göz önüne aldığıında, hurda ile üretim yapan demir çelik üretim tesisleri kurmayı tercih etmektedir (Atman, 2007: 335-38).

### **1.1.3. Demir Çelik Sektöründe Kullanılan Üretim Yöntemleri**

18. yüzyılda meydana gelen Sanayi devriminden sonra demir çelik ürünleri, fabrikalarda yığın şekilde üretilmeye başlanmıştır. Bu tarihten günümüze kadar geliştirilen 3 temel yöntemle yığın demir çelik üretimi gerçekleştirilmektedir. Bunlar OHF (Open Hearth Furnance), BOF (Bazık Oksijen Fırınları) ve EAO (Elektrik Ark Ocağı) yöntemleridir.

#### **1.1.3.1 OHF Yöntemi**

Bu yöntem 1850'li yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Açık fırın veya Bessemer yöntemi olarak da adlandırılmaktadır. Günümüzde gelişen yeni teknolojilerin etkisiyle birlikte bu yöntemin kullanımı gittikçe azalmıştır. Ülkemizde OHF yöntemi ile üretim yapılmamaktadır. Dünya genelinde ise bu yöntemle üretim yapan tesisler, üretimin daha hızlı ve üretim miktarının daha yüksek olduğu teknolojilere, yani EAO veya BOF yöntemine geçiş yapmaktadır.

#### **1.1.3.2. BOF Yöntemi**

BOF yöntemiyle gerçekleştirilen çelik üretiminde hammadde olarak demir cevheri ve kok kömürü kullanılmaktadır. Bu hammaddeler, yüksek sıcaklıktaki fırınlarda ergitilerek çelik üretimi gerçekleştirilir. Bu üretim yöntemi genellikle entegre tesislerde kullanılmaktadır. Günümüzde BOF yöntemiyle demir çelik üretimini tercih eden ülkeler, aynı zamanda demir cevheri ve kok kömürü bakımından zengin kaynaklara sahiptir.

### **1.1.3.3. EAO yöntemi**

EAO yönteminde ise hammadde olarak demir çelik hurdası kullanılmaktadır. Hurda, elektrik enerjisi yardımıyla ergitilerek çeliğe dönüştürülmektedir. Bu üretim yöntemini kullanan kuruluşlar EAO Tesisleri olarak adlandırılmaktadır. İlk kurulum ve üretim maliyetinin düşük olması, hurdanın diğer hammadde kaynaklarına göre daha zengin oluşu ve ayrıca çevreye daha az zarar vermesi nedeniyle tercih edilmektedir.

### **1.1.4. Demir Çelik Sektöründe Üretilen Ürün Çeşitleri**

Sektörde kütük, slab, uzun ve yassı olmak üzere 4 temel ürün çeşidinin üretildiğini ifade etmemiz mümkündür. Bu ürünlerden kütük ve slab, yarı ürünler olarak ifade edilebilir. Kütüğün işlenmesiyle uzun çelik ürünleri, slabın işlenmesiyle de yassı çelik ürünleri üretilmektedir. Uzun çelik ürünleri genellikle inşaat ve ulaşım sektöründe kullanılmaktadır. Bunlar; inşaat sektöründe kullanılan çubuklar, profiller ile tel, çivi ve otomotiv sanayinde kullanılan filmaşın ile demiryolu raylarıdır. (Akman, 2007: 9).

Yassı çelik ürünleri ise otomotivde ve gemi inşa sektöründe kullanılan levha ve saclar, altyapı ve inşaat sektörlerinde kullanılan boru ve sıcak haddelenen profiller, bazı ofis ve ev araç gereçleri için kullanılan tenekeler, beyaz eşya gibi dayanıklı tüketim malları için kullanılan levhalar olarak sınıflandırılabilir. (Yüzer, 2009: 18).

Yassı çelik ürünleri, Global anlamda olduğu gibi Türkiye’de de beyaz eşya gibi dayanıklı tüketim malları ile boru ve profil gibi yatırım malları sektörlerinin ana girdisini oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle bir ülkede yassı çelik tüketme miktarı, o ülkedeki gelişmişliğin ve refah seviyesinin en önemli göstergelerinden biri olarak görülmektedir. Sanayileşme sürecini tamamlamış toplumlarda demir çeliğin üretim miktarı ve tüketimi içinde yassı çelik ürünlerinin oranının, gelişmekte olan

toplumlara göre daha yüksek miktarda olması bu düşünceyi doğrulamaktadır. (Duman, 2008: 71).

## **1.2. DÜNYADA DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜ**

### **1.2.1. Demir Çelik Sektörünün Tarihsel Gelişimi**

Geçmişten günümüze; insanlık tarihinde medeniyetlerin oluşması, gelişmesi ve toplumsal yapıların değişmesine katkı sağlayan en önemli buluş, hiç kuşkusuz demirin ergitilmesiyle çeliğin elde edilmesidir (Atgür, 2006: 7).

Arkeolojik çalışmalara göre, ilk defa demirin milattan önce (M.Ö.) 4000 yıllarında Sümer ve Mısır uygarlıklarında kullanıldığı belirlenmiştir. Bu devirde, doğada serbest halde bulunan demirin yontularak bıçak, süs eşyaları ve silah olarak kullanıldığı ortaya çıkarılmıştır. M.Ö. 1200 – M.Ö. 300 dönemi tarihte ‘Demir Çağı’ olarak adlandırılmaktadır. Bu devirde ilk kez demir, ısıtılarak geçirilerek dayanıklı eşyalar ve silahlar yapılmıştır. Bu devirde ilk kez demir, ticareti yapılan bir meta olarak kullanılmış ve Anadolu, Mezopotamya, Antik Yunan ve Mısır Uygarlıkları arasındaki ticari ve toplumsal ilişkilerin gelişmesine katkı sağlamıştır (Güser, 2006: 18).

Milattan Sonra (M.S.) 4. yüzyıl ile Milattan Sonra (M.S.) 6. yüzyıl arasında Asya kıtasından Avrupa’ya yani Doğu’dan Batı’ya doğru gerçekleşen Kavimler Göçü’ nün etkisiyle demirin dünya genelinde kullanım alanı giderek arttı. Böylece modern toplumların kurulması, uygarlıklar arasındaki ticari sınırların ve ticaret hacminin büyümesi ile yeni buluşların ortaya konulması süreci hızlandı (Akman, 2007: 45-46).

Günümüzde çelik üretimi, ileri teknoloji ürünü fırınlarda demirin eritilmesi yöntemiyle gerçekleştirilmektedir. Bu yöntem, ilk olarak karşımıza M.Ö. 2. yy’ da Çin’de karşımıza çıkmaktadır. Benzer bir üretim şeklinin sanayileşme sürecine giren Avrupa’da ortaya çıkışı 19.yy’ı bulmaktadır. (The White Book Of Steel ,World Steel Association,: 8)

Avrupa’ da sanayi devriminin gerçekleştiği 18. yy. ile 19. yy’ a kadar, demir çelik üretiminde hammadde olarak odun kömürü kullanılıyordu Ayrıca bu döneme kadar üretim tesisleri, demir cevheri etrafında bulunan ormanlara yakın yerlerde

kuruluyordu. Özellikle 18.yy' da İngiltere' de, aşırı ağaç kesimi sonucu üretimde hammadde olarak kullanılacak alternatifler üzerinde çalışmalar yapıldı. Bu çalışmaların sonucu olarak, odun kömüründen daha yüksek ısı enerjisi potansiyeline sahip olan maden kömürü keşfedildi ve odun kömürüyle ikame edildi. Üretim tesisleri de maden kömür yataklarına yakın yerlere kurulmaya başlandı. Bu dönemde hammaddedeki değişikliğin yanında üretim yöntemi ve teknolojisinde de yenilikler gerçekleştirilmiştir. Özellikle 1855 yılında, İngiliz bilim insanı Henry Bessemer' in geliştirdiği ve kendi adını verdiği 'Bessemer üretim süreci' ile daha dayanıklı ve daha ucuza kitlesel çelik üretimi gerçekleştirildi. (World Steel Association. Steel Story. <http://www.worldsteel.org/steelstory/#!prettyPhoto> Erişim Tarihi: 28.02.2019). Bessemer' in geliştirdiği teknik ile çeliğin altyapı, ulaşım ve savunma sanayisindeki kullanım oranı büyük hızla gelişti. Ayrıca günümüzde firmaların üretimlerini gerçekleştirdiği Elektrik ark ocakları ve entegre tesisler, ilk olarak bu dönemde faaliyete geçmişlerdir. Böylece 19. yy' ın sonuna gelindiğinde yapı endüstrisinde (çelik konstrüksiyon yapılar), ulaşım (denizyolu, demiryolu, karayolu ve havayolu taşımacılığı) ve savunma sanayisinde (zırhlı araçlar, denizaltı vb.) devrim niteliğinde yenilikler meydana gelmiştir. Kısacası 19.yy'ın sonunda gelindiğinde demir çelik sektörü; bir ülkenin ticari, sınai ve askeri anlamda kalkınmasındaki en önemli sektör haline gelmiştir.

1900 - 1950 yılları arası Dünya'da; birinci ve ikinci dünya savaşları ile ekonomik anlamda büyük krizler (en önemlisi 1930 ekonomik buhranı) yaşanmıştır. Buna rağmen dünya genelinde çelik üretimi artmış göstermiştir. Bu dönemde sektör, devletler tarafından stratejik olarak kabul edildiği için sektörde kamu yatırımları ağırlıklıdır. Üretim yöntemlerinde geliştirilen yeni teknolojiler ve metotlarla ürün çeşitliliği arttırılmış, çeliğin kullanım alanı yayılmıştır. Bu dönemde dünya çelik üretiminin %80 ini Amerika, Rusya, Almanya, İngiltere ve Fransa gerçekleştirmektedir. (Özdabak, 2004: 2)

1950 yılından günümüze doğru demir çelik sektörü, dünya genelinde büyük ve hızlı bir değişim göstermiştir. Avrupa Birliği'nin kurulmasındaki temel nedenlerden biri de demir çelik sektörüdür. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, yıkılan Avrupa Kıtası'nın yeniden inşa edilmesi, ülkelerin daha hızlı ve doğru biçimde kalkınması ve ülkeler arasında ticaretin geliştirilip yaygınlaştırılması için

1951 yılında; Almanya (Federal Almanya), Fransa, Belçika, İtalya, Hollanda ve Lüksemburg birleşerek Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kurdular. Kuruluşun ilk amacı, ortak kömür ile ortak çelik üretimi gerçekleştirmek ve tüm Avrupa devletlerinin bu oluşuma katılmasını sağlamak idi. (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. "Avrupa Birliği Tarihçesi." [http://www.ab.gov.tr/\\_105.html](http://www.ab.gov.tr/_105.html) Erişim Tarihi: 18.03.2019).

1950- 1980 dönemi arasında, Avrupa Ülkeleri dışında Japonya, Kanada, Brezilya, Güney Kore ve Güney Afrika'da büyük demir çelik yatırımları gerçekleşmiştir. Bu dönemde uluslararası ticaretteki korumacı politikaların azalmaya başlamasıyla birlikte demir çelik sektöründe özel kesim yatırımları ağırlık kazanmaya başlamıştır. Çin Halk Cumhuriyeti' nin sektöre girişi 1980'li yılların sonunda olmuştur. Buna rağmen günümüzde, dünya genelinde toplam üretimin neredeyse yarısı Çin tarafından gerçekleştirilmektedir ve sektöre tek başına yön verebilecek bir güç haline gelmiştir (Atgür, 2006: 8).

20.yy'ın ikinci yarısından günümüze kadar olan süreçte, dünya genelinde birçok ekonomik, finansal ve siyasi kriz dönemleri yaşanmıştır. Bu olumsuzluklar, dünya genelinde ticari daralmaları meydana getirmiştir. Sanayi sektörlerinin tamamı, bu konjonktürel dalgalanmalardan etkilenmiştir. Bu durum, demir çelik sektörünün üretiminde de dalgalanmalar yaratmış olmasına rağmen sektör sürekli büyümeye devam etmiştir (Güser, 2006: 18).

1950 yılında dünyada toplam 200 milyon ton çelik üretimi gerçekleşirken bu rakam günümüzde 1,8 milyar tondan fazladır. 2000' li yılların başından itibaren gelişmiş ülkeler, demir çelik sektörüne olan yatırımlarını giderek azaltmaya başlamışlardır. Çünkü bu ülkeler, ekonomik büyüme ve kalkınmalarının çelik yoğun evresini tamamlamışlardır. Bu nedenle kaynaklarını bilişim, finans, hizmet ve teknoloji gibi katma değeri daha yüksek sektörlerle aktarmaktadırlar. Gelişmekte olan ülkeler ise demir çelik sektörüne olan ilgisini ve yatırımlarını devam ettirmektedirler (Akman, 2007: 49).

### 1.2.3. Dünya Ham Çelik Üretimi

Global anlamda demir çelik sektörü , özellikle 20.yy'ın ikinci yarısından itibaren, ülkelerin çeliğe olan ihtiyaçlarından ötürü üretimini sürekli arttırmıştır. Bu artışın meydana gelişinde, ülkelerin ihtiyaçları dışında sektörün teknolojik açıdan kendini sürekli olarak gelişmesi ve çeliğin kullanım alanlarının yaygınlaşması da etkili olmuştur (World Steel In Figures, 2017: 5).

1973 enerji krizi, 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması, 1997 Asya finansal krizi, 2008 küresel ekonomik krizi gibi siyasi ve ekonomik olumsuzluklar, küresel anlamda dünya ticaretini olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuz görünüm, birçok sektör ile birlikte demir çelik sektörünü de olumsuz biçimde etkilemiştir. . Ancak sektör, bu kriz zamanında yaşanan dalgalanmalara rağmen genel anlamda üretimi hep artırmıştır (World Steel In Figures, 2017: 5).

**Tablo 1:** Yıllara Göre Dünya Ham Çelik Üretimi

| Yıllar | Dünya Genel Üretimi (Milyon Ton) | Yıllar | Dünya Genel Üretimi (Milyon Ton) |
|--------|----------------------------------|--------|----------------------------------|
| 1950   | 189                              | 2005   | 1,148                            |
| 1960   | 347                              | 2010   | 1.433                            |
| 1970   | 595                              | 2015   | 1620                             |
| 1980   | 717                              | 2016   | 1627                             |
| 1990   | 770                              | 2017   | 1730                             |
| 2000   | 850                              | 2018   | 1808                             |

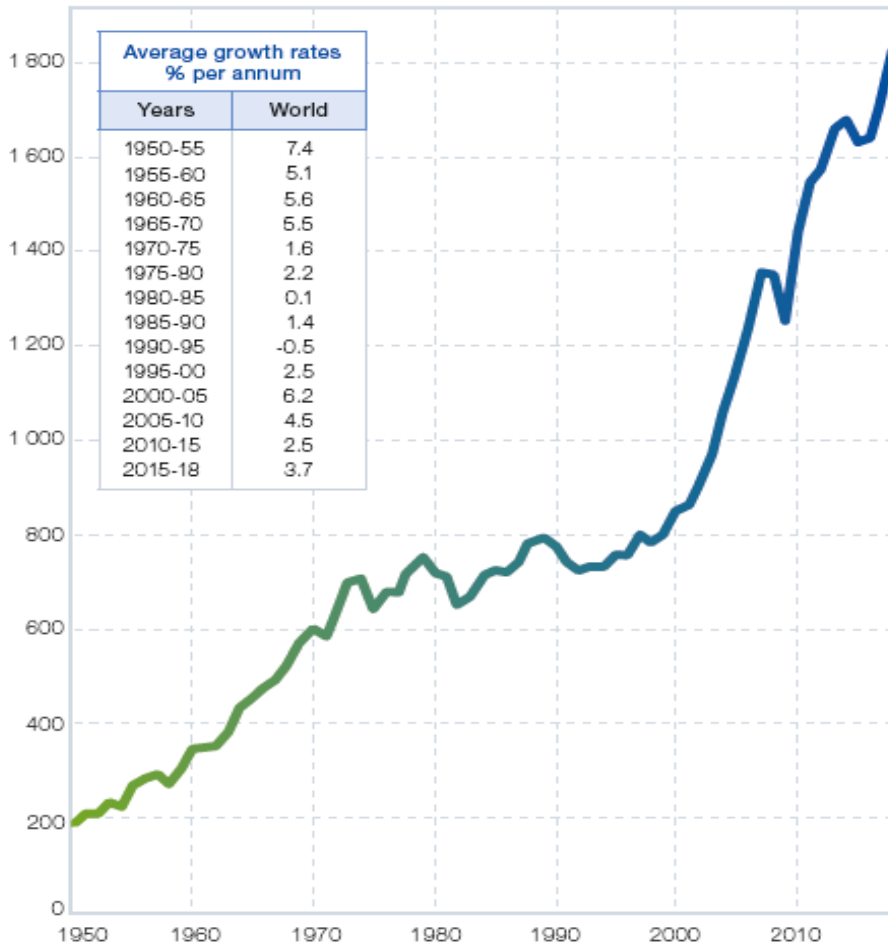
Kaynak: World Steel Association (WSA),World Steel In Figures (2019)

Global anlamda demir çelik sektöründe 2000'li yılların başında yüksek büyüme trendi gözlemlenmiştir. Bu trend , 2008 yılına kadar devam etmiştir. 2000-

2008 yılı arası dünya da ham çelik üretimi yaklaşık 850 milyon tondan 1,350milyon tona yükselmiştir. 2008 yılında meydana gelen global ekonomik kriz demir çelik üretimini olumsuz yönde etkilemiş ve sektör 2009 yılını yaklaşık 1,240 milyon tonluk üretimle tamamlamıştır. 2009 yılından sonra yeniden toparlanma sürecine giren sektör 2010 yılında yaklaşık 1,433 milyon ton, 2015 yılında yaklaşık 1,620 milyon ton ve 2018 yılı sonu itibariyle 1,808 milyon tonluk üretim gerçekleştirmiştir. (World Steel In Figures, 2019:7)

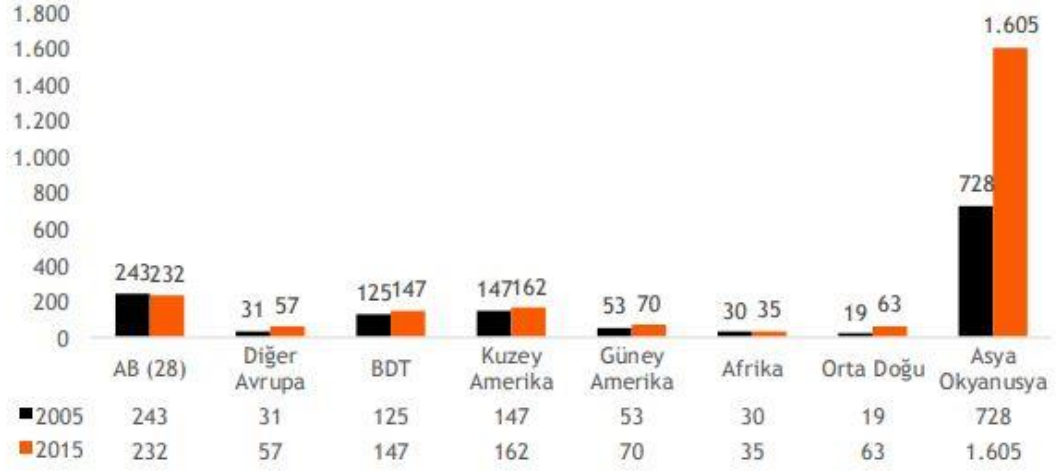
**Şekil 1:** Dünya’da Ham Çelik Üretimi (milyon ton)

million tonnes, crude steel production



Kaynak: World Steel Association (WSA), “World Steel In Figures” (2019)

**Şekil 2:** Yıllara Göre Dünya Ham Çelik Üretim Kapasitesi



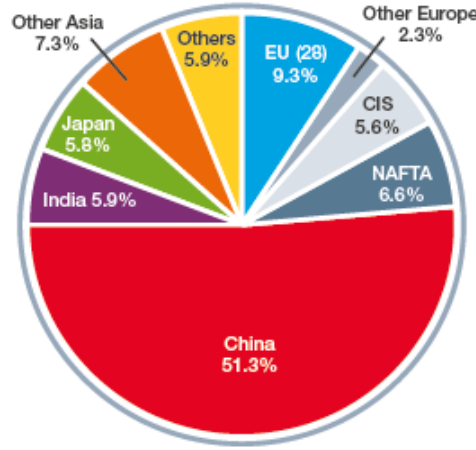
Kaynak: World Steel Association (WSI), “World Steel In Figures” (2017)

Şekil:2’de görüldüğü gibi global ölçekte üretimin artışında Asya bölgesi lokomotif görevi görmektedir. 2005 yılında toplam ham çelik üretim kapasitesinin yaklaşık %53’ünü Asya bölgesindeki ülkeler ( Çin, Hindistan, Japonya ve diğer Asya ülkeleri) oluştururken; bu oran 2015 yılı sonu itibariyle % 67 ye yükselmiştir. Günümüzde de bu oranın %70’e yükseldiği Şekil:3’te görülmektedir.

**Şekil 3:** 2018 Yılı Sonu İtibariyle Dünya Ham Çelik Üretimini Bölgelere Göre Dağılımı

**Crude steel production**

World total: 1 808 million tonnes



Others comprise:

|             |      |                           |      |
|-------------|------|---------------------------|------|
| Africa      | 1.0% | Central and South America | 2.5% |
| Middle East | 2.1% | Australia and New Zealand | 0.4% |

Kaynak: World Steel Association (WSA), “World Steel In Figures” (2019)

Şekil:3’teki en dikkat çekici unsur, günümüzde Çin’in demir çelik üretiminin %51,3 ünü tek başına gerçekleştirmesidir. Çin’in sektörde bu derece önemli konuma gelmesinin nedenleri;

- Hammadde açısından zengin doğal kaynaklara sahip olması
- 1980 yılından sonra dışa dönük kalkınma politikaları benimsemesi
- Ekonomik büyümeye bağlı olarak iç talebin yükselmesi
- Üretim maliyetlerinin rakiplerine göre düşük olması şeklinde sıralanabilir.

Ayrıca Çin’in dışında Dünya’da üretimin son 10 yıllık geçmişi göz önüne alındığında, ülkeler bazında üretimde ilk 4 sırayı Çin ile birlikte ABD, Japonya ve Hindistan paylaşmaktadır. Ancak sıralamanın geri kalan kısmında bazı değişiklikler olmuştur. Hindistan, Brezilya, Türkiye, Güney Kore gibi gelişmekte kategorisinde olan ülkelerde ise, üretimde önemli artış görülmektedir.

**Tablo 2:** Yıllar itibariyle Dünya Ham Çelik Üretim Sıralaması (2008-2011-2014)  
Dünya Ham Çelik Üretim Sıralaması (1000 Ton)

| 2008 |                | 2011           |    | 2014           |                  |    |                |                  |
|------|----------------|----------------|----|----------------|------------------|----|----------------|------------------|
| 1    | Çin            | 831,0          | 1  | Çin            | 695.000          | 1  | Çin            | 822,700          |
| 2    | Japonya        | 106.444        | 2  | Japonya        | 107.601          | 2  | Japonya        | 110,745          |
| 3    | ABD            | 101.803        | 3  | ABD            | 86.398           | 3  | A.B.D.         | 88.202           |
| 4    | Rusya          | 59.136         | 4  | Hindistan      | 73.590           | 4  | Hindistan      | 86,521           |
| 5    | Almanya        | 46.376         | 5  | Rusya          | 68.852           | 5  | G.Kore         | 71,514           |
| 6    | G. Kore        | 43.107         | 6  | G. Kore        | 68.519           | 6  | Rusya          | 71,501           |
| 7    | Ukrayna        | 31.767         | 7  | Almanya        | 44.284           | 7  | Almanya        | 42.967           |
| 8    | Brezilya       | 27.865         | 8  | Ukrayna        | 35.332           | 8  | <b>TÜRKİYE</b> | <b>34,005</b>    |
| 9    | Hindistan      | 26.924         | 9  | Brezilya       | 35.221           | 9  | Brezilya       | 33,918           |
| 10   | İtalya         | 26.759         | 10 | <b>TÜRKİYE</b> | <b>34.107</b>    | 10 | Ukrayna        | 27,210           |
| 11   | Fransa         | 20.954         | 11 | İtalya         | 28.735           | 11 | İtalya         | 23,745           |
| 12   | Tayvan         | 16.896         | 12 | Tayvan         | 20.178           | 12 | Tayvan         | 23,117           |
| 13   | Kanada         | 16.594         | 13 | Meksika        | 18.101           | 13 | Meksika        | 19,033           |
| 14   | İspanya        | 15.874         | 14 | Fransa         | 15.784           | 14 | İran           | 16,376           |
| 15   | Meksika        | 15.586         | 15 | İspanya        | 15.504           | 15 | Fransa         | 16,154           |
| 16   | İngiltere      | 15.155         | 16 | İran           | 13.197           | 16 | İspanya        | 14,200           |
| 17   | <b>TÜRKİYE</b> | <b>14.325</b>  | 17 | Kanada         | 12.967           | 17 | Kanada         | 12,784           |
| 18   | Belçika        | 11.636         | 18 | İngiltere      | 9.478            | 18 | İngiltere      | 12,101           |
| 19   | Polonya        | 10.498         | 19 | Polonya        | 8.779            | 19 | Polonya        | 8.663            |
| 20   | G. Afrika      | 8.481          | 20 | Belçika        | 8.026            | 20 | Avusturya      | 7.941            |
|      | <b>Dünya</b>   | <b>847.622</b> |    | <b>Dünya</b>   | <b>1.500.442</b> |    | <b>Dünya</b>   | <b>1.665.289</b> |

Kaynak: World steel Association (WSA) , “Steel Statistic Yearbook” (2019)

**Tablo 3:** Yıllar itibariyle Dünya Ham Çelik Üretim Sıralaması (2017-2018) (1000 Ton)

| Country       | 2018 |         | 2017 |         |
|---------------|------|---------|------|---------|
|               | Rank | Tonnage | Rank | Tonnage |
| China         | 1    | 928.3   | 1    | 870.9   |
| India         | 2    | 106.5   | 3    | 101.5   |
| Japan         | 3    | 104.3   | 2    | 104.7   |
| United States | 4    | 86.6    | 4    | 81.6    |
| South Korea   | 5    | 72.5    | 6    | 71.0    |
| Russia        | 6    | 71.7    | 5    | 71.5    |
| Germany       | 7    | 42.4    | 7    | 43.3    |
| Turkey        | 8    | 37.3    | 8    | 37.5    |
| Brazil        | 9    | 34.9    | 9    | 34.5    |
| Italy         | 10   | 24.5    | 10   | 24.1    |
| Iran          | 11   | 24.5    | 13   | 21.2    |
| Taiwan, China | 12   | 23.2    | 11   | 22.4    |
| Ukraine       | 13   | 21.1    | 12   | 21.4    |
| Mexico        | 14   | 20.2    | 14   | 20.0    |
| France        | 15   | 15.4    | 15   | 15.5    |
| Spain         | 16   | 14.3    | 16   | 14.4    |
| Vietnam       | 17   | 14.1    | 18   | 11.5    |
| Canada (e)    | 18   | 12.9    | 17   | 13.6    |
| Poland        | 19   | 10.2    | 19   | 10.3    |
| Belgium       | 20   | 8.0     | 21   | 7.8     |

Kaynak: World Steel Association (WSA), “World Steel In Figures” (2019)

Tablo 2 ve Tablo 3’te görüldüğü gibi ülkemizde çelik üretimi, son yıllarda büyük bir artış göstermiştir. 2008 yılında Dünya’da 17. sırada olan sektörümüz, üretimini yaklaşık % 250 oranında arttırarak 2011 yılı itibariyle Dünya’nın 10. büyük üreticisi konumuna gelmiştir. 2014 yılında da 8. Sıraya yükselmiştir. 2017 ve 2018 yıllarında üretimini 2014 yılına kıyasla yaklaşık %10 arttırarak 8. Sıradaki yerini korumuştur.

Son yıllarda sektörde gelişmiş ülkeler, kalkınmalarının çelik yoğun seviyesini tamamladıkları için üretimlerini azaltmaktadırlar. Gelişmekte olan ülkelerde ise bu durum tam tersidir. AB ve Kuzey Amerika Bölgelerinde çelik üretimi son yıllarda azalmaktadır. Bu bölgelerde bulunan ülkeler, gelişimlerinin çelik yoğun evresini tamamladıklarından üretimlerini azaltmaktadırlar. Ayrıca 2000’li yıllarda bu ülkelerin, endüstriyel üretimlerinde meydana gelen daralmalar ve 2008 yılındaki global ekonomik krizin etkileriyle çelik üretimleri giderek azalmıştır. Günümüzde bu ülkeler kendi ihtiyaçları doğrultusunda katma değeri yüksek (otomotiv, makine imalat sanayi, savunma sanayi), teknoloji yoğun, yenilikçi ürün üretmeyi tercih

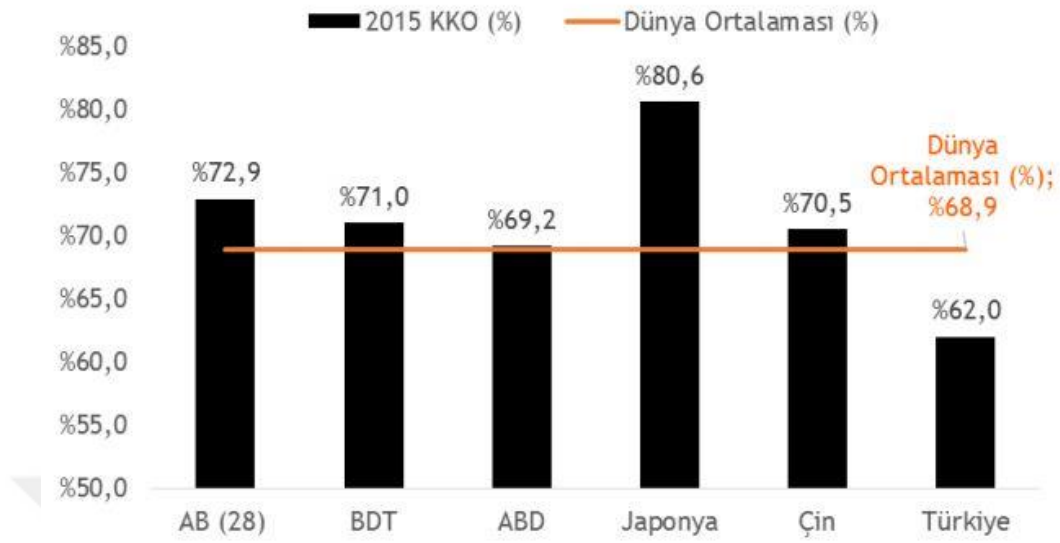
etmektedirler. Üretmeyi tercih etmedikleri katma değeri düşük kütük ve slab gibi yarı ürünleri ise ithal etmektedirler. Bağımsız Devletler Topluluğu (B.D.T.), Asya, Ortadoğu ve Afrika bölgelerinde çeliğe olan talep ise 2007 yılından günümüze doğru artış göstermektedir. Bu bölgelerde halen altyapı ve demir çeliğe bağlı sanayi sektörlerinde (otomotiv, beyaz eşya, ağır makine v.b.) çelik talebi yüksektir.(Demir Çelik Sektörü Raporu 2014 : 9-10 , T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı , [http://www.dogaka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.dogaka.gov.tr\\_523\\_TN1D55SP\\_Demir-celik-Sektor-Raporu-2014.pdf](http://www.dogaka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.dogaka.gov.tr_523_TN1D55SP_Demir-celik-Sektor-Raporu-2014.pdf) (25.04.2019) )

Ülkemiz, coğrafi açıdan demir çelik ürünlerine ihtiyacı olan bölgelere yakın bir konuma sahiptir. Ayrıca gelişiminin çelik yoğun evresini sürdürmektedir. Bu nedenle hem kendi ihtiyaçları doğrultusunda, iç piyasada çeliğe olan talebin sürekli artması nedeniyle; hem de dış pazarlara olan yakınlık ve bu pazarların çelik talebinin yüksek olması sebebiyle üretimini sürekli arttırmaktadır.

### **1.2.2. Dünya Ham Çelik Üretim Kapasitesi**

Kapasite bakımından Dünya ham çelik üretimini incelediğimizde, özellikle Çin gibi gelişmekte olan ülkelerin çeliğe olan ihtiyaçları doğrultusunda artış göstermiştir. Ancak günümüzde bu artış aynı oranda tüketime yansımamakla birlikte kapasite fazlalığı yaratmaktadır. Sektörde yaşanan hammadde ve mamul fiyat dalgalanmaları, uzun ve yassı ürün üretiminin taleple doğru orantılı bir şekilde değişmemesi ve küresel anlamda ortaya çıkan ekonomik ve siyasi krizler de bu fazlalığın oluşmasında etkilidir. Günümüzde firmalar, bu sorunun giderilmesine yönelik olarak küresel anlamda değişen ürün talebine göre yeni teknolojik yatırımlar yapmaktadır. Böylece talebi düşen ürünün üretimi azaltılarak, talebi yüksek olan ürünün üretiminin artırılması hedeflenmektedir.

**Şekil 4:** 2014 Yılı İtibariyle Global Çelik Kapasite Kullanım Oranları



Kaynak: Sektör Raporu: Demir Çelik, Vakıf Yatırım, S.3)

### 1.2.3. Üretim Yöntemlerine Göre Dünya Demir Çelik Üretimi

Global anlamda demir çelik üretiminde genellikle 3 yöntem kullanılmaktadır. Bunlar entegre tesislerde kullanılan BOF, elektrik ocaklı tesislerde kullanılan EAO ve günümüzde kullanımı düşük olan OHF yöntemleridir.

Yıllar itibariyle yöntemlere göre demir çelik üretimi tablo 1.4.'te verilmiştir. 2011 yılından dünya çelik üretimi, 1990 yılı itibariyle yaklaşık 770 milyon tona göre % 95'e yakın oranda artışla yaklaşık 1.500 milyon ton seviyesine ulaşmıştır. BOF yöntemi ile 1990 yılında gerçekleştirilen 424 milyon tonluk üretim, 2011 yılına kadar % 185'lik artışla 1,042 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. EAO yöntemi ile üretim, 1990 yılında 218 milyon ton iken 2011 yılı sonu itibariyle %92'lik artışla 438 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. OHF ve diğer yöntemlerle yapılan üretim yıllar itibariyle giderek azalmış, dünya genelinde kullanımları neredeyse sıfırlanmak üzeredir.

Dünya'da son 20 yıllık dönemde, BOF' ların toplam demir çelik üretimi içerisindeki payı %55'ten %70'e yükselmiştir. Bu artışta Çin'in etkisi büyüktür. Özellikle Çin'in, yüksek miktardaki demir cevheri ve kömür rezervlerini değerlendirmek için yeni yapılan yatırımlarında, entegre tesis kurulumuna

yönelmiştir. Böylece küresel anlamda BOF ile üretimin oranı büyük miktarda artış göstermiştir. Bununla birlikte Çin'in sürekli artan çelik tüketimi, ilerleyen yıllarda çelik piyasalarına hurda arzını da önemli miktarda arttıracaktır. Böylece orta vadede ve uzun vadede, hurdanın ana hammadde olarak kullanıldığı EAO' lu üretim yöntemlerine yönelme söz konusu olabilecektir. (TOBB, "Türkiye Demir Ve Demirdışı Metaller Meclisi Sektör Raporu 2011", Haziran 2012, [http://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/TOBB\\_demir\\_rapor\\_kitap\\_2012.pdf](http://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/TOBB_demir_rapor_kitap_2012.pdf) Erişim Tarihi: 15.02.2019)

**Tablo 4:** Yıllar İtibariyle Yöntemlere Göre Dünya Demir Çelik Üretimi

| Yöntemlere Göre Dünya Demir Çelik Üretimi Ve Yüzdesi (Milyon Ton) |      |     |      |     |       |     |       |     |       |      |       |      |       |
|---|------|-----|------|-----|-------|-----|-------|-----|-------|------|-------|------|-------|
|   | 1990 |     | 2000 |     | 2010  |     | 2011  |     | 2013  |      | 2015  |      | 2017  |
|   | Mik. | %   | Mik. | %   | Mikt. | %   | Mikt. | %   | Mikt. | %    | Mikt. | %    |       |
| BOF   | 424  | 55  | 496  | 58  | 997   | 70  | 1,042 | 70  | 1210  | 73,4 | 1206  | 74,4 | 30,8  |
| EAO   | 218  | 28  | 288  | 34  | 416   | 29  | 438   | 29  | 429   | 26   | 405   | 25,1 | 69,2  |
| OHF   | 117  | 15  | 37   | 4   | 17    | 1   | 17    | 1   | 9     | 0,6  | 8     | 0,4  | 37,5  |
| Diğer   | 11   | 2   | 27   | 3   | 2     | 0   | 3     | 0   | 1     | 0,1  | 2     | 0,1  | 0     |
| Toplam  | 770  | 100 | 848  | 100 | 1,432 | 100 | 1,500 | 100 | 1649  | 100  | 1670  | 100  | 137,5 |

Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği İstatistikleri ve TOBB Türkiye Demir ve Demirdışı Metaller Meclisi Raporu, 2016 [http://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/TOBB\\_demir\\_rapor\\_kitap\\_2016.pdf](http://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/TOBB_demir_rapor_kitap_2016.pdf)

#### 1.2.4. Dünya'daki Büyük Çelik Üreticileri

Dünya Çelik Birliği tarafından yayımlanan verilere göre, 2018 yılında ArcelorMittal, 96.42 milyon tonluk ham çelik üretimiyle küresel anlamda en büyük çelik üreticisi olmaya devam etti. ArcelorMittal'i Baowu Group (67.4 mmt), Nippon Steel (49.2 mmt), HBIS Group (46.8 mmt), Posco (42.9 mmt) takip etti. Dünyanın en büyük 50 çelik üreticisi arasında Ülkemizden Erdemir Grubu 9.14 milyon ton ile 45. sırada yer aldı. Erdemir Grubu 2016 yılında 41. 2017 yılında 43. sırada idi. İçdaş

4.02 milyon tonluk üretimi ile 86. sırada yer aldı. İçdaş 2017 yılında 78. sırada idi. Habaş 3.77 milyon tonluk üretim gerçekleştirerek global anlamda Dünya'daki 93. Büyük çelik üreticisi oldu. Habaş 2017 yılında 84. sırada idi. 2017 yılındaki 2.77 milyon tonluk üretimini 2018'de 3.34 milyon tona yükselten TOSYALI Holding, 101. sırada yer aldı. En büyük 10 çelik üreticisi içerisinde, 6 Çin, 2 Japonya, 1 Lüksemburg ve 1 G. Kore merkezli çelik firması yer aldı. İlk 20'de ise, 9 Çin, 3 Hindistan, 2 Japonya, 2 G. Kore, 1 Lüksemburg, 1 ABD (Nucor), 1 Rusya (NLMK), 1 İran (İmidro) firması yer aldı. Kaynak: World Steel Association (WSA)'dan Steel Data derlemesidir. <http://www.steel-data.com/filesclub> (11.06.2019)

**Tablo 5:** 2018 Yılı İtibariyle Dünya'nın Büyük Çelik Üreticileri Listesi

| Dünyanın En Büyük Çelik Üreticileri |                                      |            |
|-------------------------------------|--------------------------------------|------------|
| SIRA                                | FİRMA                                | 2018 (mmt) |
| 1                                   | ArcelorMittal                        | 96.42      |
| 2                                   | China Baowu Group                    | 67.43      |
| 3                                   | Nippon Steel Corporation (1)         | 49.22      |
| 4                                   | HBIS Group (2)                       | 46.80      |
| 5                                   | POSCO                                | 42.86      |
| 6                                   | Shagang Group                        | 40.66      |
| 7                                   | Ansteel Group                        | 37.36      |
| 8                                   | JFE Steel Corporation                | 29.15      |
| 9                                   | Jianlong Group                       | 27.88      |
| 10                                  | Shougang Group                       | 27.34      |
| 11                                  | Tata Steel Group (3)                 | 27.27      |
| 12                                  | Nucor Corporation                    | 25.49      |
| 13                                  | Shandong Steel Group                 | 23.21      |
| 14                                  | Valin Group                          | 23.01      |
| 15                                  | Hyundai Steel Company                | 21.88      |
| 16                                  | Maanshan Steel                       | 19.64      |
| 17                                  | Novolipetsk Steel (NLMK)             | 17.39      |
| 18                                  | JSW Steel Limited                    | 16.83      |
| 19                                  | IMIDRO (4)                           | 16.79      |
| 20                                  | Steel Authority of India Ltd. (SAIL) | 15.93      |
| 21                                  | Benxi Steel                          | 15.90      |
| 22                                  | China Steel Corporation              | 15.88      |
| 23                                  | Gerdau S.A.                          | 15.80      |
| 24                                  | Fangda Steel                         | 15.51      |
| 25                                  | Techint Group (5)                    | 15.38      |
| 26                                  | United States Steel Corporation      | 15.37      |
| 27                                  | Baotou Steel                         | 15.25      |
| 28                                  | Rizhao Steel                         | 14.95      |
| 29                                  | Liuzhou Steel                        | 13.53      |
| 30                                  | EVRAZ                                | 13.02      |
| 45                                  | ERDEMİR Group                        | 9.14       |
| 86                                  | İçdaş                                | 4.02       |
| 93                                  | Habaş                                | 3.77       |
| 101                                 | Tosyalı Holding                      | 3.34       |

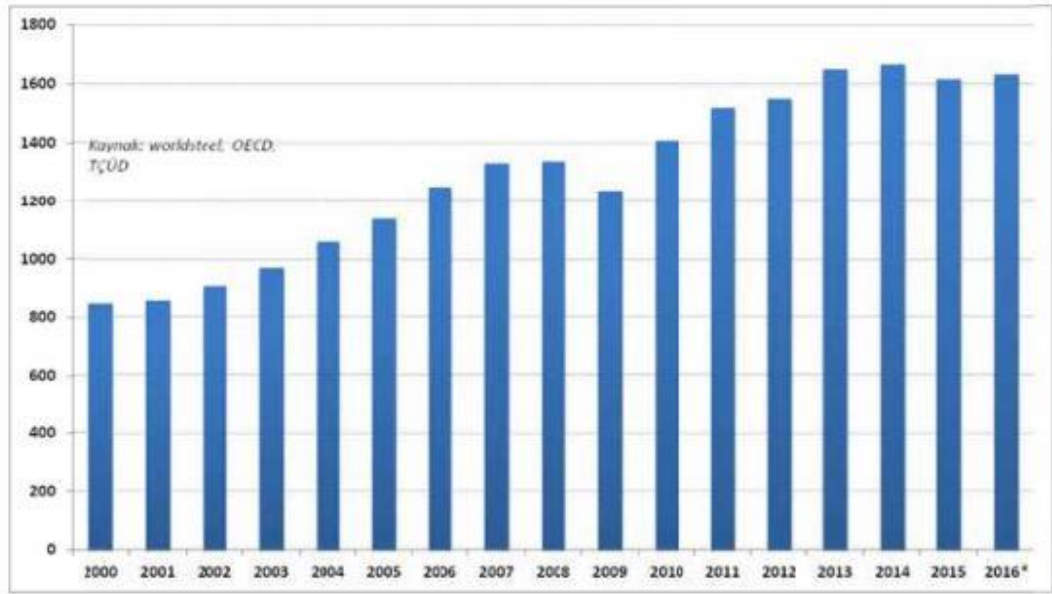
Kaynak: Dünya Çelik Birliği / Derleme: SteelData

Kaynak: World Steel Association (WSA)'dan Steel Data derlemesidir. <http://www.steel-data.com/filesclub> (11.06.2019)

### 1.2.5. Dünya Nihai Çelik Tüketimi

Şekil 5'te görüleceği gibi Dünya nihai çelik tüketimi 2000 yılından günümüze doğru yaklaşık %90'lık bir artış göstermektedir. Bu dönemde gelişmiş ülkeler, çeliğe olan ihtiyaçları azaldığından tüketimlerini de azaltmaktadırlar. Öte yandan demir çelik tüketimi, gelişmekte olan ülkelerde artış yönlü ilerlemektedir.

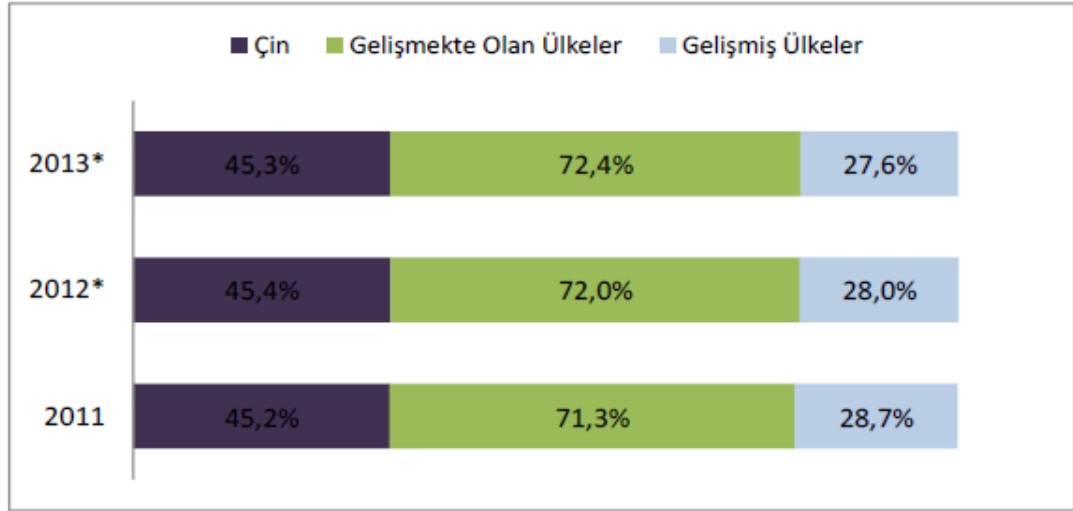
Şekil 5: Dünya Nihai Çelik Tüketimi (Milyon Ton)



Kaynak: (TOBB Türkiye Demir ve Demirdışı Metaller Meclisi Raporu, 2016)

Bu artıştaki en önemli pay Çin Halk Cumhuriyeti'ne aittir. Üretim artışında büyük etkisi olduğu gibi tüketimde de ön plandadır. Gelecekte dünya genelinde çelik tüketiminin neredeyse yarısının Çin tarafından gerçekleştirileceği öngörülmektedir. Çin'in tüketimdeki büyük etkisi Şekil 6'da gösterilmiştir.

**Şekil 6:** Gelişmiş Ülkeler, Gelişmekte Olan Ülkeler Ve Çin'deki Çelik Tüketim Payları



Kaynak: OECD 'den TC Bilim, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı Demir Çelik Sektörü Raporu 2013/2. <http://sgm.sanayi.gov.tr/Files/Documents/demir-celik-sektor-raporu-23102013140756.pdf> (22.02.2019)

Çin dışında dünya ham çelik tüketiminde önde gelen ilk 10 ülke Tablo 6'da verilmiştir. Buna göre ABD, Almanya, Japonya ve Güney Kore gibi gelişmiş ülkelerle birlikte Hindistan, Brezilya, Türkiye, Meksika ve Rusya gibi gelişmekte olan ülkeler de sıralamada ilk 10 ülke içerisinde yer almaktadırlar. Türkiye, 2017 yılı itibariyle yaklaşık 35 milyon tonluk demir çelik tüketimiyle 9. sırada yer almaktadır. (OECD 'den TC Bilim, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı Demir Çelik Sektörü Raporu 2013/2. <http://sgm.sanayi.gov.tr/Files/Documents/demir-celik-sektor-raporu-23102013140756.pdf> (22.02.2019))

**Tablo 6:** Dünya Ham Çelik Tüketiminde 10 Nihai Mamül Tüketicisi

| Ülkeler            | milyon ton |       |          |
|--------------------|------------|-------|----------|
|                    | 2015       | 2016  | 2017 (t) |
| Çin                | 672,3      | 681,0 | 681,0    |
| ABD                | 96,1       | 91,6  | 94,3     |
| Hindistan          | 80,2       | 83,5  | 88,6     |
| Japonya            | 63,0       | 62,2  | 63,0     |
| G. Kore            | 55,8       | 57,1  | 55,5     |
| Rusya              | 39,7       | 38,1  | 38,8     |
| Almanya            | 39,3       | 40,3  | 40,7     |
| Türkiye            | 34,4       | 34,1  | 35,1     |
| Meksika            | 24,8       | 25,4  | 25,7     |
| Brezilya           | 21,3       | 18,2  | 18,7     |
| Kaynak: Worldsteel |            |       |          |

Kaynak: (TOBB Türkiye Demir ve Demirdışı Metaller Meclisi Raporu, 2016)

### 1.2.6. Dünya’da Kişi Başına Çelik Tüketimi

Günümüzde ulusların kalkınma düzeyinin bir göstergesi de, kişi başına ham çelik tüketim miktarıdır. Ayrıca son zamanlarda bu kavrama ek olarak, kişi başına vasıflı çelik (otomotiv, beyaz eşya vd.) tüketim miktarı da gelişmişliğin bir ölçüsü olarak ele alınmaktadır. Kişi başına çelik tüketim miktarı, gelişmiş toplumlarda kişi başına yaklaşık 400 kg -500 kg arasında iken ülkemizde bu rakam, 2018 yılı sonunda yaklaşık 373 kg olarak ölçülmüştür.

Sanayileşmenin çelik yoğun kısmını tamamlamış, gelişmiş ülkelerde demir-çelik sanayinin toplam üretimi azalmıştır. Buna karşılık bu ülkeler, üretim miktarı bazında yüksek rakamlara ulaşmak yerine; katma değeri daha yüksek olan vasıflı, paslanmaz, yassı, gibi ton başına getirisi daha yüksek olan ürünlerin üretimine önem vermektedirler. (<http://www.demirbirlik.org/TR,27/arastirma-raporlari.html>, Erişim Tarihi: 09.05.2017). Tablo 6’da görüldüğü gibi Japonya, İngiltere, ABD, AB-27 gibi sanayileşmenin çelik yoğun evresini tamamlayan ülkelerin kişi başına çelik tüketimleri 2000’li yıllardan günümüze doğru azalmıştır. Günümüzde bu ülkeler, katma değeri yüksek ürünlerin üretimine yönelmektedirler. Henüz kalkınmanın çelik yoğun evresini tamamlamayan ülkelerde ise bu durum tam tersidir. 2000’li yıllardan günümüze, kişi başına çelik tüketimini en çok arttıran ülke Çin olmuştur. 2000 yılında kişi başına 109 kg tüketim gerçekleştirirken günümüzde bu rakam 500 kg civarındadır.

**Tablo 7:** Dünya’da Kişi Başına Çelik Tüketimi 2012-2018 (kilogram)

|                           | 2012    | 2013    | 2014    | 2015    | 2016    | 2017    | 2018    |
|---------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| Austria                   | 429.5   | 415.7   | 417.7   | 450.7   | 440.3   | 468.8   | 474.1   |
| Belgium-Luxembourg        | 365.7   | 358.3   | 367.1   | 365.2   | 367.5   | 379.3   | 383.3   |
| Czech Republic            | 552.6   | 553.6   | 584.5   | 623.8   | 631.0   | 649.8   | 703.0   |
| France                    | 198.1   | 197.3   | 195.1   | 205.3   | 201.2   | 217.4   | 215.9   |
| Germany                   | 462.5   | 467.8   | 486.5   | 480.6   | 493.9   | 499.1   | 495.5   |
| Italy                     | 360.2   | 367.1   | 368.0   | 411.5   | 399.4   | 422.7   | 445.0   |
| Netherlands               | 239.8   | 222.2   | 205.0   | 206.4   | 236.8   | 233.7   | 272.2   |
| Poland                    | 271.6   | 271.4   | 320.6   | 328.7   | 344.0   | 356.3   | 390.9   |
| Romania                   | 164.7   | 164.3   | 191.8   | 201.1   | 205.5   | 213.0   | 235.0   |
| Spain                     | 222.7   | 233.9   | 249.3   | 273.9   | 271.3   | 273.8   | 308.5   |
| Sweden                    | 367.0   | 373.4   | 349.7   | 345.6   | 393.7   | 416.4   | 409.1   |
| United Kingdom            | 150.1   | 148.4   | 163.9   | 160.5   | 165.0   | 165.3   | 162.3   |
| Other EU (28)             | 186.9   | 197.1   | 208.8   | 215.5   | 232.4   | 235.7   | 255.7   |
| European Union (28)       | 278.1   | 281.2   | 293.8   | 304.3   | 310.6   | 319.6   | 332.9   |
| Turkey                    | 381.8   | 413.0   | 399.5   | 439.3   | 428.6   | 444.9   | 373.4   |
| Others                    | 166.6   | 166.5   | 184.8   | 168.8   | 190.8   | 190.2   | 241.2   |
| Other Europe              | 315.0   | 337.2   | 334.1   | 357.6   | 357.4   | 369.3   | 336.0   |
| Russia                    | 298.4   | 301.6   | 300.1   | 276.8   | 269.2   | 283.8   | 285.9   |
| Ukraine                   | 135.6   | 123.4   | 94.3    | 74.1    | 95.6    | 100.7   | 105.6   |
| Other CIS                 | 106.5   | 117.2   | 105.7   | 94.0    | 80.7    | 88.9    | 101.6   |
| CIS                       | 208.1   | 211.1   | 201.6   | 182.4   | 177.1   | 187.7   | 193.7   |
| Canada                    | 446.3   | 419.8   | 443.0   | 371.2   | 414.6   | 453.4   | 469.0   |
| Mexico                    | 173.1   | 167.9   | 189.0   | 197.6   | 199.8   | 204.8   | 194.4   |
| United States             | 307.0   | 303.3   | 336.6   | 300.5   | 285.1   | 301.2   | 306.5   |
| NAFTA                     | 282.9   | 276.9   | 306.2   | 278.9   | 272.4   | 287.2   | 289.0   |
| Argentina                 | 116.4   | 119.1   | 116.5   | 121.0   | 95.9    | 111.1   | 108.0   |
| Brazil                    | 132.5   | 138.4   | 125.4   | 103.4   | 87.7    | 93.5    | 100.0   |
| Venezuela                 | 100.0   | 94.7    | 66.3    | 59.2    | 23.3    | 16.0    | 5.3     |
| Others                    | 67.9    | 72.3    | 75.5    | 79.5    | 74.6    | 75.4    | 75.1    |
| Central and South America | 100.6   | 104.9   | 98.9    | 91.6    | 78.6    | 82.2    | 83.7    |
| Egypt                     | 107.8   | 102.5   | 110.9   | 115.8   | 122.1   | 104.3   | 111.4   |
| South Africa              | 99.4    | 105.8   | 93.8    | 95.7    | 88.7    | 83.6    | 81.3    |
| Other Africa              | 18.9    | 21.7    | 21.7    | 21.6    | 19.5    | 18.2    | 18.8    |
| Africa                    | 29.8    | 32.1    | 32.1    | 32.4    | 30.7    | 27.9    | 28.7    |
| Iran                      | 248.2   | 255.7   | 253.5   | 248.5   | 238.0   | 245.9   | 238.5   |
| Other Middle East         | 239.4   | 240.9   | 253.9   | 246.2   | 238.6   | 230.3   | 204.9   |
| Middle East               | 222.8   | 226.8   | 230.0   | 222.8   | 215.8   | 213.0   | 197.1   |
| China                     | 480.0   | 536.2   | 511.3   | 481.3   | 485.2   | 549.0   | 590.1   |
| India                     | 57.3    | 57.6    | 58.8    | 61.3    | 63.2    | 66.2    | 70.9    |
| Japan                     | 498.0   | 508.4   | 528.2   | 491.9   | 486.7   | 505.0   | 514.1   |
| South Korea               | 1 082.4 | 1 031.7 | 1 101.9 | 1 102.9 | 1 123.7 | 1 104.6 | 1 047.2 |
| Taiwan, China             | 764.1   | 795.7   | 835.3   | 746.3   | 775.9   | 748.0   | 753.5   |
| Other Asia                | 66.3    | 70.5    | 75.0    | 80.4    | 87.5    | 83.4    | 87.0    |
| Asia                      | 240.7   | 260.6   | 254.4   | 243.6   | 247.0   | 268.2   | 283.5   |
| Oceania                   | 207.0   | 180.1   | 197.0   | 190.1   | 175.4   | 163.1   | 170.9   |
| World                     | 202.9   | 214.3   | 212.5   | 203.9   | 203.6   | 216.3   | 224.5   |

Kaynak: World Steel Association (WSA), “World Steel In Figures” (2019)

### 1.2.7. Dünya Demir Çelik Sektöründe Fiyatlandırma

Dünya demir çelik sektöründe, ekonomik krizlerden ve dönemsel arz-talep dengesizliği nedeniyle fiyat dalgalanmaları yaşanmaktadır. Bu dalgalanmalar ‘Çelik çevrimleri’ diye adlandırılmaktadır. Burada ani fiyat yükselişleri ‘volkan

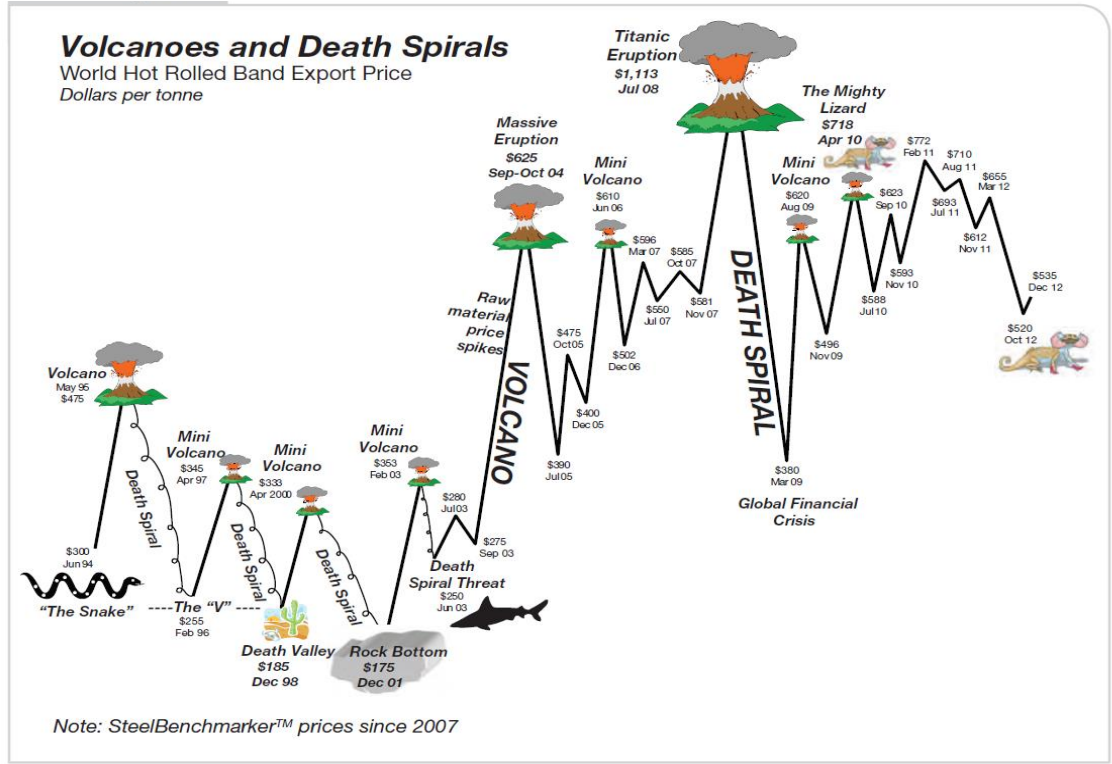
(volcano)', ani fiyat düşüşleriye 'ölüm spirali (death spiral)' olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca fiyat yükselişleri, 'mini volkan (mini volcano)', 'büyük patlama (massive eruption)' ve 'çok büyük patlama (titanic eruption)' olarak derecelendirilmektedir. (Duman. 2008: 20)

Şekil 7'de 1994 yılından 2012'ye kadar fiyatlarda yaşanan dalgalanmalar verilmiştir. Bu süreçte 2001 yılında ton başına fiyat 175 dolar olarak en düşük seviyeye ulaşmıştır. Fiyatların en yüksek olduğu seviye ise 2008 yılında ton başına 1,113 dolar olarak gerçekleşmiştir. Fiyatlarda yaşanan bu dalgalanmaların en önemli nedenleri (Duman. 2008: 20-21);

- 1997 ve 2008 yılında yaşanan global ekonomik krizler
- Üretimde kullanılan hammadde ve enerji fiyatlarındaki ani artışlar ve düşüşler
- Ülkelerin kendi iç piyasalarını korumak için aldıkları korumacı önlemler
- Siyasal krizler nedeniyle satış pazarlarının daralması
- Küresel anlamda arzın çoğu zaman taleple uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmemesi

olarak ifade edilebilir.

Şekil 7: Dünya Demir Çelik Fiyatlarındaki Dalgalanmalar



Kaynak: Marcus, P. Hites, B. Şubat 2013. Ask World Steel Dynamics. [http://apps.aist.org/magazine/wsd/13\\_feb\\_wsd.pdf](http://apps.aist.org/magazine/wsd/13_feb_wsd.pdf) (12.01.2019)

### 1.2.8. Dünya Demir Çelik Ticareti

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Dünya ekonomisi hızlı bir globalleşme sürecine girmiştir. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) 'nün 1994'te kurulmasının ardından birçok ülke DTÖ 'ye üye olmuştur. Böylece uluslararası ticaretteki engeller kaldırılmaya başlanmıştır. Ayrıca küresel ticaret hacmi artmış, teknoloji transferi ilerlemiştir. Ükelere doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve Finans sektörlerinde de önemli gelişmeler görülmüştür. (Akman,2007:23)

Küresel anlamda ticaretin genişletilip kolaylaştırılması her sektörde olduğu gibi dünya demir çelik sektörünün ticari anlamda büyümesine de katkı sağlamıştır. Sektördeki büyüme Tablo 8.'te gösterilmektedir.

**Tablo 8:** Küresel Anlamda Çelik İhracatı ve Yüzdesi

| Year | Exports | Production | Exports share % |
|------|---------|------------|-----------------|
| 1975 | 114.7   | 506.9      | 22.6            |
| 1980 | 140.6   | 578.7      | 24.3            |
| 1985 | 171.0   | 599.0      | 28.5            |
| 1990 | 171.0   | 654.0      | 26.2            |
| 1991 | 177.1   | 660.0      | 26.8            |
| 1992 | 196.1   | 658.0      | 29.8            |
| 1993 | 222.5   | 664.9      | 33.5            |
| 1994 | 238.6   | 656.2      | 36.4            |
| 1995 | 246.6   | 685.6      | 36.0            |
| 1996 | 236.4   | 687.1      | 34.4            |
| 1997 | 267.9   | 730.1      | 36.7            |
| 1998 | 268.7   | 713.4      | 37.7            |
| 1999 | 280.8   | 725.8      | 38.7            |
| 2000 | 307.1   | 783.4      | 39.2            |
| 2001 | 300.4   | 785.7      | 38.2            |
| 2002 | 319.0   | 836.9      | 38.1            |
| 2003 | 332.3   | 898.9      | 37.0            |
| 2004 | 366.2   | 985.4      | 37.2            |
| 2005 | 373.3   | 1 065.3    | 35.0            |
| 2006 | 418.5   | 1 161.1    | 36.0            |
| 2007 | 446.8   | 1 253.6    | 35.6            |
| 2008 | 438.5   | 1 248.7    | 35.1            |
| 2009 | 330.1   | 1 154.2    | 28.6            |
| 2010 | 392.7   | 1 335.9    | 29.4            |
| 2011 | 418.7   | 1 433.6    | 29.2            |
| 2012 | 416.0   | 1 456.0    | 28.6            |
| 2013 | 412.6   | 1 540.4    | 26.8            |
| 2014 | 457.4   | 1 558.1    | 29.4            |
| 2015 | 467.4   | 1 511.6    | 30.9            |
| 2016 | 476.8   | 1 517.8    | 31.4            |
| 2017 | 462.9   | 1 613.6    | 28.7            |
| 2018 | 457.1   | 1 686.7    | 27.1            |

Kaynak: World Steel Association (WSA), “World Steel In Figures” (2019).

Tablo 8’de görüldüğü gibi yıllar itibariyle çelik üretim miktarı ve ihracat miktarı sürekli artış göstermektedir. İhracat yüzdesi ise 2007 yılında meydana gelen küresel ekonomik krizin etkisiyle azalmıştır. Kriz etkisiyle demir çelik piyasalarında satış daralmaları yaşanmıştır. Ayrıca çelik ihtiyacı yoğun olan ülkelerin, kendi üreticilerini desteklemek için dış piyasalarda faaliyet gösteren üreticilere

uyguladıkları korumacı politikalar (satış kotaları, anti-damping uygulamaları, telafi edici vergiler) da sektörün ihracat anlamında daralmasına neden olmuştur.

2018 yılı sonu itibariyle başlıca çelik ihracatçısı ve ithalatçısı ülkeleri Tablo 9'daki gibidir:

**Tablo 9:** 2018 Yılı Sonu İtibariyle Başlıca Çelik İhracatçısı ve İthalatçısı Olan Ülkeler (Milyon Ton)

| Rank | Total exports                      | Mt   | Rank | Total imports                      | Mt   |
|------|------------------------------------|------|------|------------------------------------|------|
| 1    | China                              | 68.8 | 1    | European Union (28) <sup>(1)</sup> | 44.9 |
| 2    | Japan                              | 35.8 | 2    | United States                      | 31.7 |
| 3    | Russia                             | 33.3 | 3    | Germany <sup>(2)</sup>             | 26.6 |
| 4    | South Korea                        | 30.1 | 4    | Italy <sup>(2)</sup>               | 20.6 |
| 5    | European Union (28) <sup>(1)</sup> | 28.4 | 5    | Thailand                           | 15.5 |
| 6    | Germany <sup>(2)</sup>             | 26.0 | 6    | South Korea                        | 14.9 |
| 7    | Turkey                             | 19.9 | 7    | France <sup>(2)</sup>              | 14.9 |
| 8    | Italy <sup>(2)</sup>               | 18.2 | 8    | Belgium <sup>(2)</sup>             | 14.8 |
| 9    | Belgium <sup>(2)</sup>             | 18.0 | 9    | China                              | 14.4 |
| 10   | Ukraine                            | 15.1 | 10   | Viet Nam                           | 14.1 |
| 11   | France <sup>(2)</sup>              | 14.4 | 11   | Turkey                             | 14.0 |
| 12   | Brazil                             | 13.9 | 12   | Mexico                             | 13.1 |
| 13   | Taiwan, China                      | 12.3 | 13   | Poland <sup>(2)</sup>              | 12.1 |
| 14   | India                              | 11.1 | 14   | Indonesia                          | 11.7 |
| 15   | Netherlands <sup>(2)</sup>         | 11.0 | 15   | Spain <sup>(2)</sup>               | 10.8 |
| 16   | Iran                               | 9.3  | 16   | Netherland <sup>(2)</sup>          | 10.3 |
| 17   | Spain <sup>(2)</sup>               | 8.6  | 17   | Canada                             | 9.1  |
| 18   | United States                      | 8.6  | 18   | Philippines                        | 9.1  |
| 19   | Austria <sup>(2)</sup>             | 7.5  | 19   | India                              | 9.0  |
| 20   | Canada                             | 6.4  | 20   | Malaysia                           | 8.0  |

Kaynak: World Steel Association (WSA), World Steel In Figures (2019).

Tablo 9 incelendiğinde, 2018 yılı sonu itibariyle küresel anlamda en büyük çelik ihracatçısı, toplamda 68,8 milyon tonluk ihracat gerçekleştiren Çin' dir. Çin'i sırasıyla Japonya, Rusya, Güney Kore ve Almanya takip etmektedir. Türkiye, tabloda 7. sırada yer almaktadır. İlk 20 sıradaki ihracatçıların tamamını Asya, Avrupa ve Amerika kıtalarındaki ülkeler oluşturmaktadır.

Yine Tablo 9'a göre Dünya'nın en büyük çelik ithalatçısı 44.9 milyon ton ile Avrupa Birliği'dir. Avrupa Birliği'ni sırasıyla Amerika, Almanya, İtalya ve Tayland takip etmektedir. İlk 20 sıradaki ithalatçıların da tamamını Asya, Avrupa ve Amerika kıtalarındaki ülkeler oluşturmaktadır.

### 1.2.9. Dünya Demir Çelik Sektöründe Birleşme Ve Satın Almalar

Birleşme ve satın alma kavramları, kullanımı birbirine yakın olan kavramlar gibi görünse de, bazı noktalarda birbirinden farklıdırlar. Satın alma kavramını bir firmanın, başka bir firmayı kendisine dahil etmesi şeklinde tanımlayabilmemiz mümkündür. Birleşme kavramını ise; iki veya daha fazla firmanın, olanaklarını bir araya getirerek büyümesi, ve bu büyüme sonucunda ölçek ekonomilerinden faydalanabilmesi şeklinde ifade edebiliriz. . (Cengiz v.d., 2003: 160)

Şirketlerin birleşme ve satın alma yöntemlerini tercih etmelerinin belli başlı stratejik nedenleri bulunmaktadır. Bunlar;

- Uluslararası rekabette güçlü bir konuma sahip olmak,
- Birleşme veya satın almanın sağlayacağı güç ve büyüme ile bölgesel anlamda rakiplerine göre rekabet avantajı elde etme
- Yeni teknoloji elde etme
- Dış pazara girişi kolaylaştırma
- Üretim hatlarını ve ürün gamını geliştirmek
- Farklı pazarlara girme ve mevcut pazarı genişletme
- Dış pazardaki hukuki baskı ve kontrol ile başa çıkabilmek
- Şube sayısını ve ağını büyütme

Şeklinde sıralayabilmemiz mümkündür. (Cengiz v.d., 2003:166).

Özellikle gelişmiş ülkelerde devletlerin demir çelik sektörüne verdiği teşvik ve destekleri azaltması, küresel anlamda ticaret hacminin büyümesi, ticaretin kolaylaştırılması ve korumacı önlemlerin giderek azaltılması sektörde yaşanan rekabeti hızlandırmıştır. Bu nedenle şirketler, sektördeki rekabetçi konumlarını koruyup geliştirebilmek için hem ulusal hem de uluslararası anlamda birleşme ve satın alma faaliyetlerini hızlandırmıştır. Son yıllarda sektördeki dengeler, büyük üreticiler lehine gelişmiştir. Bu nedenle üretim miktarını ve ihraç pazarlarını arttıramayan demir çelik şirketleri, uzun vadede rekabet gücü giderek kaybetmektedir.

Birleşme ve satın alma faaliyetleri sayesinde şirketlerin verimsiz veya düşük verimli tesisleri el değiştirmektedir. Bu tesisler, modernize edilerek yeniden sanayiye

kazandırılabilirdi gibi satılıp, yeni yatırımlar için sermaye oluşumuna katkı sağlamaktadır. Ayrıca birleşme veya satın alma ile genel giderlerle üretim maliyeti düşürülebilir. Böylece şirketin karlılığı artabilir. Daha güçlü ve yeni firmalar kurulabilir . (Birleşik Metal-İş Sendikası, 2003: 15)

Demir çelik sektöründeki birleşmeler, 1990'lı yıllara kadar genellikle aynı ülkede faaliyet gösteren firmalar tarafından gerçekleştirilmekteydi. Dünya ticaret hacminin büyümesi, sınırların giderek ortadan kaldırılması, teknolojinin gelişmesi ve sermayenin uluslararası anlamda hareketinin kolaylaştırılmasıyla birlikte sektörde uluslararası birleşme ve satın almalar gerçekleşmeye başlamamıştır. (Cengiz v.d., 2003:168).

Konuyla ilgili en iyi örnek 2006 yılında gerçekleşen Lüksemburg merkezli Avrupa'nın çelik devi Arcelor firması ile Hintli çelik devi Mittal firmasının birleşerek ArcelorMittal adıyla faaliyetlerine devam etmesidir. Mittal'in 27 milyar Euro ödeyerek Arcelor'un %43,5 hissesine sahip olmasının ardından 2007 yılında 110 milyon tondan fazla üretim gerçekleştirerek dünya çelik üretiminin yaklaşık %9 unu tek başına gerçekleştirmiştir. (ArcelorMittal, 200 milyon tonluk üretime doğru ilerliyor, <http://www.demircelikstore.com/-1-1562-arcelormittal-200-milyon-tonluk-uretime-dogru-ilerliyor.html>, Erişim Tarihi: 17.01. 2019).

ArcelorMittal' in ardından sektördeki 2. büyük birleşme, Japonya'nın 1. ve 3. Büyük üreticileri olan Nippon Steel ve Sumitomo Metal tarafından gerçekleştirilmiştir. 2011 yılında yaklaşık 58 milyar dolar karşılığında gerçekleşen birleşme sonrasında yeni kurulan Nippon Steel& Sumitomo şirketi, ArcelorMittal'in ardından dünyadaki ikinci büyük çelik üreticisi konumuna gelmiştir. Birleşmenin ardından oluşacak yeni sinerji ile ilk etapta maliyetlerin azaltılıp, dış pazardaki büyük rakiplere karşı rekabetçi konumun güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Günümüzde ArcelorMittal ve NipponSteel&sumitomo şirketleri, dünya genelinde en çok üretim yapan ilk iki şirket olma konumlarını sürdürmektedirler. Ayrıca sektörde bu örneklerin dışında birçok birleşme ve satın alma girişimleri mevcuttur. Ülkemizde Erdemir, 2002 yılında İsdemir'i satın almıştır. Bu satın alma işleminin ardından Erdemir grubu, üretim bakımından ülkemizdeki en büyük çelik firması olmuştur. . Ayrıca Romanya'da satın alma faaliyeti gerçekleştirmiştir. Böylece Erdemir Grubu günümüzde, Dünya'nın 47. Büyük çelik üreticisi konumuna gelmiştir (ArcelorMittal,

200 milyon tonluk üretime doğru ilerliyor, <http://www.demircelikstore.com/-1-1562-arcelormittal-200-milyon-tonluk-uretime-dogru-ilerliyor.html>, Erişim Tarihi: 17.01.2019).

Erdemir dışında ülkemizde Tosçelik, Sırbistan ve Cezayir’de satın almalar gerçekleştirmiştir. Böylece Kuzey Afrika ve AB pazarlarına üretim, satış ve pazarlama ve dağıtım konularında kendine avantajlı bir konum yaratmayı hedeflemiştir.

### **1.2.10. Demir Çelik Sektörüne Yönelik Kısıtlayıcı Yaklaşımlar**

1990 yılından günümüze, küresel anlamda dünya ekonomisi büyük bir gelişme göstermiştir. Bu gelişmenin etkisiyle, birçok sanayi sektöründe olduğu gibi demir çelik sektöründe de bazı değişimler görülmektedir. Ayrıca demir çelik sektörü sosyal, ekonomik, politik değişimlerden çabuk etkilenen, fiyat dalgalanmalarının çok sık yaşandığı ve rekabetin yoğun olduğu bir sektördür. Bu özellikleri sebebiyle sektörde, küresel anlamda haksız rekabetin önüne geçebilmek için OECD, Birleşmiş Milletler, AB, DTÖ gibi küresel ticarete yön veren kuruluşlar tarafından yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler bazı ülkeler tarafından benimsenmesine rağmen bazı ülkeler tarafından, ulusal çıkarlarına aykırı olduğu gerekçesiyle benimsenmemiştir (Akman, 2007: 40).

#### **1.2.10.1. Çevre İle İlgili Düzenlemeler**

İklim değişikliği ve küresel ısınma, modern Dünya’nın en önemli sorununu teşkil etmektedir. Bu sorunla başa çıkabilmek için 1997 yılında, Japonya’nın Kyoto şehrinde düzenlenen Birleşmiş Milletler toplantısı sonucunda iklim değişikliğinin önlenmesi ile ilgili bir protokol imzalanmıştır. İmzalanan bu protokole de Kyoto Protokolü adı verilmiştir. Protokol, “dünyadaki sera gazı emisyonu üreticilerinin yüzde 55’inin onayından sonra yürürlüğe girer.” maddesi nedeniyle, yoğun miktarda emisyon üreten Rusya’nın, 2005 yılında protokole imza atmasının ardından yürürlüğe girebilmiştir..(Koca. 2008:44)

Bu Protokolün temel amacı, küresel anlamda atmosfere dağılan sera gazının, dünya da iklimi değiştirmeyecek seviyelerde kalmasını sağlamaktır. Bu protokol sayesinde ülkeler, atmosfere zarar verebilecek karbondioksit ve diğer gazların salınımını azaltmayı taahhüt etmişlerdir. (Koca. 2008: 45)

Ancak Kyoto Protokolünün, Birinci Uygulama Dönemi olarak adlandırılan 2008-2018 yıllarına baktığımızda; ABD, Kanada, Japonya ve Rusya gibi atmosfere en çok sera gazı salınımı yapan ülkeler, Kyoto protokolünün ikinci uygulama dönemine (2013-2020) imza atmayacaklarını bildirmişlerdir. Bunun en önemli sebebi de; bu ülkelerin sera gazı salınımını kısmasının, ülkelerdeki sanayi üretimlerinin azalacağını ve ekonomik yönden olumsuz etkileneceklerini öngörmeleridir. (TÇÜD, 'Dünyayı En Fazla Kirleten Ülkeler Sorumluluktan Kaçıyor, <http://celik.org.tr/dunyayi-en-fazla-kirleten-ulkeler-sorumluluktan-kaciyor/>, Erişim Tarihi: 19.02.2019).

Demir çelik sektörü üretim prosesleri, atmosferde sera etkisine yol açan CO<sub>2</sub> gazının yoğun olarak emisyonuna yol açmaktadır. Şirketlerin bu emisyon miktarını azaltabilecek biçimde üretim yapabilmeleri için modern üretim tesislerine ve yeni teknolojilere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu yeni tesislerin oluşturulması, şirketler için büyük maliyetlerin gözden çıkarılması anlamına gelmektedir. Bu nedenle Kyoto Protokolü ile ilgili düzenlemeler, dünya demir çelik sektörünü doğrudan etkilemiştir (Kıvılcım. 2012: 2).

Kyoto Protokolüne AB, kendi oluşturduğu ve 2005 yılında uygulamaya geçen Emisyon Ticaret Sistemi ile destek olmuştur. Bu sistemde; AB'nin ortaya koyduğu kurallar sonucu, belirlenen tesisler için belirli seviyelerde emisyon salınım izni verilmiştir. Bu seviyeler, AB içerisinde her yıl yapılan toplantılarla güncellenmektedir. Üye ülkeler de, bu toplantı sonucu çıkan oranlara göre atmosfere yıllık gönderebilecekleri emisyon miktarını hesaplamaktadırlar. Ardından her firmaya, yıllık atmosfere gönderebilecekleri emisyon miktarı iletilir. Firmalar da buna göre yıllık tüketimlerini ayarlamaya çalışırlar. Hatta yıllık olarak kendilerine verilen kotayı bitirmeyen firmalar, kotası dolan firmalara kendilerinden arta kalan kotayı satabilirler. Bunun fiyatlandırması da, o yılki arz ve talebe göre değişmektedir. Bu sayede firmalar, iklim değişikliği ile ilgili çevresel yatırımlar

yapıp , doğaya daha az sera gazı bırakmayı hedeflemektedirler. Çünkü kotayı aşmaları durumunda ağır yaptırımlar ve maddi cezalarla karşı karşıya kalabilirler. (Kıvılcım. 2012: 2)

### **1.2.10.2. Korumacı Önlemler ve Anti-Damping**

Uluslararası anlamda demir çelik sektöründe fiyatlar, ani biçimde değişebilmektedir. Bu değişimlerin sonucu olarak çelik talebinde ani artış ya da azalışlar görülebilmektedir. Buna benzer durumlarda ülkeler, kendi iç piyasalarına dışarıdan gelebilecek daha ucuz veya kalitesiz ürünleri engellemek ve iç piyasadaki demir çelik üreticilerini korumak amacıyla kota, tarife, anti-damping, telafi edici vergi, sübvansiyon gibi önlemler alabilmektedirler. Bu önlemlerin nasıl alınabileceğine yönelik uygulamalar, Dünya Ticaret Örgütü tarafından düzenlenmiştir (Akman, 2007: 42).

Anti-Damping ile ilgili Dünya Ticaret Örgütü, 1994 yılında örgüte üye ülkelerin tamamının onayıyla Anti-Damping Anlaşması'nı yürürlüğe koymuştur. Bu anlaşmaya göre; A ülkesinden B ülkesine gönderilen bir ürünün ihrac fiyatı, B ülkesindeki iç pazarda üretilen aynı ürünün iç piyasa fiyatından düşük kalıyorsa; B ülkesi bu ürün için Anti-Damping soruşturması açabilmektedir. Soruşturma sonucunda A ülkesinden gönderilen malın, B ülkesindeki endüstriye ( iç piyasaya) zarar verdiği kabul edilirse, A ülkesinden malı gönderen firmaya veya bu mal grubu için A ülkesinden B ülkesine gelebilecek tüm ürünlere ek vergi uygulayabilir. Böylece B ülkesi, kendi iç piyasasını ve üreticisini korumuş olur. (T.C. Ekonomi Bakanlığı, Demir Çelik – Demir Çelik Eşya, Sektör Raporları' <http://www.ibp.gov.tr/pg/sektorpdf/sanayi/demircelik.pdf>, Erişim Tarihi: 20.02.2019).

Yine bu anlaşmanın ekinde bulunan Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler maddelerine göre; bir malı ihrac eden ülke, bu malın üreticilerine önemli derecede teşvik ve destek veriyorsa, bu malı ithal eden ülkenin iç piyasasında bulunan üreticileri zor durumda bırakabilir. Bu durum, konu ürün ile ilgili haksız rekabete yol açabilir. Malın ithal edildiği ülkede iç piyasanın üreticileri zarar edebilir. Eğer bu

zarar tespit edilirse; malın ithal edildiği ülke kendi üreticisini korumak için soruşturma başlatabilir. Soruşturmanın sonucuna göre, malı ihraç eden ülkeye telafi edici vergi uygulayabilir. Veya geçici süreyle malın, ithal edildiği ülkeye girişi engellenebilir. Soruřturmalar, dünya ticaret rgt nezdinde yrtlp karara bağlanmaktadır. (T.C. Ekonomi Bakanlığı, “Demir elik – Demir elik Eşya, Sektör Raporları” <http://www.ibp.gov.tr/pg/sectorpdf/sanayi/demircelik.pdf>, Erişim Tarihi: 20.02.2019).



## **İKİNCİ BÖLÜM**

### **TÜRKİYE' DE DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜ**

Demir çelik sektörü, katma değeri düşük ve ilk yatırım maliyeti yüksek olmasına rağmen diğer sektörlerle birlikte değerlendirildiğinde önemi açığa çıkmaktadır. Ülkelerin kalkınmasında büyük pay sahibi olan otomotiv, makine, gemi imalat, beyaz eşya, yapı gibi önemli alt sektörlerle hammadde sağlamaktadır. Bu nedenle ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerin kalkınma hızı ve büyüklüğü, doğru biçimde yapılandırılıp geliştirilen demir çelik endüstrisine bağlıdır. Çalışmanın bu kısmında, Türk demir çelik endüstrisinin tarihsel gelişim süreci ve bugünkü güncel durumu ele alınmıştır.

#### **2.1. TÜRK DEMİR ÇELİK SANAYİSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ**

Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sonrasında, ülkenin yeniden imarı, modernizasyonu ve savunma sanayinin güçlendirilmesi için ulusal bir demir çelik endüstrisinin kurulma ihtiyacı hissedilmiştir. Bu ihtiyaç doğrultusunda, 17 Mart 1926'da çıkarılan 'Demir ve Çelik Sanayinin Kurulmasına Dair Yasa' ile Türkiye'de demir çelik üretimine yönelik ilk resmi adım atılmıştır. Bu kapsamda, savunma sanayinin ihtiyacına yönelik olarak 1928 yılında Kırıkkale'de Makina Ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKE) kurulmuştur. Kurum, 1932 yılında faaliyete geçmiştir (Kaştan, 2003:497).

MKE'nin kuruluşunun ardından Türkiye'deki demir çelik sanayi kurma çalışmaları devam etmiştir. 1934 yılında yürürlüğe giren kalkınma planı doğrultusunda, ülkede sanayi ve ekonomik anlamda kalkınmada öncelikli sektörlerden biri olarak demir çelik sektörü belirlenmiş ve sektöre yönelik yatırım planları hazırlanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda kuruluş yeri olarak maden kömür havzalarına yakın olması, demiryolu rotası üzerinde olması, yörenin işçi ikametüne uygun olması ve jeolojik bakımda ağır sanayi yapılandırılmasına uygun olması sebebiyle Karabük yöresine yatırım yapılması uygun bulunmuştur. Sonuç olarak 1937 yılında ülkemizin uzun demir çelik ürün üreten ilk entegre tesisi

Karabük Demir Çelik Fabrikası (KARDEMİR) kurulmaya başlanmıştır. Burada ilk uzun ürün üretimi 1939 yılında gerçekleşmiştir (Güser, 2006: 26-28)

1950'li yıllarda ise ülke genelinde demir çelik sektörüne bağlı altyapı (karayolu, baraj vd.) ve dayanıklı tüketim malları (beyaz eşya, otomotiv vd.) üretimine olan gereksinim artmıştır. Bu nedenle, 1959 yılında Sanayi Bakanlığı öncülüğünde Karadeniz Ereğli Bölgesi'ne, ülkenin yassı ürün ihtiyacını karşılaması için büyük bir demir çelik fabrikası kurulmasına karar verilmiştir. 1960 yılında başlayan inşaat ve montaj çalışmaları 42 ayda tamamlanmış ve 1965 yılında tesislerde üretim başlamıştır. (Özdabak, 2004: 6)

1960'li yıllarda ortaya konulan kalkınma planları sayesinde ülkemizin, uzun ve yassı demir çelik ürünlerine olan ihtiyacı artmıştır. Bu nedenle devlet tarafından, ülkemizin demir çelik ihtiyacını karşılayabilecek yeni bir üretim tesisinin inşa edilmesine karar verilmiştir. Böylece 1970 yılında İskenderun Bölgesi'nde yapımına başlanan demir çelik Fabrikaları, 1975 yılında İskenderun Demir Çelik Fabrikaları (İSDEMİR) olarak faaliyete geçmiştir.(Yaşar.2009:47)

Sektöre özel kesim yatırımcıların ilk girişi 1958 yılında İzmir ve İstanbul'da yapılan yatırımlarla gerçekleşmiştir. İzmir'deki METAŞ ve İstanbul'daki ELEKTROFER firmaları, kurdukları elektrik ark ocaklı tesislerinde 1961 yılında üretime başlamışlardır (Duman. 2008:49).

1970'li yılların sonunda kadar ülkemizde sanayileşme, kamu kesimi yatırımları öncülüğünde gerçekleşmiştir. Bu dönemde ekonomik anlamda daha çok korumacı politikalar benimsenmiş ve yurtdışından ülkeye yapılan ürün ithalatını azaltmak için yerli sanayinin büyütülüp geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca bu dönemde devletin, özel sektör temsilcilerine yeterli desteği vermemesi nedeniyle özel sektör temsilcilerinin demir çelik sektöründeki yatırımları günümüze kıyasla oldukça düşüktür.

1980'li yıllardan itibaren ülkemizde, dünya ile ekonomik anlamda bütünleşme eğilimleri başlamıştır. Kısacası ithal ikameci politikalar bir kenara bırakılmış ve liberal ekonomik politikalar benimsenmeye başlanmıştır. Bu politikalar, sadece ülkemizin ekonomisi için değil; demir ve çelik sanayisinin gelişmesi anlamında da çok önemli bir dönüm noktası olmuştur. 1980'li yıllarda yeni

üretim tesislerinin kurulması için özel sektör yatırımcılarına verilen teşvik ve destekler sonucunda sektör, büyük bir gelişme göstermiştir (Duman. 2008:50).

Özellikle 1980 yılı ve sonrasında, demir çelik sektöründe Elektirk Ark Ocakları (EAO) ile üretim yapan tesisler kurulmaya başlanmıştır. Sektörün EAO'lu fabrikaları kurmasının başlıca nedenleri ise;

- İlk yatırım maliyetinin entegre tesislere göre daha düşük seviyede olması
- Hammadde olarak ülkemizde kısıtlı miktarda bulunan demir cevheri yerine hurda olması

şeklinde sıralanabilir. Ancak bu yönelim ilerleyen yıllarda uzun-yassı ürün üretiminde büyük dengesizliğe neden olmuştur. (T.O.B.B. 2011:3)

1990'lı yıllarda , sektörde uzun ürünün ihtiyaçtan çok daha fazlasının üretildiği görülmüştür. Bu nedenle devlet, fazla olan bu üretimi ihracat ile giderebilmek için sektöre büyük destekler sağlamıştır. Ancak 1995 yılında AB ile yapılan anlaşma gereği, devletin sektöre olan desteği minimum seviyeye gerilemiştir. Yine bu dönemde de yaşanan global ekonomik krizlerin (özellikle 1997-Asya Ekonomik Krizi) ve Çin'in sektördeki ağırlığını arttırmasıyla birlikte ülkemizin ihracatında ciddi düşüşler görülmüştür. (T.O.B.B. 2011:3).

1995 yılında Avrupa Birliği (AB) ile yapılan serbest ticaret anlaşmasına göre gümrük vergileri ortadan kaldırılmıştır. Böylece ülkemiz ile AB arasındaki ticaret hacmi büyük oranda artmıştır. Ayrıca Anlaşmanın maddeleri uyarınca, demir çelik üretimdeki üretim kalitesinin artması sağlanmıştır. Ancak yine bu anlaşmanın maddeleri gereği, demir çelik sektörüne sağlanan teşvik ve destekler tamamen ortadan kaldırılmıştır. Sektöre, sadece yeniden yapılandırma ve dönüşüm projeleri için devlet yardımlarının 5 yıl boyunca devam ettirilebileceği belirtilmiştir. Süre sonunda sektörün, devletten tamamen bağımsız biçimde yapılandırılmış olması hedeflenmiştir.

Ancak süre sonunda belirlenen hedeflere ulaşamamıştır. Bu nedenle topluluktan, yarım kalan projelerin tamamlanması için ek süre talep edilmiştir. Böylece 2003 yılında demir çelik sektörü, diğer sanayi sektörleri ile birlikte Ulusal Yeniden Yapılandırma Planı (UYYP)'na dahil edilmiştir. Avrupa Komisyonu ile yapılan teknik toplantılar çerçevesinde UYYP' nin revizyonu ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Çalışmaların sonucunda güncellenen UYYP, 2009 yılında Dışişleri

bakanlığı tarafından Avrupa Komisyonuna gönderilmiştir. (TC Ekonomi Bakanlığı, Türk Demir Çelik Sektörü Ulusal Yeniden Yapılandırma Planı. <http://www.ekonomi.gov.tr/avrupabirligi/index.cfm?sayfa=DD19E281-D8D3-8566-4520559A7E2BEDFE> (21.01.2019) Günümüzde, Avrupa Komisyonu tarafından raporun incelenmesi devam etmektedir.

Türkiye’de demir çelik tesisleri genellikle kıyı bölgelerde kümelenmiştir. Karadeniz Bölgesi’nde Zonguldak, Karabük ve Karadeniz Ereğli civarında; Marmara Bölgesi’nde Gebze, İstanbul, Tekirdağ ve Çanakkale’de; Ege Bölgesi’nde İzmir - Aliğa’da ve Akdeniz Bölgesi’nde İskenderun Körfezi’ne yakın Bölgelerde (İskenderun-Payas-Döryol-Osmaniye) tesisler kurulmuştur. Bu bölgelerin deniz kenarında olması ve bölgelerde liman yatırımlarının bulunması ulaşım maliyetlerini azalttığından, yatırım konusunda öncelikli tercih olmuştur.

Günümüzde, MKEK hariç sektörde faaliyet gösteren tüm ham çelik üreten firmalar özel sektör girişimcilerine aittir. Demir çelik sektörde üretim yapan firmaların faaliyete başlama tarihleri Tablo 10’da verilmiştir.

**Tablo 10:** Demir Çelik Sektöründe Ham Çelik Üretim Yapan Firmaların Kuruluş Tarihleri

|            |      |              |      |                  |      |
|------------|------|--------------|------|------------------|------|
| MKEK       | 1928 | Habaş        | 1987 | Ede              | 2010 |
| Kardemir   | 1937 | İoç          | 1987 | Platinum         | 2010 |
| Erdemir    | 1965 | Çebitaş      | 1989 | Tosçelik         | 2010 |
| Çolakoğlu  | 1969 | Ekinciler    | 1989 | Özkan            | 2010 |
| Kroman     | 1969 | Sidemir      | 1992 | Baştuğ Metalurji | 2010 |
| İçdaş      | 1970 | Yazıcı       | 1994 | MMK Metalurji    | 2011 |
| Çemtaş     | 1972 | Yeşilyurt    | 1997 | Koç Metalurji    | 2013 |
| İsdemir    | 1977 | Kaptan       | 2002 | Egemen Met.      | 2014 |
| Asil Çelik | 1979 | Nursan       | 2005 | Ege Demir        | 2015 |
| Ege Çelik  | 1982 | Sider        | 2006 | Sıddık Kardeşler | 2016 |
| Diler      | 1984 | Bilecik D.Ç. | 2009 |                  |      |

Kaynak: (TOBB Türkiye Demir ve Demirdışı Metaller Meclisi Raporu, 2016)

Ülkemizde demir çelik sanayisinin gelişim kronolojisi aşağıdaki gibidir;  
1930: Ülkemizde Demir Çelik sanayisinin temeli Kırıkkale ‘de atılmıştır. Burada Askeri Fabrikalar Müdürlüğü’ne bağlı olarak ilk üretim tesisi kurulmuştur.

1937: Ülkenizin ilk entegre demir çelik fabrikası olan Kardemir'in temelleri atıldı.  
1939: 150 bin ton çelik kapasitesi ile Kardemir üretime başladı.  
1955: Kardemir'in adı 'Türkiye Demir Çelik İşletmeleri' olarak değiştirildi.  
1960: Özel sektörün ilk ark ocaklı tesis olan Metaş, 20 bin ton kapasite ile İzmir'de üretime başladı.  
1965: 470 bin ton üretim kapasitesi ile Erdemir, yassı ürün üretmeye başladı.  
1977: İskenderun Bölgesi'nde kurulan ilk büyük üretim tesisi İsdemir faaliyete geçti.  
1980: Demir çelik sektörün yıllık ham çelik üretim kapasitesi 4 milyon tonu geçti  
1996: Türkiye ile AB arasında, demir çelik ticaretine uygulanan gümrük vergisinin kaldırılması için serbest ticaret anlaşması imzaladı.  
2001: Yıllık demir çelik üretimi 15 milyon tona ulaştı.  
2002: Ülkemiz, Dünya demir çelik üretiminde 13. sıraya yükseldi.  
2013: Türkiye, yıllık yaklaşık 35 milyon tonluk üretimi ile Dünya'nın 8. Büyük demir çelik üreticisi konumuna ulaştı. (İskenderun Ticaret Ve Sanayi Odası. 2014:24)  
2018 yılı sonu itibariyle yıllık üretimi 37 milyon tonu aşan Türkiye, dünya sıralamasında 8. basamaktaki yerini korudu.

## **2.2. DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNÜN TÜRKİYE'DEKİ MEVCUT DURUMU**

Ülkemizde Demir Çelik sektörü, Özellikle 1980'li yıllarda uygulanmaya başlanan liberal ekonomik politikaların etkisiyle büyük bir gelişme göstermiştir. Gelişmekte olan ülke kategorisinde bulunan ülkemizin, sanayileşme bakımından kalkınmasına büyük katkı sağlamıştır. Aynı zamanda otomotiv, beyaz eşya, gemi imalat, makine gibi endüstriyel kalkınmada öncelikli olan sektörlerle hammadde sağlamaktadır. 2018 yılı sonu itibariyle Türk demir çelik sektörü, 37.3 milyon tonluk üretimiyle Dünya'nın 8. Büyük üreticisi konumuna gelmiştir.

### **2.2.1. Türkiye'de Ham Çelik Üretimi**

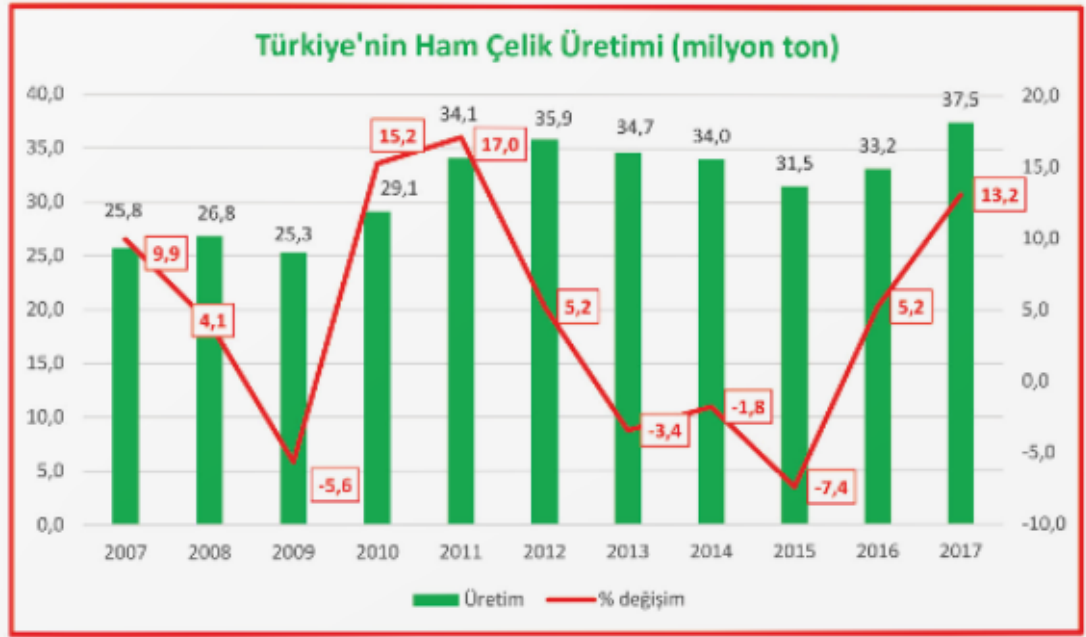
2000'li yıllardan günümüze, Türk Demir Çelik Sektöründeki üretim artışı Şekil 8'de verilmiştir. 2000 yılında yaklaşık 14milyon ton olan yıllık üretim miktarı

2013 yılı sonu itibariyle 34.65 milyon ton olarak ölçülmüştür. Bu süre zarfında, 2009 yılında ve 2013 yılında üretimde azalma görülmektedir. 2009 yılındaki azalmanın sebebi 2007 yılının sonunda başlayan global ekonomik krizin gerek yurtdışında, gerekse yurtiçindeki demir çelik piyasalarının daralmasına bağlı olarak gerçekleşmiştir.

2013 yılında ise hammadde-nihai mamul fiyatları arasındaki farkın kapanması sonrasında karlılık giderek azalmıştır. Bu durum özellikle elektrik ark ocaklı kuruluşların rekabet güçlerini önemli derecede etkilemiştir. Ayrıca İsdemir de yaşanan grev, enerji kesintileri ve global piyasalardaki daralmanın da etkisi ile ülkemizin gerçekleştirdiği demir çelik üretimi, bir önceki yıla kıyasla % 3.4 düşüşle 34.65 milyon ton seviyesinde kalmıştır. (TÇÜD Ocak Ayı Basın Bülteni. 13.02.2014. [http://www.dcud.org.tr/tr/news.asp?news\\_id=465](http://www.dcud.org.tr/tr/news.asp?news_id=465) (02.02.2019))

2017 yılı sonu itibariyle ham çelik üretimimiz, tüm zamanların üretim rekorunu kırarak 37,5 milyon tonluk üretim gerçekleşmiştir. 2018 yılı sonunda ülkemizin demir çelik üretimi, yılın ikinci yarısında görülen zorlu ekonomik koşullara rağmen, 2017’de ulaşılan rekor seviye göre, % 0.6 kadar gerilemeyle 37.3 milyon ton olmuştur. 2018’de elektrik ark ocaklı (EAO) kuruluşlar, % 0.6 kadar düşüşle 25.8 milyon ton üretim gerçekleştirmiştir. Yine 2018’de entegre tesisler ise, % 0.4 gerileyerek 11.5milyon tonluk demir çelik üretimi gerçekleştirmiştir. . (“Yaşanan Tüm Zorluklara Rağmen 2018 Yılında Türkiye’nin Ham Çelik Üretimi 2017 Yılındaki Üretim ile Başa Baş Geldi” <http://celik.org.tr/en/yasanan-tum-zorluklara-ragmen-2018-yilinda-turkiyenin-ham-celik-uretimi-2017-yilindaki-uretim-ile-basa-bas-geldi/> (Erişim Tarihi: 25.04.2019))

**Şekil 8:** Türkiye'nin Ham Çelik Üretimi (Milyon Ton) ve Üretim Artışı (%)



Kaynak: (TÇÜD Şubat 2018 Dergisi s. 17).

### 2.2.2. Türkiye’de Ham Çelik Üretimini Bölgelere Göre Dağılımı

Türkiye’de Demir Çelik üreten firmalar, bölgesel olarak Karadeniz, Marmara, Ege ve Doğu Akdeniz bölgelerinde kümelenmiştir. Ülkemizdeki büyük çelik üreticilerinin bölgelere göre dağılımını Şekil 9’da gösterilmiştir.

**Şekil 9:** Bölgelere Göre Türkiye Çelik Haritası



Kaynak : Çelik İhracatçıları Birliği, İstatistikler,

<http://www.cib.org.tr/tr/istatistikler.html> Erişim Tarihi: 05.05.2019

### 2.2.3. Türkiye'nin Ham Çelik Üretim Kapasitesi, Nihai Üretim Miktarı ve Kapasite Kullanım Oranı

Yıllar itibariyle ülkemizin demir çelik üretim kapasitesi, üretimi ve kapasite kullanım oranını bir arada değerlendirmek için Tablo 11'e baktığımızda; Çelik üretim kapasitesi ve üretim miktarı yıllar içerisinde sürekli artış göstermiştir. Ancak kapasite kullanım oranında dalgalanmalar görülmüştür. Bu durumun temel nedenleri, fiyat ve talep ile ilgilidir. Özellikle 2005-2010 arası dönemle, Global ekonomik kriz nedeniyle sektörde fiyat düşüşleri ve talepte daralmalar meydana gelmiştir. Bu nedenle sektörde faaliyet gösteren firmalar, üretimlerini azaltarak daha düşük kapasitelerde çalışmışlardır. 2010 yılı sonrası global ekonomik krizin artmasıyla birlikte fiyatlar ve talep yukarı yönlü hareket etmiştir. Böylece firmalar, hem yeni yatırımlara ağırlık vererek mevcut kapasiteyi arttırmışlar, hem de bu kapasiteyi optimum biçimde değerlendirmişlerdir. Böylece kapasite kullanım oranı da yukarı yönlü yol almıştır.

**Tablo 11:** Türkiye'nin Ham Çelik Üretim Kapasitesi, Nihai Üretim Miktarı ve Kapasite Kullanım Oranı

|   | 2005  | 2010  | 2015  | 2016  | 2017  | 2018  |
|---|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| <b>Türkiye'nin Türkiye Ham Çelik Üretim Kapasitesi (milyon ton)</b> |       |       |       |       |       |       |
| TOPLAM  | 25,1  | 42,7  | 50,44 | 51,51 | 51,73 | 52,64 |
| <b>Türkiye'nin Ham Çelik Üretimi (milyon ton)</b>                   |       |       |       |       |       |       |
| TOPLAM  | 20,96 | 29,14 | 31,52 | 33,16 | 37,52 | 37,31 |
| <b>Ham Çelik Üretiminde Kapasite Kullanım Oranı, %</b>              |       |       |       |       |       |       |
| Toplam Ham Çelik Üretiminde Kapasite Kullanım Oranı, %              | 83,52 | 68,25 | 62,49 | 64,39 | 72,55 | 70,88 |
|   |       |       |       |       |       |       |
| Kaynak: <a href="http://www.steel-data.com">SteelData</a>           |       |       |       |       |       |       |
| <a href="http://www.steel-data.com">steel-data.com</a>              |       |       |       |       |       |       |

Kaynak: Türkiye'nin Ham Çelik Üretim Kapasitesi, Nihai Üretim Miktarı ve Kapasite Kullanım Oranı <http://www.steel-data.com/dataclubplus/result/3> erişim tarihi : 09.05.2019

#### 2.2.4. Üretim Yöntemlerine Göre Türkiye’de Demir Çelik Üretimi

Ülkemizde üretim yöntemlerine göre demir çelik üretimi incelendiğinde, 2005 yılında üretimin yaklaşık %30’u entegre tesislerde gerçekleşirken % 70’i elektrik ark ocaklı tesislerde gerçekleşmektedir. Yıllar içerisinde hem EAO, hem de BOF yöntemiyle yapılan üretim miktarı artmıştır. üretim oranı da dalgalı seyir izlemiştir. Günümüzde de üretimin yaklaşık %30’u entegre tesislerde gerçekleşirken % 70’i elektrik ark ocaklı tesislerde gerçekleşmektedir. Aslında ülkemizde yeni entegre tesis kurulmamıştır. Var olan entegre tesislerde ( Kardemir, Erdemir Ve İsdemir) üretim kapasiteleri arttırılmıştır. Elektrik ark ocaklı üretimde ise hem mevcut firmalar kapasite artışı gerçekleştirirken, hem de EAO lu tesisler kurulmuştur. İlk kurulum maliyeti daha düşük olması, çevreye daha az zarar vermesi, ülkemizde yeterli miktarda demir cevheri bulunmaması ve hammadde olarak üretimde kullanılan hurdanın diğer hammadde türlerine göre daha ucuz olması nedenleriyle, özellikle özel sektör yatırımcıları, yeni kurulan tesislerde Elektrik Ark Ocaklarıyla üretim tercih edilmektedir.

**Tablo 12:** Üretim Yöntemlerine Göre Türkiye’de Demir Çelik Üretimi (milyon ton)

|   | 2005  | 2010  | 2015  | 2016  | 2017  | 2018  |
|---|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| <b>Türkiye'nin Üretim Yöntemine Göre Ham Çelik Üretim Kapasitesi (milyon ton)</b> |       |       |       |       |       |       |
| TOPLAM  | 25,1  | 42,7  | 50,44 | 51,51 | 51,73 | 52,64 |
| EAO   | 18,8  | 33,4  | 38,74 | 39,26 | 39,48 | 40,39 |
| BOF   | 6,3   | 9,4   | 11,7  | 12,25 | 12,25 | 12,25 |
| <b>Türkiye'nin Üretim Yöntemine Göre Ham Çelik Üretimi (milyon ton)</b>           |       |       |       |       |       |       |
| TOPLAM  | 20,96 | 29,14 | 31,52 | 33,16 | 37,52 | 37,31 |
| EAO   | 14,85 | 20,91 | 20,48 | 21,85 | 25,96 | 25,8  |
| BOF   | 6,12  | 8,24  | 11,04 | 11,32 | 11,56 | 11,51 |
| <b>Ham Çelik Üretiminde Üretim Yöntemine Göre Kapasite Kullanım Oranı, %</b>      |       |       |       |       |       |       |
| Toplam Ham Çelik Üretiminde Kapasite Kullanım Oranı, %                            | 83,52 | 68,25 | 62,49 | 64,39 | 72,55 | 70,88 |
| EAO 'lu Tesislerde Kapasite Kullanım Oranı, %                                     | 78,97 | 62,59 | 52,87 | 55,65 | 65,77 | 63,87 |
| Entegre Tesislerde (BOF) Kapasite Kullanım Oranı, %                               | 97,1  | 87,64 | 94,32 | 92,38 | 94,38 | 93,98 |
| Kaynak: <a href="http://www.steel-data.com">SteelData</a>                         |       |       |       |       |       |       |
| <a href="http://www.steel-data.com">steel-data.com</a>                            |       |       |       |       |       |       |

Kaynak: Üretim Yöntemlerine Göre Türkiye’de Demir Çelik Üretimi (milyon ton)

<http://www.steel-data.com/dataclubplus/result/3> Erişim Tarihi : 09.05.2019

### 2.2.5. Ürünlere göre Türkiye’de Demir Çelik Üretimi

Ülkemizin ürünlere göre demir çelik üretimi Tablo2.3’te verilmiştir. Gelişmiş ülkelerde uzun-yassı ürün dengesi %60-%40 gibi gerçekleşmektedir. Ancak ülkemizde durum böyle değildir. 2005 yılında Türkiye’de bu denge %85-%15 olarak gerçekleşirken 2018 yılı itibariyle te % 66-%34 olarak gerçekleşmiştir.

Özellikle 2000 li yıllarda demir çelik sektöründeki yapısal dengesizliğin ana sebebi, geçmişte sektöre yanlış uygulanan teşvik ve destek politikalarıdır. Türkiye’de uzun ve yassı ürün arasındaki arz-talep farkı hesaplanmadan sektöre teşvikler, ilk kurulum maliyeti daha düşük olduğu için elektrik ark ocaklı uzun ürün üreten tesislerin ihtiyaçtan çok daha fazla kurulmalarına neden olmuştur ve ülkemizde uzun ürün fazlalığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ülkemiz, otomotiv, beyaz eşya gibi sektörlerde ihtiyaç duyduğu yassı ürünleri kendi iç piyasasındaki üretimle karşılayamadığı için bu ürünleri ithal etmek zorunda kalmaktadır. Aynı zamanda ihtiyaçtan fazla uzun ürün üretimi gerçekleştiğinden, kapasite fazlası ürünlerin ihraç edilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. 2000 li yıllara kıyasla günümüzde yassı ürün üretim oranı ve miktarı yükselmiştir. Ancak bu yükseliş, halen ihtiyacı karşılayacak düzeyde değildir. ( Moment-Expo Dergisi. (2009). ‘Demir Çeliğin 3 Büyük Sorunu’. <http://www.moment-expo.com/demir-celigin-3-buyuk-sorunu> (20.02.2019))

**Tablo 13:** Türkiye'nin Ürünlere Göre Çelik Üretimi (Milyon Ton)

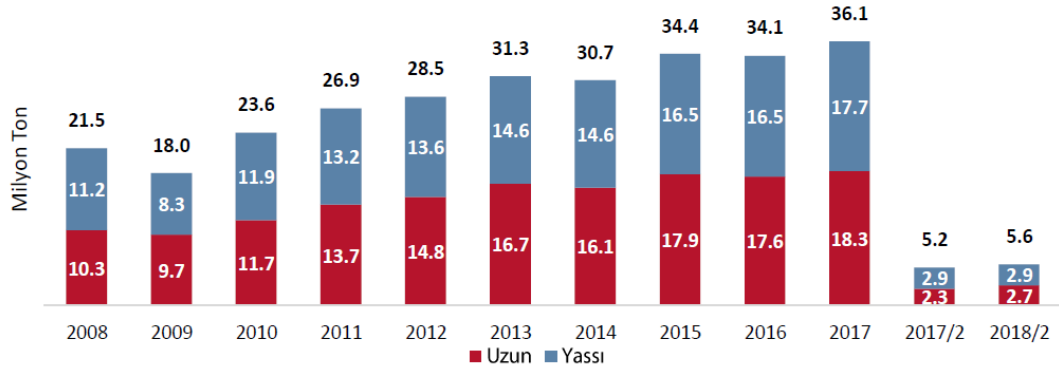
|   | 2005   | 2010  | 2015  | 2016  | 2017  | 2018  |
|---|--------|-------|-------|-------|-------|-------|
| <b>Türkiye'nin Ürünlere Göre Ham Çelik Üretim Kapasitesi (milyon ton)</b> |        |       |       |       |       |       |
| TOPLAM  | 25,1   | 42,7  | 50,44 | 51,51 | 51,73 | 52,64 |
| Uzun  | 22,1   | 35,4  | 41,14 | 40,16 | 40,87 | 41,62 |
| Yassı   | 3      | 13,4  | 18,35 | 18,35 | 18,35 | 18,35 |
| <b>Türkiye'nin Ürünlere Göre Ham Çelik Üretimi (milyon ton)</b>           |        |       |       |       |       |       |
| TOPLAM  | 20,96  | 29,14 | 31,52 | 33,16 | 37,52 | 37,31 |
| Uzun  | 17,87  | 21,83 | 23,23 | 23,02 | 25,84 | 24,67 |
| Yassı   | 3,1    | 7,32  | 8,29  | 10,15 | 11,69 | 12,64 |
| <b>Ürünlere Göre Ham Çelik Üretiminde Kapasite Kullanım Oranı, %</b>      |        |       |       |       |       |       |
| Toplam Ham Çelik Üretiminde Kapasite Kullanım Oranı, %                    | 83,52  | 68,25 | 62,49 | 64,39 | 72,55 | 70,88 |
| Uzun Ürün Üretiminde Kapasite Kullanım Oranı, %                           | 80,86  | 61,66 | 56,47 | 57,31 | 63,22 | 59,27 |
| Yassı Ürün Üretiminde Kapasite Kullanım Oranı, %                          | 103,17 | 54,6  | 45,16 | 55,3  | 63,68 | 68,9  |
|   |        |       |       |       |       |       |
| Kaynak: <a href="http://www.steel-data.com">SteelData</a>                 |        |       |       |       |       |       |
| <a href="http://www.steel-data.com">steel-data.com</a>                    |        |       |       |       |       |       |

Kaynak: Türkiye'nin Ürünlere Göre Çelik Üretimi (milyon ton) <http://www.steel-data.com/dataclubplus/result/3> erişim tarihi : 09.05.2019

### 2.2.6. Türkiye'de Nihai Çelik Tüketimi

Türkiye'nin nihai çelik tüketimi, global kriz dönemi dışında her yıl artış göstermektedir. Gelişmekte olan diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye, henüz gelişiminin çelik yoğun evresini tamamlamamıştır. Ülkemizde sanayileşme düzeyi her yıl artmasına rağmen istenilen düzeyde değildir. Ayrıca altyapı yatırımlarının da halen tamamlanamamış olması, çeliğe olan talebi her yıl arttırmaktadır.

**Şekil 10:** Türkiye'nin Nihai Çelik Tüketimi



Kaynak: Sektörel Görünüm: Demir Çelik (Mayıs 2018) , Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, S.26

2017 ve 2018 yılları ele alındığında, otomotive ve beyaz eşya ürünlerinin üretiminde son yıllardaki en yüksek rakamlara ulaşılmıştır. Bu durum yassı demir çelik ihtiyacını olumlu etkilemiş ve yıllar içerisinde yassı demir çelik talebi oldukça yüksek seviyelere ulaşmıştır. Bunun yanı sıra yapı ve inşaat sektörlerindeki canlılık ta uzun mamul tüketimini de canlı tutmuştur. Ancak 2018 yılı ortasından itibaren ülkemizde görülen ekonomik daralma, iç pazarda hem uzun , hem de yassı ürün gruplarında talebin azalmasına neden olmuştur. (Sektörel Görünüm: Demir Çelik (Mayıs 2018) , Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, S.26)

### 2.2.7. Türkiye’de Kişi Başına Çelik Tüketimi

Kişi başına çelik tüketim kavramı, ulusların gelişmişlik düzeyini ifade eden bir göstergedir. Günümüzde kişi başı çelik tüketiminin gelişmekte olan ülkeler için yıllık ortalama 500 kg/kişi civarında olması beklenmektedir. Günümüzde bu kavram, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için anlamını korumaktadır. Ancak gelişmiş ülkelerde, kişi başına tüketilen yassı çelik miktarı ön plana çıkmaktadır. Bu ülkeler, sanayileşmelerinin çelik yoğun evresini tamamladıklarından genellikle kendi ihtiyaçları doğrultusunda yassı ve vasıflı ürün üretimine yönelmişlerdir.

Tablo 14’e bakıldığında yıllar itibariyle ülkemizde kişi başına çelik tüketimi görülmektedir. 2000 yılında 202 kg/kişi olan bu rakam, ülkemizin çeliğe olan ihtiyacı ve bu ihtiyacın karşılanması için yapılan yatırımlar sonucu sürekli artmıştır. 2013

yılı itibariyle tüketim, 2012 yılına göre 34kg/kişi artışla 434 kg/kişi olarak gerçekleşmiştir. Bu artışta, ülkemizin inşaat ve altyapı sektörlerindeki gelişim önemli yer tutmaktadır. 2016 yılı sonu itibariyle bu rakam, 2015 yılına göre 18kg/kişi gerileyerek 446.5 kg/kişi olmuştur. Bu gerilemede yine inşaat ve yapı sektörünün son yıllarda durağan bir seyir izlemesi, yeni yatırımların azalması ve var olan projelerin durdurulması / askıya alınması önemli yer tutmaktadır.

**Tablo 14:** Yıllara Göre Türkiye'nin Kişi Başına Ham Çelik Tüketimi (Kg/Kişi)

| Yıllar            | 2000 | 2005 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016  |
|-------------------|------|------|------|------|------|------|------|------|-------|
| Tüketim (kg/kişi) | 202  | 269  | 341  | 384  | 400  | 434  | 421  | 464  | 446.5 |

Kaynak: (TOBB Türkiye Demir ve Demirdışı Metaller Meclisi Raporu, 2016)

### **2.3.TÜRK DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNÜN DIŞ TİCARETİNİN DURUMU**

Türkiye, ithalatı azaltmaya yönelik alınan tedbirlere ve ihracatı arttırmaya yönelik yapılan düzenlemelere rağmen her yıl dış ticaret açığı vermektedir. Bu durumu Tablo 15’te net bir biçimde görülmektedir.

**Tablo 15:** Türkiye'nin Yıllara Göre Yıllara Göre Dış Ticareti

| Yıllara göre dış ticaret, 2005-2018     |                    |                          |                    |                          |   |  |   |
|---|--------------------|--------------------------|--------------------|--------------------------|---|--|---|
| Foreign trade by years, 2005-2018       |                    |                          |                    |                          |   |  |   |
| ır: Bin ABD \$ / Value: Thousand US \$) |                    |                          |                    |                          |   |  |   |
| Yıllar<br>Years                         | İhracat<br>Exports |                          | İthalat<br>Imports |                          | Dış ticaret<br>dengesi<br>Balance of<br>foreign trade | Dış ticaret<br>hacmi<br>Volume of<br>foreign trade | İhracatın<br>ithalatı<br>karşılama<br>oranı<br>Proportion of<br>imports covered<br>by exports |
|   | Değer<br>Value     | Değişim<br>Change<br>(%) | Değer<br>Value     | Değişim<br>Change<br>(%) | Değer<br>Value  | Değer<br>Value                                     | (%)   |
| 2005                                    | 73 476 408         | 16,3                     | 116 774 151        | 19,7                     | -43 297 743   | 190 250 559  | 62,9  |
| 2006                                    | 85 534 676         | 16,4                     | 139 576 174        | 19,5                     | -54 041 499   | 225 110 850  | 61,3  |
| 2007                                    | 107 271 750        | 25,4                     | 170 062 715        | 21,8                     | -62 790 965   | 277 334 464  | 63,1  |
| 2008                                    | 132 027 196        | 23,1                     | 201 963 574        | 18,8                     | -89 936 378   | 333 990 770  | 65,4  |
| 2009                                    | 102 142 613        | -22,6                    | 140 928 421        | -30,2                    | -38 785 809   | 243 071 034  | 72,5  |
| 2010                                    | 113 883 219        | 11,5                     | 185 544 332        | 31,7                     | - 71 661 113  | 299 427 551  | 61,4  |
| 2011                                    | 134 906 869        | 18,5                     | 240 841 676        | 29,8                     | - 105 934 807   | 375 748 545  | 56,0  |
| 2012                                    | 152 461 737        | 13,0                     | 236 545 141        | -1,8                     | - 84 083 404  | 389 006 877  | 64,5  |
| 2013                                    | 151 802 637        | -0,4                     | 251 661 250        | 6,4                      | - 99 858 613  | 403 463 887  | 60,3  |
| 2014                                    | 157 610 158        | 3,8                      | 242 177 117        | -3,8                     | - 84 566 959  | 399 787 275  | 65,1  |
| 2015                                    | 143 838 871        | -8,7                     | 207 234 359        | -14,4                    | - 63 395 487  | 351 073 230  | 69,4  |
| 2016                                    | 142 529 584        | -0,9                     | 198 618 235        | -4,2                     | - 56 088 651  | 341 147 819  | 71,8  |
| 2017                                    | 156 992 940        | 10,1                     | 233 799 651        | 17,7                     | - 76 806 711  | 390 792 592  | 67,1  |
| 2018                                    | 167 923 862        | 7,0                      | 223 046 879        | -4,6                     | - 55 123 017  | 390 970 741  | 75,3  |

\*2018 verileri geçicidir.

\*Data for 2018 are provisional.

Kaynak: Tüik, Yıllara Göre Dış Ticaret, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?-metod=temelist> Erişim Tarihi 18.05.2019

Türkiye'de yaklaşık 80 yıllık geçmişe sahip olan demir çelik sektörü ise, 24 Ocak 1980 kararları sonrasında ekonomik ve ticari anlamda büyük bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönemde sektöre, özel sektör yatırımcılarının daha fazla ilgi göstermesi için devlet tarafından bazı teşvik ve destekler sağlanmıştır. Ayrıca küresel anlamda ticaretin giderek kolaylaştırılması, iletişim, ulaşım, teknoloji ve sermayenin dolaşımı konularında kaydedilen pozitif gelişmelerle birlikte ülkemizde demir çelik sektörü büyük bir gelişme kaydetmiştir. 1994 yılında AKÇT ile imzalanan gümrük birliği antlaşması, sektörün Avrupa pazarına girmesini kolaylaştırmış ve sektörün modernize edilip yeniden yapılanmasına katkı sağlamıştır. Ancak sektörün ülkemizde planlı şekilde büyümemesi sonucunda üretimde dengesizlik meydana gelmiştir. Bu dengesizlik, dış ticaret rakamlarını etkilemiştir. Günümüzde Türkiye,

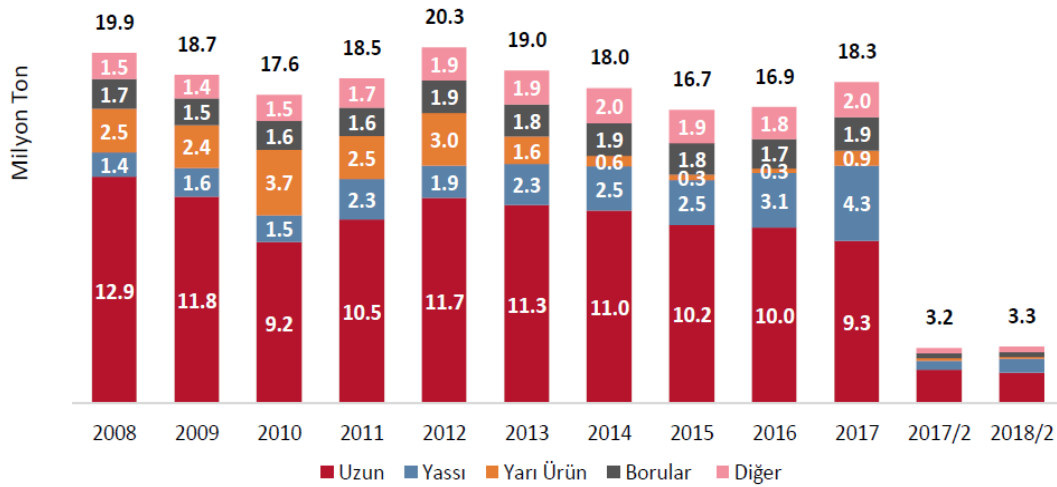
uzun ürünlerde net ihracatçı konumundayken yassı ürünlerde net ithalatçı konumundadır. (Sektör Raporu: Demir Çelik, Vakıf Yatırım, S.15)

Demir çelik sektörü, ülkemizde dış ticaret fazlası veren nadir sektörlerdendir. 2018 yılı sonu itibariyle 15.6 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirilirken, bu rakam, ülkemizin toplam ihracatının yaklaşık %9'una tekabül etmektedir. 2018 yılı sonunda toplam ithalat ise 12.8 milyar dolar olarak kaydedilmiştir. ( Çelik İhracatçıları Birliği, “2018 Yılında Türkiye’nin Çelik Ürün İhracatı % 20.5 Oranında Artarken, İthalatı %11.3 Azaldı”, <http://www.cib.org.tr/tr/istatistikler.html> Erişim tarihi: 18.05.2019)

### 2.3.1. İhracat

Ülkemizin toplam çelik ihracatı, yıllar itibariyle dalgalı bir seyir izlemektedir. Bu durum Şekil 11’de net bir biçimde görülmektedir;

Şekil 11: Türkiye Çelik İhracatı



Kaynak: Sektörel Görünüm: Demir Çelik (Mayıs 2018) , Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, S.26

Şekil 11’e göre, İhracatımızda en önemli payı inşaat demiri gibi uzun ürünler almıştır. Uzun ürünler, ülkemizdeki demir çelik sektörünün yapılanması gereği en çok üretilen üründür. Ülkenin ihtiyacından çok fazla üretildiği için, üretilen ürünlerin büyük bir bölümünün de ihraç pazarlarına yönlendirilmesi kaçınılmaz olmuştur. Şekil 11’i tekrar incelediğimizde, uzun ürünlerin ardından ihracatta ikinci

sırayı Yassı (sac, levha vd.) demir çelik ürünleri almaktadır. Yassı ürünlerin ardından, yarı mamuller (kütük/slab) , borular ve diğer demir çelik ürünleri gelmektedir. 2018 yılında en çok ihracatı yapılan uzun mamuller, yaklaşık %15.4'lük yükselişle 10.7 milyon ton seviyesine gelirken, yassı ürün ihracatı ise % 43'lük artış kaydederek 6.1 milyon tonluk ihracat miktarına ulaşmıştır. 2018 yılında yarı ürün (kütük/Slab) ihracatı % 19 yükselerek 1 milyon olurken; aynı yıl boru ihracatı da % 6.6 yükselerek 2 milyon tona ulaşmıştır. (Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği, "2018 Yılında Türkiye'nin Çelik Ürün İhracatı % 20.5 Oranında Artarken, İthalatı %11.3 Azaldı" <http://celik.org.tr/2018-yilinda-turkiyenin-celik-urun-ihracati-20-5-oraninda-artarken-ithalati-%11-3-azaldi/> Erişim Tarihi: 05.05.2019

Bölgesel anlamda ihracat durumuna baktığımızda, Ülkemizin çelik üreticileri Dünya'da Çin'in ulaşamadığı her noktaya demir çelik ürünleri ihraç etmeye çalışmaktadır. Bunun yanı sıra gümrük birliği anlaşmamızın sağladığı imtiyazların da etkisiyle AB pazarı, ülkemizin en önemli ihraç pazarıdır. 2018 yılında AB'ye yaklaşık 8.6 milyon tonluk ihracat yapılmıştır. Bu rakam, toplam ihracatımızın yaklaşık % 40'ına denk gelmektedir. Ülkemize yakın olan Ortadoğu pazarı da, AB'nin ardından çelik ihracatımızın en önemli pazarı konumunu sürdürmektedir. Son yıllarda gerek Ortadoğu'da yaşanan siyasi ve ekonomik krizler, gerekse ülkemizin bu bölgedeki ülkelerle olan ikili ilişkilerinin negatif yönlü ilerlemesi, bu bölgelere yapılan ihracatta azalmaya neden olmuştur. Bununla birlikte ABD'nin demir çelik sektörümüze ek vergi uygulaması da, 2018 yılında başta ABD olmak üzere Kuzey Amerika Bölgesi'ne olan ihracatımızı azaltmıştır. ( Çelik İhracatçıları Birliği , <http://www.cib.org.tr/tr/istatistikler.html> Erişim tarihi: 18.05.2019)

2018 yılında ihracat artışı kaydettiğimiz bölgeler ise Kuzey Afrika ile Uzak Doğu ülkeleri olmuştur. Böylece diğer bölgelerde görülen kayıplar, bu bölgelerde sağlanan ihracat artışları sayesinde dengelenmiştir.( Çelik İhracatçıları Birliği , <http://www.cib.org.tr/tr/istatistikler.html> Erişim tarihi: 18.05.2019)

İhracat pazarlarımız içerisinde 2017 yılına kadar Ortadoğu ve Körfez bölgesi en önemli ihraç pazarlarımız olmuştur. Özellikle bu bölgelerdeki altyapı ve inşaat projeleri, inşaat demiri gibi uzun mamullere olan talebi yıllar içerisinde canlı tutarken son dönemde söz konusu bölgeye yapılan ihracatta gerileme görülmüştür. Bölgede yaşanan siyasi sorunlar, bu gerilemenin başlıca nedenidir. Bu azalmanın

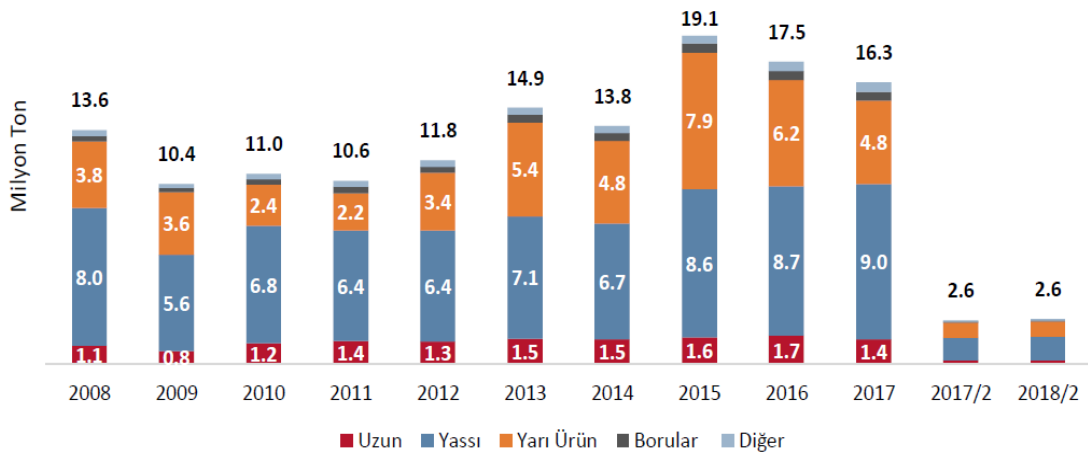
sonucunda demir çelik üreticileri, satış rotalarını AB ülkeleri, Uzakdoğu/ Güney Asya bölgesi ile Güney Amerika'ya çevirmiştir. (Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, 27)

### 2.3.2. İthalat

Türkiye'deki demir cevheri ve hurda rezervleri, ülkedeki demir çelik üreticilerinin ihtiyaçlarının az bir bölümünü karşılayabilmektedir. Bu nedenle sektör, üretim için gerekli hammaddenin büyük bölümünü yurtdışından karşılamak zorundadır. Kısacası demir çelik sektörümüz; küresel anlamda hem önemli bir ihracatçı, hem de önemli bir hammadde ithalatçısı durumundadır.

Ülkemizin 2018 yılı toplam hammadde ithalat miktarı, yaklaşık 14,5 milyon ton olarak hesaplanmıştır. 2017 yılında bu rakam yaklaşık 16,3 milyon ton idi. 2018 yılında, 2017 yılına kıyasla miktar bazında azalma görülse de, toplam ithalat değeri bakımından yukarı yönlü hareket gözlemlenmiştir. Bunun en önemli nedeni ise, 2017 ve 2018 yılları arasında genellikle yukarı yönlü seyreden hammadde fiyatlarıdır. (Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği, "2018 Yılında Türkiye'nin Çelik Ürün İhracatı % 20.5 Oranında Artarken, İthalatı %11.3 Azaldı" <http://celik.org.tr/2018-yilinda-turkiyenin-celik-urun-ihracati-20-5-oraninda-artarken-ithalati-%11-3-azaldi/> Erişim Tarihi: 05.05.2019)

Şekil 12: Türkiye Çelik İthalatı



Kaynak: Sektörel Görünüm: Demir Çelik (Mayıs 2018) , Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, S.26

Şekil 12’de görüldüğü gibi, Global ekonomik kriz sonrası 2015 yılına kadar artış eğiliminde olan çelik ithalatı, 2015 sonrası yurtiçi üretimin artmasına bağlı olarak azalış trendine girdiği görülmektedir. Grafiğe konu olan döneme bakıldığında, toplam ithalatta dalgalanmalar görülürken, yassı ürün ithalatında sürekli artış eğilimi vardır. Bu artışta ülkemizdeki yassı çelik tüketimindeki artış ile birlikte, yassı çelik tüketiminin yıllar itibariyle önemli bir bölümünün ithalatla karşılanması da etkili olmuştur. (Sektörel Görünüm: Demir Çelik (Mayıs 2018) , Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, S.27)

**Tablo 16:** Bölgelere Göre Türkiye’nin Toplam Çelik İthalatı

|               | 2011          |               | 2012          |               | 2013           |               | 2014          |               |
|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|----------------|---------------|---------------|---------------|
|               | 1000 ton      | miilyon \$    | 1000 ton      | miilyon \$    | 1000 ton       | miilyon \$    | 1000 ton      | miilyon \$    |
| ABD           | 39            | 160           | 24            | 113           | 54             | 135           | 22            | 121           |
| AB            | 4.486         | 5.700         | 5.233         | 5.494         | 6.059          | 5.993         | 5.588         | 5.418         |
| BDT           | 4.199         | 3.061         | 4.733         | 3.028         | 6.589          | 3.733         | 5.364         | 3.013         |
| Kuzey Afrika  | 1.292         | 2.246         | 1.353         | 2.156         | 141            | 107           | 87            | 69            |
| O.Doğu/Körfez | 61            | 56            | 17            | 26            | 100            | 64            | 26            | 28            |
| U.Doğu/G.Asya | 172           | 146           | 95            | 72            | 1.446          | 2.372         | 2.002         | 2.849         |
| Diğer         | 435           | 452           | 397           | 344           | 473            | 413           | 718           | 508           |
| <b>TOPLAM</b> | <b>10.684</b> | <b>11.821</b> | <b>11.852</b> | <b>11.234</b> | <b>14.862</b>  | <b>12.818</b> | <b>13.808</b> | <b>12.006</b> |
|               | 2015          |               | 2016          |               | %değişim-16/15 |               | %pay-2016     |               |
|               | 1000 ton      | miilyon \$    | 1000 ton      | miilyon \$    | miktar         | değer         | miktar        | değer         |
| ABD           | 26            | 177           | 16            | 125           | -39,3          | -29,1         | 0,1           | 1,2           |
| AB            | 5.883         | 4.682         | 5.020         | 4.251         | -14,7          | -9,2          | 28,6          | 39,0          |
| BDT           | 7.137         | 2.901         | 6.583         | 2.318         | -7,8           | -20,1         | 37,5          | 21,3          |
| Kuzey Afrika  | 63            | 42            | 93            | 50            | 49,1           | 19,2          | 0,5           | 0,5           |
| O.Doğu/Körfez | 45            | 33            | 246           | 85            | 449,8          | 153,4         | 1,4           | 0,8           |
| U.Doğu/G.Asya | 4.563         | 3.854         | 4.171         | 3.350         | -8,6           | -13,1         | 23,8          | 30,7          |
| Diğer         | 1.348         | 631           | 1.409         | 721           | 4,5            | 14,2          | 8,0           | 6,6           |
| <b>TOPLAM</b> | <b>19.063</b> | <b>12.320</b> | <b>17.538</b> | <b>10.900</b> | <b>-8,0</b>    | <b>-11,5</b>  | <b>100,0</b>  | <b>100,0</b>  |

Kaynak: (TOBB Türkiye Demir ve Demirdışı Metaller Meclisi Raporu, 2016)

Tablo 16’ya baktığımızda, ithalatımızın büyük bölümünü gibi Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)’nden yaptığımızı ifade edebiliriz. Bu bölgeyi sırasıyla AB ve Uzakdoğu/Asya takip etmektedir. Ülkeler bazında ise ithalatımızda en büyük payı Rusya almaktadır. Rusya’yı sırasıyla Çin, Ukrayna, Güney Kore ve Brezilya takip etmektedir. Rusya ve Ukrayna, hurda ithalatı bakımından ülkemizin en büyük

tedarikçisi konumundadır. Çin, Brezilya ve Güney Kore ise demir cevheri, kömür ve üretimde kullanılan diğer malzemeler için en büyük ithalatçılarımız konumundadırlar. (TOBB Türkiye Demir ve Demirdışı Metaller Meclisi Raporu, 2016 , 34)

## 2.4.TÜRK DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNDE HAMMADDE DURUMU

Ülkemizde demir çelik üretimi, hammadde olarak hurdanın kullanıldığı elektrik ark ocakları ile hammadde olarak demir cevheri ve kok kömürünün kullanıldığı entegre tesislerde gerçekleştirilmektedir. Bunların dışında pik, ferroalyaj ve sünger demir de üretimde kullanılan diğer hammaddelerdir. Türkiye’de üretim için gerekli olan hammaddeler, doğal kaynakların yetersiz oluşu ve çelik tüketiminin düşüklüğü sebebiyle iç piyasada yeterli miktarda bulunmamaktadır. Bu nedenle sektör, hammadde konusunda dışa bağımlıdır. Türkiye’nin hammadde ithalatıyla ilgili durumu Tablo 17’de verilmiştir;

**Tablo 17:** Türkiye Hammadde İthalatı

|              | 2015    |           | 2016    |           | %değişim (16/15) |       |
|--------------|---------|-----------|---------|-----------|------------------|-------|
|              | 000 ton | Milyon \$ | 000 ton | Milyon \$ | miktar           | değer |
| Pik Demir    | 1.172   | 343       | 1.100   | 274       | -6,1             | -20,1 |
| Ferro Alyaj  | 400     | 455       | 401     | 372       | 0,1              | -18,3 |
| Sünger Demir | 565     | 130       | 417     | 75        | -26,2            | -42,1 |
| Hurda        | 16.251  | 4.288     | 17.716  | 3.962     | 9,0              | -7,6  |
| Demir Cevh.  | 10.011  | 800       | 10.421  | 698       | 4,1              | -12,8 |
| K.Taşkömürü  | 5.444   | 581       | 5.138   | 497       | -5,6             | -14,5 |

Kaynak: (TOBB Türkiye Demir ve Demirdışı Metaller Meclisi Raporu, 2016)

2015 yılı sonunda ülkemizde, yaklaşık 6,5 milyar dolarlık hammadde ithalatı gerçekleştirilmiştir. Yıllar itibariyle demir çelik üretimi arttığı gibi hammadde ithalatı da artmıştır.

Ülkemizde mevcut demir madeni sahalarında demir cevheri oldukça azalmıştır. Artan demir cevheri ihtiyacına karşılık ne yazık ki üretimler bunu karşılayacak düzeyde değildir. Ancak ülkemizde, tenor oranı demir çelik üretimine

uygun olabilmesi için zenginleştirilmesi gereken demir cevheri yatakları bulunmaktadır. Düşük tenorlu bu rezervlerin çıkarılıp zenginleştirilmesini sağlamak için devletin, yatırım ortamını iyileştirip madenciliği teşvik etmesi gerekmektedir. Böylece uzun vadede, demir çelik sektörünün ithal ettiği cevher miktarı azaltılabilir. (Global enerji dergisi. 07.04.2007. 'demir cevheri yatırım bekliyor'. <http://www.globalenerji.com.tr/dergide-bu-sayi/2007/4/7/demir-cevheri-yatirim-bekliyor> (11.01.2019).

Kömürle ilgili olarak son yıllarda, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA) öncülüğünde yeni rezerv bulma çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmaların neticesinde, ülkemizdeki çıkarılabilir/işlenebilir kömür rezervi miktarında artış gözlemlenmiştir. Ancak her ne kadar yeni maden rezervleri bulunsa da; bu rezervler toplam kömür ihtiyacını karşılamaya yetmemektedir. Bu nedenle kömür konusunda dışa bağımlılığımız devam etmektedir. (Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu.2013: 32)

Türk demir çelik sektöründe, üretimin büyük kısmı elektrik ark ocaklarında gerçekleşmektedir. Elektrik ark ocaklarında hammadde olarak hurda kullanılmaktadır. Ülkemizin hurda kapasitesi, üretim için gerekli olan miktarı karşılayabilecek durumda değildir. Bu nedenle hurda konusunda dışa bağımlı durumda olduğumuzu ifade edebiliriz. Ancak Türkiye, kalkınmasının çelik yoğun evresini yaşamaktadır. Bu nedenle ülkede çeliğe bağlı olan otomotiv, inşaat, makine, altyapı, beyaz eşya gibi sektörlerde çelik tüketimi her yıl artmaktadır. Bu artışa bağlı olarak ülkemizde, uzun vadede hurda arzının artacağını ve hurda ithalatına olan talebin azalacağını tahmin etmemiz mümkündür.

## **2.5. TÜRK DEMİR ÇELİK ÜRÜNLERİNE UYGULANAN KORUMACI ÖNLEMLER**

Demir çelik sektörümüz, son 20 yılda gösterdiği büyük gelişmeyle dünya ekonomisine entegre biçimdedir. Ayrıca üretilen ürün kalitesi ve fiyat konusunda hedef pazarlarındaki rakiplerine karşı oldukça rekabetçi bir konuma gelmiştir. Bu nedenle son yıllarda sektörümüz, rekabetçi avantajını yitirmesi ya da ihracat yaptığı

ülkenin kendi iç sanayisini koruma isteği doğrultusunda ürünlerimize karşı korumacı dış ticaret önlemleriyle karşılaşmaktadır.

2007 yılında yaşanan küresel krizin ve Arap dünyasında meydana gelen siyasi krizlerin etkileriyle ülkemizden demir çelik ürünleri ithal eden ülkelerde, ürünlerimize karşı bazı korumacı önlemler alınmıştır. Bu önlemlerin alınmasındaki temel amaç; kriz etkisiyle dış pazarların daralmasından ötürü dışarıya mal satamayan yerli üreticilerin mallarını iç piyasada satabilmesi için, dışarıdan ithal edilen malların girişini engellemektir. Bu nedenle ABD başta olmak üzere birçok ülke, Türk demir çelik ürünlerine karşı anti-damping, telafi edici vergi ve sübvansiyon gibi korumacı önlemler almıştır. Kaynak: Çelik İhracatçıları Birliği .‘Anti-damping’. <http://www.cib.org.tr/tr/faaliyetler-antidamping-2.html> Erişim Tarihi:(10.02.2019)

ABD’li demir çelik üreticilerinin yoğun lobi faaliyetleri sonucunda ABD başkanı Donald Trump, Mart 2018’de Section 232 yarasını yürürlüğe koymuştur. Bu yasanın temel amacı, ABD ‘deki yerli çelik üreticilerini başta Türkiye, Çin ve Rusya gibi ülkelere gelen ürünlere karşı rekabet gücünü arttırmaktır. Böylece demir çelik ürünlerinde ABD’nin ithalat miktarı alacağından; ülkenin ihtiyacının iç piyasadandan karşılanması hedeflenmiştir. Böylece ABD ‘nin ürettiği elik miktarı ve buna bağlı olarak ihstihdam artışına katkı sağlayacağı ifade edilmiştir. (Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 55)

Section 232 kapsamında ülkemizden ABD ye ihraç edilecek ürünlerden %25 ilave vergi alınması kararlaştırılmıştır. Ardından bu oran, alınan ikinci bir kararla %50’ ye yükseltilmiş ve bunun kararın ardından ülkemizden ABD’ye demir çelik ihracatı durmuştur. Ayrıca ABD; Brezilya, Avustralya gibi ikili ilişkilerinin iyi olduğu ülkeleri bu uygulamanın dışında tutarak, küresel ticarete çifte standart uyguladığını alenen beyan etmiştir. ( Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 55)

Son zamanlarda ülkemizin taraf olduğu anti-damping, koruma ve telafi edici vergi soruşturmaları ve bu soruşturmaların güncel durumu aşağıda sıralanmaktadır:

• **ABD Büyük Çaplı Boru Anti-Damping ve Telafi Edici Vergi Soruşturmaları (17 Ocak 2018)**

ABD'deki yerli üreticiler, büyük çaplı borular için 17 Ocak 2018'de, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Kanada, Yunanistan, Hindistan, gibi bazı ülkelerin aleyhinde bir anti-damping; ve aynı zamanda Hindistan, Çin, G. Kore ve Türkiye aleyhinde bir de telafi edici vergi soruşturması açılmasını talep etmişlerdir. Buna göre 20 Haziran 2018'de, telafi edici vergi soruşturmasının ön sonuçları açıklanmıştır. Türkiye'ye telafi edici vergi ön kararı %1,08 ila %3,76; AD ön kararı ise %3,45 ila %5,29 aralıklarında açıklanmıştır. Halen nihai sonuçların açıklanması beklenmektedir. ( Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 56)

• **AB Boru Bağlantı Parçaları Anti-Damping Nihai Gözden Geçirme Soruşturması (27 Ocak 2018)**

Avrupa Birliği, Türk menşeli "Boru ve Bağlantı Parçaları" ithalatında 29 Ocak 2013'te başlayan bir anti-damping önlemi uygulanmaktadır. Bu önlem, her yıl yeniden gözden geçirilmektedir. Son olarak 27 Ocak 2018 tarihli Avrupa Birliği'nin komisyon kararıyla 1 yıl daha uzatılmıştır. ( Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 56)

• **Kosta Rika İnşaat Çeliği Korunma Önlemi Soruşturması (19 Mart 2019)**

Kosta Rika hükümeti 26 mart 2018 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü'ne, ülkemizden Kosta Rika'ya gönderilen İnşaat Demiri şile ilgili bir soruşturma açılması talebinde bulunmuştur. Aslında bu soruşturmanın açılmasının ana sebebi, Dünya'nın büyük çelik üreticilerinden ArcelorMittal Firması'nın Kosta Rika'ya yaptığı yatırımları koruma isteğidir. Sonuç olarak dünya ticaret Örgütü, herhangi bir yaptırıma gerek olmadığına ve soruşturmanın kapatılmasına karar vermiştir. Ancak ArcelorMittal, karara itiraz etmiştir. ( Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 56)

• **Avrupa Birliği Çelik Ürünleri Korunma Önlemi Soruşturması (26 Mart 2018)**

ABD'nin Sanction 232 kararının ardından Avrupa Birliği 'de; kendi iç pazarını korumak amacıyla 26 Mart 2018'de, 28 farklı demir çelik ürün grubu için Dünya Ticaret Örgütü'ne başvurarak soruşturma başlatmıştır. Soruşturma sonucunda bu ürün gruplarına AB dışından gelecek ürünler için kotolar belirlenmiştir. Bu

kotaların, her 6 ayda 1 kez yeniden gözden geçirilip değerlendirilmesi kararlaştırılmıştır. ( Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 57)

• **Güney Afrika Cumhuriyeti Vida Korunma Önlemi Soruşturması (24 Nisan 2019)**

“24 Nisan 2018 de Güney Afrika , “Çelikten Altıgen Başlıklı Diğer Vidalar” (7318.15.39 GTİP’li) ithalatına karşı 20 Nisan 2018’de bir korunma önlemi soruşturması başlatılmıştır. Soruşturma henüz sonuçlanmamıştır.”( Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 57)

• **Kanada Dikişli Boru Anti-Dumping Soruşturması (20 Temmuz 2018)**

Kanada Ticaret Bakanlığı, “Dikişli Çelik Boru” ürünü için, 20 Temmuz 2018’de ithalatın Kanada iç piyasasına zarar verdiği gerekçesiyle ülkemize bir Anti – dumping soruşturması başlatmıştır. Dünya Ticaret Örgütü tarafından, herhangi bir yaptırıma gerek olmadığı ifade edilip soruşturma kapatılmıştır. ( Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 57)

• **AB Kutu Profil Anti-Dumping Soruşturması (28 Eylül 2018)**

Avrupa Birliği; Ülkemizden alınan “Kutu Profiller” için 28 Eylül 2018’de anti-dumping soruşturması açmıştır. Soruşturmanın sonucunda herhangi bir önlem alınmasına gerek olmadığı kararlaştırılmıştır. ( Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 57)

• **Kanada Çelik Ürünleri Korunma Önlemi (25 Ekim 2018)**

Kanada Ticaret Bakanlığı, 25 Ekim 2018’de ülkemizden Kanada’ya gönderilen “ağır levha, inşaat çeliği, petrol ve gaz boruları, sıcak yassı, boyalı sac, paslanmaz tel ve filmaşın” ürünleri için soruşturma başlatmıştır. Soruşturma sonucunda bu ürünle , soruşturmanın sonuçlandığı günden itibaren 200 gün boyunca %25 ek vergi uygulanması kararlaştırılmıştır. ( Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 57)

- **Kolombiya İnşaat Demiri Korunma Önlemi (3 Kasım 2018)**

Kolombiya Ekonomi Bakanlığı da ülkemize 3 Kasım 2018’de, Kolombiya’ya gönderilen çeşitli türlerde inşaat demirleri için korunma önlemi soruşturması başlatmıştır. Soruşturma sonucunda Dünya Ticaret Örgütü, herhangi bir koruma önlemine gerek duymamıştır. ( Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 58)

- **Avustralya İnşaat Demiri Anti-Damping ve Telafi Edici Vergi Soruşturması (16 Kasım 2018)**

Türkiye’den Avustralya’ya gönderilen çeşitli İnşaat Demiri için 16 Kasım 2018’de, Avustralya Ticaret Bakanlığı tarafından anti-damping ve telafi edici vergi soruşturmaları başlatılmıştır. Soruşturmaların sonucuna göre, ülkemizden Avustralya’ya gönderilen bu ürünlere %4 ek gümrük vergisi getirilmiştir. ( Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 58)

- **ABD Filmaşın Anti-Damping ve Telafi Edici Vergi Soruşturmaları (1 Mayıs 2018)**

ABD Ticaret Bakanlığı 3 nisan 2017’de, ülkemizden ABD’ye ithal edilen filmaşın ürünü için anti damping ve telafi edici vergi soruşturmaları başlatmıştır. Soruşturma sonucunda ABD’ye filmaşın gönderen HABAŞ ve İÇDAŞ firmalarımıza yaklaşık %4’lik sübvansiyon marjı uygulanması kararlaştırılmıştır. (Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 58)

## **2.6. TÜRK DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNDE İHRACATI GELİŞTİRMEYE YÖNELİK ÇALIŞMALAR**

Küreselleşen dünyada ticaretin akışı çok hızlı değişmektedir. Ülkeler, bu değişime ayak uydurabilmek, dünya ticaretindeki rekabetçi konumunu koruyup geliştirebilmek için ekonomik anlamda büyüme planlamalar yapmaktadırlar. Türkiye’de bu çalışmaların yapılması için Kamu Kurumları, Bakanlıklar, Sivil

Toplum Kuruluşları, Üniversiteler ve Özel Sektör Temsilcileri birlikte hareket etmektedirler. Bu kurumlar, ülkenin mevcut ekonomik durumunun analizini ve bu durumun gelecekte nasıl geliştirilebileceği ile ilgili beraber çalışmalar yapmaktadırlar. Bu çalışmalarda, ülkenin kalkınmasında öncelikli olan sektörler ele alınmaktadır. Bu sektörlerin mevcut sorunları, bu sorunların nasıl giderilebileceği ve sektörün dış pazardaki rekabetçi konumunu nasıl geliştirebileceği değerlendirilmektedir.

### **2.6.1. Girdi Tedarik Stratejisi (GİTES) ve Eylem Planı 2013-2015**

2010 yılında Ekonomi Bakanlığı öncülüğünde başlatılan çalışmalar, 2012 yılında tamamlanmış ve sonuçları, 25 Aralık 2012 tarihinde resmi gazetede yayınlanmıştır. Ekonomi Bakanlığı başkanlığında ilgili bakanlıklar, Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği (TOBB) , Türkiye İhracatçılar Meclisi(TİM) gibi kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla İhracata Dönük Üretim Stratejisi Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur.( Resmi Gazete. (25.12.2012).‘Girdi Tedarik Stratejisi (GİTES) Ve Eylem Planı 2013-2015’<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121225-28-1.pdf> (17.03.2019)

Çalışmanın amaçlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz;

- Tüm tedarik zincirinin yeniden yapılandırılarak, daha fazla katma değerini Türkiye’de kalmasını sağlamak,
- Ara mallarda ithalata olan bağımlılığının düşürülmesi,
- Tedarik sisteminin sürekliliğinin sağlanması ve tedarik sisteminin güvenli olması sayesinde ihracat konusunda sürdürülebilir bir global rekabet gücü artışının ortaya konulması. (TC Ekonomi Bakanlığı, İhracata Yönelik Üretim Stratejisi Ve GİTES Sunumu <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/B294AC88-D8D3-8566-45202AF6BBF47BA9/gitessunumu.pdf> (08.01.2019))

Çalışmada demir çelik ve demir dışı metaller, otomotiv, makine, kimya, tekstil ve tarım gibi ülkemizde büyüme ve kalkınmanın temelini oluşturan sektörler incelenmiştir. Sektörlerin önde gelen firmaları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerileri ile ilgili bir dizi çalıştay, panel ve toplantı düzenlenmiştir.

Çalışmanın Demir Çelik Sektörüyle ilgili stratejik hedefleri şöyledir; .( Resmi Gazete. (25.12.2012).‘Girdi Tedarik Stratejisi (GİTES) Ve Eylem Planı 2013-

2015'.<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121225-28-1.pdf>  
(17.03.2019)

- **Türk Demir-Çelik Sektöründe Güç Birliği ve Sinerjinin Oluşturulup Değerlendirilmesi**

Demir çelik üretimimizde en büyük masraf kalemini hammadde, yani hurda oluşturmaktadır. Ayrıca ülkemiz, hurda ithalatı açısından. Dünya'nın önde gelen ülkelerinden biridir. Global anlamda da, hurda ticaretine yön veren birkaç büyük firma bulunmaktadır. Bu nedenle hurda ithal edecek firmalarımızın birbirleriyle olan iletişim her zaman üst düzeyde olmalıdır. Böylece firmalarımız, yurt dışından ülkemize , daha düşük maliyette hurda ithalatı yapabilirler.

- **Türkiye'de Hurda Arzının Artırılması**

Türk demir çelik sektöründe hammadde olarak en çok kullanılan materyal hurdadır. Eğer hurda ihtiyacı yoğunlukla iç piyasadan sağlanabilirse, ülkemizin hurda konusunda dışa bağımlılığı azalır. Böylece gerek firmaların, gerekse ülkemizin ekonomisine olumlu katkı sağlanmış olur.

- **Hurdaya Alternatif Olabilecek Kaynakların Araştırılması**

Ülkemizin hurdaya olan ihtiyacının önümüzdeki yıllarda atmaya devam edeceği öngörülebilir. Bu nedenle hurdaya olan bağılılığın azaltılabilmesi için, hurdaya alternatif olabilecek kaynaklar mutlaka araştırılmalıdır. Bu araştırmaya, kamu ve özel sektör kuruluşları mutlaka destek vermelidir.

- **Maden Tedarikinde Bağımlılığın Azaltılması, Etkinlik ve Verimliliğin Artırılması**

Ülkemizdeki mevcut madenlerimiz, Demir çelik sanayimizin ihtiyacını karşılayabilecek kapasiteye sahip değildir. Bu nedenle, öncelikle var olan

madenlerimizin daha etkin kullanılması gerekir. Bunun için madenlerimiz tekrar gözden geçirilmeli; mümkün ise modernizasyonları yapılmalı. Ayrıca madencilik konusunda yurtdışına yapılabilecek yatırımlar da değerlendirilmelidir. Böylece sektörün; ihtiyaç duyduğu madenlere kesintisiz biçimde ulaşması sağlanabilir ve demir çelik firmalarımız, rekabet ve maliyet konularında yurtdışındaki rakiplerine göre avantajlı konuma geçebilir.

- **Yurtiçi Üretimi Hiç Bulunmayan Veya Yetersiz Olan Ürünlerde Yatırımların Hayata Geçirilmesi**

Demir çelik sektörümüzde, sektörün yapısı gereği enerji tüketimi oldukça yüksektir. Bu nedenle enerji harcaması çok yüksek olan bazı ürünler, ülkemizde üretilmemektedir. Bu ürünler konusunda sektör dışı bağımlıdır. Öncelikle bu bağımlılığın giderilmesi için enerji maliyetleri konusunda çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca üretim teknolojisi yeniden gözden geçirilmelidir. Sektörde bu dönüşüm gerçekleştirilebilirse, ülkemizin cari açığının kapatılmasına katkı sağlanmış olacaktır.

Belirlenen bu stratejilerle ilgili olarak hazırlanan eylem planları kısaca şöyledir; .( Resmi Gazete. (25.12.2012).‘Girdi Tedarik Stratejisi (GİTES) Ve Eylem Planı 2013-2015’ .<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121225-28-1.pdf> (17.03.2019)

- **Demir-Çelik Sektöründe Güç Birliği ve Sinerjinin Değerlendirilmesi**

1. Ülkemizde faaliyet gösteren çelik üreticisi şirketlerin bir araya gelerek, yurtdışından hurda alımını gerçekleştirecek yeni bir şirket veya konsorsiyum kurulmalıdır.
2. Ülkemizin hurda ihtiyacını karşılamak için yurtdışında yapılabilecek potansiyel yatırımların fizibilite raporları hazırlanmalıdır.

- **Yurt İçi Hurda Arzının Artırılması**

1. Türkiye'nin güncel hurda üretim durumu ve kapasitesi hesaplanmalıdır. Ardından hurda konusunda uzun vadeli üretim ve tüketim planlamaları yapılmalıdır.
2. Ülkemizde hurda toplama işlemi sistematik biçimde yapılmalıdır. Bu konuda yerel yönetimlerden destek alınmalıdır.
3. Hurdanın, uygun biçimde ayrıştırılması ve işlenebilmesi için sanayi bölgelerinde özel alanlar oluşturulmalıdır.
4. Gemi söküm işlemleri sonucu elde edilen hurdanın artırılması için kapsamlı bir analiz çalışması yapılmalıdır.

- **Hurdaya Alternatif Olabilecek Kaynakların Değerlendirilmesi**

1. Demir çelik sektöründe, hammadde olarak hurda yerine sıcak biriktelenmiş demir ile sünger demir kullanılabilir. Bu ürünlerin Türkiye'deki üretim potansiyeli ve demir çelik üretimde kullanılabilme durumu araştırılmalıdır.

- **Maden Tedarikinde Bağımlılığın Azaltılması, Verimlilik ve Etkinliğin Artırılması**

1. MTA 'da kurum içi değerlendirmeler yapıp, kurum içerisinde madencilik konusunda daha etkili çalışmalar planlanmalıdır. Bunun için kurum , yeniden yapılandırılabilir.
2. GİTES araştırmasına göre, üretimi az olan madenler ile gelecekte Türkiye'nin daha fazla ihtiyaç duyacağı stratejik konumdaki madenlerin tedariki için yeni yatırımlar planlanmalıdır. Ayrıca konu ile ilgili tüm kamu ve özel kuruluşlarla fikir alışverişinde bulunulup, yatırımların gerçekleştirilebilmesi için bir model ortaya konulmalıdır.
3. Ülkemizdeki demir cevheri, teknik anlamda tenoru düşük olan cevher kategorisine girmektedir. Demirdeki tenorun yüksek olması, daha kaliteli

ürün üretilbileceği anlamına gelir. Bu nedenle cevher zenginleştirme faaliyetlerine ağırlık verilmelidir.

- **Türkiye’de Üretilmeyen veya Üretimi Az Olan Ürünlerde Yatırımların Yapılması**

1. Ülkemizde kısıtlı miktarda üretilen Ferro Aloyajın üretiminin artırılması için fizibilite çalışmaları yapılmalıdır.
2. Daha modern bakır üretim tesislerinin kurulabilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.
3. Daha verimli Alüminyum üretimi için çalışmalar yapılmalıdır.
4. Yabancı yatırımcıları ülkemize çekmek için ürün odaklı yatırım projeleri geliştirilmelidir.

#### **2.6.2. 2023 Türkiye İhracat Stratejisinin Uygulamaya Aktarılması ve Sektörel Kırılımı**

2009 yılında Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) tarafından başlatılan çalışmada, ülkemizin 2023 yılında toplam ihracatının 500 milyar dolar olarak gerçekleşip Dünya’nın en büyük 10 ekonomisinden birisi olmak hedeflenmektedir.

Bu doğrultuda 18 stratejik hedef ve 72 ölçütten oluşan 2009-2023 Türkiye İhracatı Strateji Haritası ve Performans Programı ortaya konmuştur. Ardından sektörel bazda hangi kritik başarı faktörlerine ihtiyaç duyulduğu belirlenmiş ve sektörlerle ilgili olarak 24 strateji haritası ve başarı ölçütleri oluşturulmuştur. (Türkiye ihracatçılar meclisi, 2023 Türkiye ihracat Stratejisinin Uygulamaya Aktarılması ve Sektörel Kırılımı .Sayfa 13. <http://www.tim.org.tr/files/downloads/2023/tim%202023%20ihracat%20stratejisi%20raporu.pdf> (20.09.2017))

Strateji planına göre, Ülkemizde Demir çelik sektörünün 2023 yılında 55 milyar dolarlık ihracat rakamına erişmesi hedeflenmektedir. Bu ana hedefe erişebilmek adına , 24 stratejik alt hedef ve bu alt hedeflere erişebilmek için de 118 başarı ölçütü ortaya konulmuştur. Demir Çelik sektörümüz için ortaya konulan strateji haritası kısaca şöyledir; (Turkishtime Dergisi, (Ağustos 2013). ‘Çelik Sektörü

2023 İhracat Stratejisi' .ss26-29. <http://www.timakademi2023.org/wp-content/themes/a23/docs/ihracatstratejileri/demir-celik.pdf> (15.01.2019))

- **Stratejik Hedefler;**

Sektörde sürekli ihracat artışı sağlanmalıdır.

Alt sektörde de sürekli ihracat artışı sağlanmalıdır.

İhracat kapasitesi artırılmalıdır.

Hedef pazarlardaki rekabet gücü artırılarak pazar payı genişletilmelidir.

Hedef pazarlarda tanınırlık artırılmalıdır.

Bu stratejik hedefler doğrultusunda konularına göre gerçekleştirilmesi gereken çalışmalar şöyledir;

- **Üretim;**

Hurda ve demir cevheri üretimi artırılmalıdır.

Yassı, vasıflı ve yapısal çelik üretim kapasitesi artırılmalıdır.

Yeni yatırımlar için teşvik mevzuatı daha anlaşılır ve kolay uygulanabilir olmalı.

Mevcut üretim tesisleri mutlaka modernize edilmeli. Böylece üretim kalitesi, ürün çeşitliliği ve rekabet gücü artırılmalıdır.

Ortak satın alma organizasyonları kurularak maliyet avantajı ,hammadde çeşitliliği ve hammadde arz istikrarı sağlanmalıdır.

Girdi ve enerji maliyetleri, rekabetçi düzeye indirgenmelidir.

- **Pazarlama;**

Ticari ataşelikler, ihracatçı firmalar tarafından daha etkin biçimde kullanılmalıdır. Aynı zamanda ticari ataşeliklerimiz de ihracatçılarımıza daha hızlı ve doğru geri bildirim sağlamalıdır.

Fuar organizasyonlarında güç birliği tesis edilmelidir. .

Çeliğin ikame ve alternatif kullanım alanlarının son tüketiciler için nasıl artırılabilceği incelenmelidir.

- **Ürün Geliştirme;**

Hedef pazara ve müşterilere göre, katma değeri yüksek olan ticari ürünler geliştirilmelidir.

Yeni teknolojilerin takip edilmesi ve bu teknolojilerin kullanımı için Ar-Ge faaliyetleri geliştirilmelidir. .

- **Lojistik;**

Demiryolu, denizyolu ve karayolu taşımacılıklarının kapasitesi ve hizmet kalitesi geliştirilip iyileştirilmelidir.

- **Hizmetler;**

Sertifikasyonda Türk Standartları geçerli kılınmalı. Yani Türk standartları mutlaka uluslararası normlara uygun olmalı. Ayrıca sektörde uzmanlaşmayı geliştirmek için teknik bilgi servis merkezleri kurulmalıdır.

- **Mevzuat;**

Teknik anlamda mevzuat, Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü kurallarına göre yeniden ele alınmalıdır.

Uygun koşullarda finansman desteği verilmesi için düzenlemeler yapılmalıdır.

- **Kurumlar Arası İş birliği;**

Makine teçhizat, yurtiçi ve yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinin çelik ihtiyaçlarının yurtiçinden tedarik imkânları geliştirilmelidir.

- **İnsan Kaynakları;**

Nitelikli ve teknik açıdan iyi eğitilmiş ara eleman istihdamı arttırılmalıdır.

- **Bilgi Altyapısı;**

Dış pazarlara yönelik sektörel bilgi ve istatistiki verilerin toplanması ve dijital pazarlama için gerekli bilgi teknolojisi altyapısı kurulmalıdır.

- **Kurumlar Arası İş birliği;**

Sektörü temsil eden organizasyonlar, İhracatçı Birlikleri ve Üniversiteler arasındaki iletişim ve koordinasyon arttırılarak, ülke imajına katkı sağlanmalıdır..

Demir çelik sektörü girişimciliğe, inovasyona, Ar-Ge ve yüksek katma değerli ürün üretimine dayalı ekonomik yapısıyla ülkemizin, 2023 yılında dünyanın gelişmiş 10 ekonomisinden biri olma hedefine bu projeye katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

### **2.6.3. Malzeme Test ve Analiz Laboratuvarları (MATİL) A.Ş.'nin Kuruluşu**

Cumhuriyetimizin 100. kuruluş yıldönümü olan 2023 yılında, Çemir Çelik sektörümüz, 55 milyar dolar ihracat yapmayı hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda sektöre yapılan yatırımlardan bir de MATİL A.Ş.'nin kurulmasıdır. (TÇÜD Çelik Dergisi (Nisan 2013) "MATİL A.Ş. ile Öncelikle İhracatın Önündeki Teknik Engelleri Kaldırmayı Hedefliyoruz", ss.4-14, <http://www.dcud.org.tr/flip/index.asp?id=47#/DCUD/0> (24.01.2019))

MATİL A.Ş., 2012 yılında Çelik İhracatçıları Birliği (ÇİB) tarafından Karabük'te kurulmuştur. Matil'A.Ş.'nin kuruluş amacı; Ar-Ge, inovasyon, teknoloji geliştirme ve akredite laboratuvar hizmetleri konusunda ülkemizin uluslararası standartlara göre ihtiyacını karşılamaktır. (TÇÜD Çelik Dergisi (Nisan 2013) "MATİL A.Ş. ile Öncelikle İhracatın Önündeki Teknik Engelleri Kaldırmayı Hedefliyoruz", ss.4-14, <http://www.dcud.org.tr/flip/index.asp?id=47#/DCUD/0> (24.01.2019))

Türk demir çelik sektörü, ihracat faaliyetlerini gerçekleştirirken ürünler için bazı testler yapmak zorunda kalmaktadır. Ülkemizde bu testleri yapacak cihazların bulunmuyor olması nedeniyle bu testler yurtdışında yapılıyordu. MATİL A.Ş.'nin kurulması ile birlikte, Demir Çelik sektörümüzün ihtiyaç duyduğu test ve analiz işlemleri; en son teknoloji ürünü cihazlarla ülkemizde yapılmaya başlandı. Böylece üretim ve ihracat konularında; demir çelik sektörümüzün karşılaştığı kalite ve test sorunlarının önceden giderilebileceği bir merkez ülkemize kazandırılarak, çelik sektörünün 2023'te 55 milyar dolar ihracat hedefine katkı sağlanmış oldu. ( Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 68)

MATİL A.Ş.'nin kurulmasındaki bir diğer amaç ise; Türk Demir Çelik endüstrisine Ar-Ge ve İnovasyon Merkezi olarak hizmet etmektir. Böylece ihracat işlemlerindeki teknik sorunların giderilmesi sağlanırken; aynı zamanda sektöre Ar-Ge ve inovasyon alanlarında katkı sağlayan bir yapı kurulmuştur. Bunun yanı sıra MATİL A.Ş.'de; hasar analizlerinin tespitinin yapılabilmesi, çelik sektöründe kullanılacak alternatif hammadde ve yardımcı madde geliştirme programı ve ülkemizde üretimi henüz yapılamayan ürünlerin geliştirilmesi gibi hedefler de ortaya konulmaktadır. ( Çelik İhracatçıları Birliği Çalışma Raporu 2018, 68)

Tüm bu faaliyetlere ek olarak MATİL A.Ş.'de; demir çelik kuruluşlarımız arasında teknik iletişim ve işbirliği platformu kurulması hedeflenmektedir. Ayrıca sektör ile ilgili ulusal ve uluslararası istatistikî veri toplama ve değerlendirme işlemleri de yapılmaktadır. Teknik konularda uluslararası işbirlikleri kurulmasına ve teknik bilgi paylaşımına yönelik fırsatlar oluşturulması da MATİL A.Ş.'nin kuruluş hedefleri arasında yer almaktadır. (TÇÜD Çelik Dergisi (Nisan 2013) "MATİL A.Ş. ile Öncelikle İhracatın Önündeki Teknik Engelleri Kaldırmayı Hedefliyoruz", ss.4-14, <http://www.dcud.org.tr/flip/index.asp?id=47#/DCUD/0> (24.01.2019))

#### **2.6.4. İhracatçılara Yeşil Pasaport Uygulaması**

Bakanlar Kurulunun 20.02.2017 tarihinde yürürlüğe giren "İhracatçılara Hususi Damgalı Pasaport Verilmesine İlişkin Esaslar Hakkında Kararı"na göre, son 3 takvim yılı itibarıyla, yıllık ortalama ihracatı 1-10 milyon ABD doları arasındaki (10 milyon dolar dahil) şirketlere bir, 10-25 milyon dolar arasındaki şirketlere iki, 25-50 milyon dolar arasındaki şirketlere üç, 50 - 100 milyon dolar arasındaki şirketlere dört, 100 milyon dolar üzerindeki şirketlerin ise beş yetkilisine hususi damgalı pasaport tahsis edilebilecektir. Bu kararın ardından ihracatçılar için AB ve Çin gibi seyahat öncesi vize alımı için yoğun bürokratik işlem gerektiren bölgelere seyahat etmenin kolaylaşacağı ve bu bölgelere ihracat hacminin artışına katkı sağlanacağı hedeflenmektedir. Kaynak: Resmi Gazete; <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/03/20170323-11.pdf> ( ERİŞİM TARİHİ: 17.04.2019 )

#### **2.7. TÜRK DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNÜN SWOT ANALİZİ**

Turkishtime dergisinin 2013 yılı ağustos sayısında, Türk demir çelik sektörünün güçlü ve zayıf olduğu yönler ile sektörün gelecekte karşılaşılabileceği fırsat ve tehditlerin analizi yapılmıştır. Buna göre;

##### **Güçlü Yönleri**

1. Avrupalı demir çelik üreticilere göre daha düşük üretim maliyetleri
2. Teknolojik donanım ve tecrübe bakımından uluslararası rekabet gücü
3. Uluslararası standartlarda katma değeri yüksek ürün üretimine odaklılık
4. Üretim ve ihracatta başarılı bir imalat sektörünün varlığı
5. Yüksek çevre bilincine sahip olunması ve çevre koruma çalışmalarının sürdürülmesi
6. Talebi yüksek ve yatırımları düşük ürünlerin üretim kapasitesinin arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılması

7. Firmaların dinamik yapısı; üretimde esneklik gösterebilmesi, yani çeşitli ürünleri bir arada üretebilmeleri
8. Otomotiv, beyaz eşya, gemi inşa, altyapı ve inşaat sektörlerinin güçlü yapısı
9. Yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik girişimlerde bulunulması
10. Avrupa standartlarında üretim yapabilen, yurtdışı projeleri ile adını duyurmuş güçlü üreticilere sahip olmamız
11. Ülkenin coğrafi konumunun getirdiği lojistik ve stratejik avantajlar, ihraç pazarlarına yakın olunması

### **Zayıf Yönleri**

1. Başta enerji olmak üzere, girdi maliyetlerinin rakip ülkelere göre çok yüksek düzeyde olması
2. AB çevre standartlarına uyum hususunda eksikliklerin henüz giderilememesi
3. Çevre yatırımlarının maliyetinin oldukça yüksek olması
4. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından alınan çevre katkı payının yüksek maliyetli olması
5. Sektörde üretim için ihtiyaç duyulan hammaddelerin önemli bir kısmının ithalat yoluyla getirilmesi
6. Dahilde İşleme Rejiminin yurtiçi girdi tedarikini sınırlayıcı yönde sonuçlar meydana getirmesi
7. Doğal gaz ve elektrikte, tekel konumundaki tedarikçilere bağımlılık
8. Sektörün ihracat ve ithalat yapma zorunluluğu ve navlun maliyetlerinin yüksekliği
9. Kalitesiz ve ucuz ürün ithalatını engelleyici bir yapının oluşturulamaması
10. Piyasadaki üretici sayısının fazla ve kurumsallaşma düzeyinin düşük seviyede olması,
11. Yatırımlara AB mevzuatı dışında devlet yardımı sağlanamaması
12. Katma değeri yüksek üretimin düşük seviyede olması

## **Fırsatlar**

1. Sektörde üretilen ürünlere hem yurtiçinde, hem de yurtdışında talebin yüksek olması
2. Ortadoğu, Doğu Avrupa ve Kuzey Afrika gibi büyüyen pazarlara coğrafi yakınlık
3. Teknik bilginin yüksek seviyede bulunması ve teknolojik gelişmelerin yakından takip edilmesi
4. Avrupa Birliği'ne üyelik müzakerelerinin ve uyum çalışmalarının devam etmesi
5. Metal sanayi sektörlerinin tümüyle özel sektör hüviyeti kazanması
6. Otomotiv, dayanıklı tüketim ve gemi inşa sanayi gibi metal tüketiminin fazla olduğu sektörlerde büyüme potansiyelinin öngörülmesi
7. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde gelişme potansiyeli yüksek otomotiv endüstrileri
8. Orta vadede Afrika, Güney Amerika ve Orta Doğu ülkelerinde beklenen talep artışı
9. Bazı ürünlerde üretim kapasitesinin yetersiz oluşu ve ek kapasiteye ihtiyaç duyulması
10. Türkiye'nin, bölgenin otomotiv ana ve yan sanayi üretim üssü haline gelme eğilimi

## **Tehditler**

1. Rakip ülkelerin, üreticilerine çok yönlü devlet yardımı sağlaması
2. AB'nin 3. ülkelerle imzaladığı Serbest Ticaret Anlaşmaları'nın Türkiye'yi kapsamaması
3. Çevre şartlarının hassaslaşması ve Kyoto Protokolü'ne uyum maliyetlerinin yüksek olması
4. Küresel metal sektöründeki yatay ve dikey bütünleşmeler
5. Rusya ve Ukrayna gibi rakip ülkelere göre temel girdi ve işçilik maliyetlerinin yüksek olması

6. Bazı Orta Doğu ve Kuzey Afrika Ülkelerinde devam eden siyasi istikrarsızlıkların ihracatımızı daraltıcı etkisi
  7. Kontrolsüz ithalatın giderek artması
  8. Küresel metal sektöründeki konsolidasyon nedeniyle güçlü rakiplerin olması
  9. Orta Doğu ve Doğu Avrupalı çelik üreticilerinin katma değeri yüksek mamul yatırımları
  10. Çin, Hindistan ve Japonya gibi ülkelerin Türkiye'ye ihracatındaki hızlı artış eğilimi,
  11. Zaman zaman hammadde fiyatlarında rekor artışların ve fiyat belirsizliğinin yaşanması,
  12. Yurt içi pazara giriş kolaylığı, üretici sayısının yüksek olması
- (Turkishtime Dergisi, (Ağustos 2013). 'Demir Çelik Sektörünün SWOT (Güçlü Ve Zayıf Yönleri, Tehditler Ve Fırsatlar) Analizi' .s.31.  
<http://www.timakademi2023.org/wp-content/themes/a23/docs/ihracatstratejileri/demir-celik.pdf> (15.01.2019))

Ülkemizin demir çelik sektörü ile ilgili Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın Mayıs 2018 yılında hazırladığı SWOT analizi de Tablo 18'de gösterilmiştir. Her iki analiz karşılaştırıldığında, sektörle ilgili büyük oranda benzer tespitlerin yapıldığını ifade edebiliriz.

**Tablo 18:** Türkiye Demir Çelik Sektörü Swot Analizi

### SWOT Analizi

| Güçlü Yönler  | Zayıf Yönler  |
|---|---|
| Ana ihracat pazarlarına lojistik avantaj sağlayan yakın konum   | Kur riskine açık iş modeli  |
| Sektörün net ihracatçı konumunda olması ve ihracat pazarlarının çeşitliliği                               | Hammaddede dışa bağımlılık  |
| Sektörün doğrudan girdi sağladığı inşaat, otomotiv, beyaz eşya gibi sektörlerin ülkemizde gelişmiş olması | Antidamping uygulamalarının yetersiz olması   |
| Katma değeri daha yüksek yassı ürün üretiminin artması  | AKÇT Anlaşması gereğinde sektörde kısıtlı devlet teşviki  |
| Fırsatlar   | Tehditler   |
| Çevre coğrafyalardaki potansiyel normalleşmenin ihracat pazarlarının gelişmesi için uygun ortam sağlaması | ABD'de uygulanmaya başlanan korumacı önlemler sonucunda pazar kaybeden ihracatçıların Türkiye'ye yoğunlaşması |
| Çelik talebinin hızla yükseldiği Ortadoğu, Afrika gibi pazarlara ihracatın artması                        | Dış ticarete artan korumacı önlemler  |
| Küresel hurda arzında artış beklenmesi  | İnşaat gibi diğer sektörlerin desteklenmesi amacıyla girdi ithalatın kolaylaştırılması                        |
|   | Hammadde fiyatlarında yaşanan dalgalanmaların sektördeki oyuncuların karlılığını olumsuz etkilemesi           |
|   | İmzalanması planlanan serbest ticaret anlaşmalarının çelik ithalatını artırması                               |

Kaynak: Sektörel Görünüm: Demir Çelik (Mayıs 2018) , Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, S.26

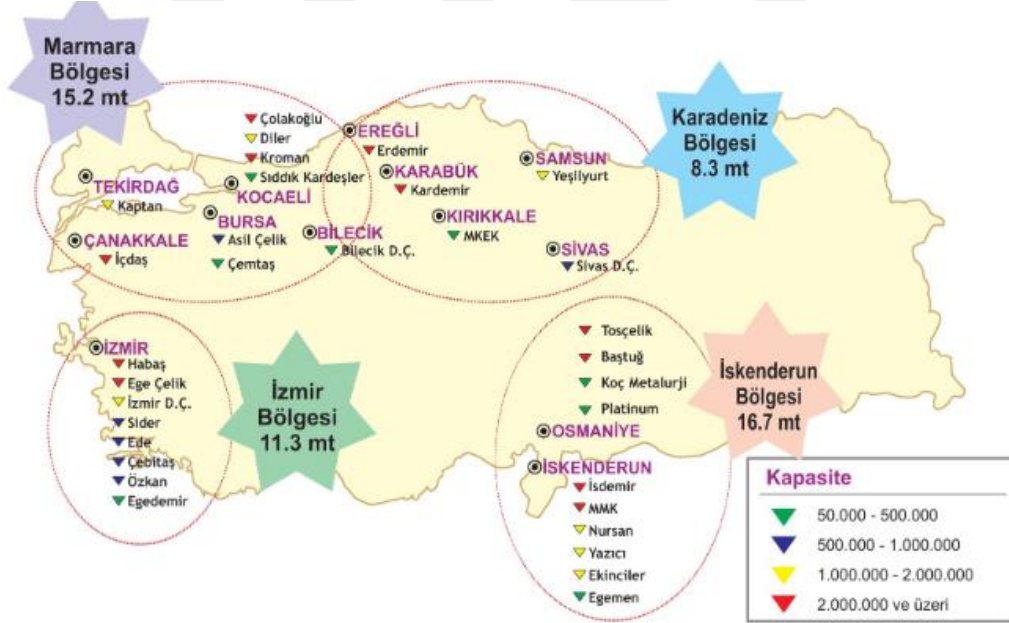
## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### İSKENDERUN BÖLGESİNDE DEMİR ÇELİK SANAYİSİNİN GELİŞİMİ VE SEKTÖRÜN İHRACAT SORUNLARI İLE İLGİLİ BİR ARAŞTIRMA

Tezin son bölümünde öncelikle, İskenderun Bölgesi'nde kümelenen demir çelik sektörünün gelişimi hakkında bilgi verilmektedir. Ardından, sektörün ihracatta karşılaştığı sorunlar ve bu sorunların çözümü ile ilgili önerilerin neler olabileceği incelenecektir.

Türkiye Çelik Üreticileri Derneği (TÇÜD), Hatay ilinin İskenderun ve Dörtüyl ilçeleri ile Osmaniye ilinde faaliyet gösteren firmaların oluşturduğu bölgeyi 'İskenderun Bölgesi' olarak adlandırmaktadır. Tez çalışmasıyla ilgili olarak bu bölgede faaliyet gösteren firmalar araştırmaya dahil edilmiştir.

Şekil 13: Türkiye Çelik Haritası



Kaynak:T.Ç.Ü.D. 'Demir Çelik Haritası'. <http://celik.org.tr/harita/#!> (14.04.2019)

### 3.1. İSKENDERUN BÖLGESİNDE DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜ

İskenderun Bölgesinde demir çelik sektörü ile ilgili ilk yatırımlar 1960' lı yıllarda yürürlüğe konan kalkınma planlarının bir sonucu olarak başlatılmıştır. Bu dönemde gerçekleşen sanayileşmenin etkisiyle ülkenin çelik üretimine ve ürünlerine olan talep artmıştır. (TOBB: 2016 :3)

Artan talebin karşılanabilmesi için 3 Ekim 1970 tarihinde, Hatay'ın İskenderun ilçesinde 1.750 hektarlık alana devlet tarafından İskenderun Demir Çelik İşletmeleri'nin temelleri atılmıştır. 1975 yılında 1 milyon ton üretim kapasitesine sahip olan tesislerde ilk üretim gerçekleşmiştir (İskenderun Ticaret Ve Sanayi Odası.2014:24)

1980 ve sonrası yıllarda ülkemizde liberalleşmeye yönelik ekonomik politikalar benimsenmiştir. Bu doğrultuda ülkemizde kamu yatırımlarının ekonomideki genel payı azaltılmış ve özel sektör yatırımlarının arttırılması teşvik edilmiştir. Ekonomideki bu değişim rüzgarından demir çelik sektörü de etkilenmiştir. İskenderun Bölgesindeki özel sektöre ait ilk büyük yatırımlar bu dönemde gerçekleşmiştir. İlk yatırım maliyetinin düşük olması nedeniyle bölgede uzun ürün üretimine yönelik olarak elektrik ark ocaklı tesisler kurulmuştur. (Yaşar, O.2015:390)

1996 yılında Avrupa Birliği ile imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmasının maddeleri gereği devlet tarafından sektöre verilen teşvik ve destekler kaldırılmıştır.

Ülkemizdeki mevcut uzun ve yassı ürün üretimindeki dengesizliğin giderilmesi için 2002 yılında, İSDEMİR'de yassı üretime geçilmesine yönelik yatırımların yapılması şartı ile İSDEMİR hisselerinin tamamı Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından, 31 Ocak 2002 tarihli Hisse Devir Sözleşmesi ile, ERDEMİR'e devredilmiştir. ERDEMİR hisse senetlerinin %46,2'si (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın sahip olduğu hisselerin tamamı), Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 01.12.2005 tarih ve 2005/140 sayılı kararı doğrultusunda; 27 Şubat 2006 tarihinde hisselerinin tamamı OYAK'a ait olan- ATAER Holding A.Ş.'ye devredilmiş olup, sözkonusu devirle beraber İSDEMİR, OYAK çatısı altında faaliyet göstermeye başlamıştır. Halen İSDEMİR hisselerinin %95,07'si ERDEMİR'e, %4,93'ü ise diğer sahiplere aittir. ( <http://www.isdemir.com.tr/kurumsal> ,(25.04.2019)

2000'li yılların başından günümüze doğru bakıldığında; İskenderun Bölgesi'nde özel sektöre bağlı demir çelik firmaları sayısında ve üretim kapasitelerinde büyük artış görülmektedir. Bu artışın başlıca nedenleri;

- Bölgenin coğrafi konum olarak Ortadoğu ve Kuzey Afrika gibi önemli ihraç pazarlarına yakın olması;
- İskenderun körfezinin kıta sahanlığının liman işletmeciliğine uygun olması ve yeni liman yatırımlarıyla konteynır ve dökme yükler için kapasitenin geliştirilmiş olması
- Devletin başta Osmaniye bölgesi olmak üzere demir çelik yatırımını teşvik eden politikalar uygulaması
- Bölgede geçmişten beri varlığını sürdüren büyük demir çelik firmalarının bulunması ve bu sayede sektörde uzmanlaşmanın üst seviyede olması şeklinde sıralamamız mümkündür.

Günümüzde İskenderun Bölgesi'nde, hammaddeden (hurda veya demir cevheri) çelik üreten büyük üretici firmalar olduğu gibi, hammadde olarak ara mamülleri (kütük ve slab) kullanan, kobi olarak tanımlayabileceğimiz birçok haddehane bulunmaktadır.

Ayrıca, bölgenin ihraç pazarlarına yakın konumu ve son yıllarda yabancı yatırımcılara sağlanan kolaylıklar sayesinde, Rusya'nın büyük çelik üreticisi MMK Steel, 2008 tarihinde bölgeye 2 milyar USD'lik yatırım yaparak yassı çelik üretim tesisi kurmuştur. Böylece, İskenderun Bölgesi, Türkiye'nin demir çelik sektöründe ilk dış yatırımın yapıldığı bölge olmuştur. (MMK Turkey, Şirket Profili , <http://mmkturkey.com.tr/sirket-profil/> ( 15.05.2019))

Bölgeye yeni yabancı yatırımcıların gelmesi için başta İskenderun Ticaret ve Sanayi Odası olmak üzere; kamu kurum ve kuruluşları ile bölgede faaliyet gösteren demir çelik firmaları, aktif bir şekilde çalışmaya ve bölgeyi tanıtmaya devam etmektedir.

### **3.2. İSKENDERUN BÖLGESİNDEKİ DEMİR ÇELİK FİRMALARI ÖZELİNDE, DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNÜN İHRACATTA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ ÜZERİNE BİR ANKET ÇALIŞMASI**

Demir Çelik ile ilgili temel kavramlar, Dünya’da demir çelik sektörü, Türk demir çelik sektörü ve İskenderun bölgesindeki Demir çelik sektörü ile ilgili teorik bilgiler önceki bölümlerde verilmiştir. Bu bölümde, İskenderun bölgesindeki demir çelik firmaları özelinde; sektörün ihracatta karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerilerinin ortaya konması için firmalarla anket uygulaması yapılmıştır. Anket çalışması hazırlanırken, Engin Akman’ın 2007 yılında yazdığı “Dünya’da Ve Türkiye’de Demir Çelik Sektörü Ve Türk Demir Çelik Sektörünün Rekabet Gücü” adlı yüksek lisans tez çalışmasının araştırma kısmından esinlenilmiştir.

### **3.3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ**

Anket araştırması demir çelik firmalarına soruların yüz yüze görüşme yoluyla yanıt alınması, değerlendirilmesi, sorunların ortaya konulması ve çözüm önerileri aşamaları izlenerek gerçekleştirilmiştir. Araştırma hakkında detaylı bilgiler aşağıda yer almaktadır.

#### **3.3.1. Araştırmanın Gerekçesi, Amacı Ve Kapsamı**

Araştırmanın Gerekçesi: Türkiye İhracatçılar Meclisi’nden alınan verilere göre, 2018 yılı itibariyle ülkemizin yıllık toplam ihracatının yaklaşık %10’u demir çelik sektörü tarafından gerçekleştirilmektedir. Ayrıca Türkiye Çelik Üreticileri Derneği’nden alınan verilere göre, 2018 yılı itibariyle ülkemizde demir çelik üretim kapasitesinin yaklaşık % 35’i İskenderun bölgesinde kümelenmiştir. Bu çalışma, bölgede faaliyet gösteren demir çelik üreticilerinin ihracat performansını nasıl arttırılabileceğinin ortaya konulması gerektiğinden hareketle gerçekleştirilmiştir.

**Araştırmanın Amacı:** Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç, İskenderun Bölgesinde Demir Çelik sektöründe üretim yapan firmaların genel yapılarını ve

ihracatta karşılaştıkları sorunları belirleyebilmek ve bunlarla ilgili çözüm önerileri geliştirebilmektir. Bu çalışma ile firmaların üretim yapısı, kapasite, dış pazarlardaki durumu, ihracatı geliştirme ile ilgili yapılan çalışmaları ve sektörün ihracatta karşılaştığı sorunların ve eksikliklerin tespiti amaçlanmaktadır.

**Araştırmanın Kapsamı:** Araştırmanın ana kütesini İskenderun Bölgesinde faaliyette bulunan Entegre ve EAO'lu tesislerde ham çelik ve nihai mamul üretimi yapan demir çelik üreticileri oluşturmaktadır. Araştırmanın kapsamına giren firmaların listesi Türkiye Çelik Üreticileri Derneği, İskenderun Ticaret Ve Sanayi Odası ve Osmaniye Ticaret Ve Sanayi Odası kurumlarından elde edilmiştir. Araştırma kapsamına giren, yıllık yaklaşık 16 milyon ton civarında üretim yapabilme kapasitesine sahip 11 firmaya anketler randevu alınarak, yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmaya çalışılmıştır. Bu firmalardan, yıllık üretim kapasitesi yaklaşık 11,5 milyon ton olan 8 firma araştırmaya katılmıştır.

### 3.3.2. Araştırmanın Problemi

**Araştırmanın Problemi:** Araştırmanın temel problemi İskenderun Bölgesinde demir çelik sektöründe faaliyet gösteren firmaların ihracatta karşılaştığı sorunların araştırılarak ortaya konması ve bu sorunlar için çözüm önerileri geliştirilmesidir.

### 3.3.3. Araştırmada Kullanılan Teknikler

Araştırma, İskenderun Bölgesi'nde faaliyette bulunan demir çelik üreticileri ile anket uygulaması yapılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamına giren firmalardan telefon ve elektronik posta yoluyla önceden randevu alınmıştır. Yüz yüze görüşme yöntemiyle toplam 24 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Anket yüzde yöntemiyle yapılmıştır. Anket sorularının bazıları bilgi içeren boşluk doldurma, seçenekli sorular ve açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Anket, çalışmanın sonunda ek olarak verilmiştir. Elde edilen sonuçlar bilimsel çerçevede değerlendirilerek çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

### 3.3.4 Araştırmanın Evreni Ve Örnekleme

**Araştırmanın Evreni:** Araştırmanın kapsamına İskenderun Bölgesi'nde faaliyet gösteren, Entegre ve Elektrik Ark Ocaklı tesislerde ham çelik ve nihai mamul üretimi yapan 11 demir çelik üreticisi firma girmektedir.

**Araştırmanın Örneklemi:** Araştırmanın evrenini oluşturan firmaların tamamına ulaşmak hedeflenmiştir. Bu nedenle firmaların tamamıyla iletişime geçilerek anket sorularının yüz yüze görüşme yöntemiyle cevaplanması için randevu talep edilmiştir. Firmaların 7 adedi randevu talebine olumlu yönde cevap vermiştir. 1 adedi ise anket dolduramayacağını ancak kamuya açık olan yıllık faaliyet raporlarından elde edilecek verilerle çalışmaya katkıda bulunmak istediğini ifade etmiştir. Araştırmanın örneklemini bu 8 firma oluşturmuştur.

**Araştırmanın Varsayımları:** Araştırma kapsamında firma yönetici ve temsilcilerinden yüz yüze görüşmeyle alınan anket bilgilerinin doğru olduğu kabul edilmiştir. Bir firmanın da, yıllık faaliyet raporu göz önüne alınarak araştırmaya dahil edilmiştir.

### 3.3.5. Anketlerin Hazırlanması Ve Uygulanması

**Anketlerin Hazırlanması:** 24 adet anket sorusu hazırlanıp firmalara uygulanmıştır. Anketin başlangıç bölümünde, firmalar ile ilgili genel bilgilerin ortaya konmasına yönelik sorular hazırlanmıştır. Ardından, firmaların ihracattaki mevcut durumlarının ortaya konması ve gelecekteki beklentileri, ihracatın geliştirilmesine yönelik alınan yardımlar, yurtiçinde veya yurtdışında düzenlenen fuarlara katılım durumu ve fuarların önemi, dış pazardaki rakiplere göre firmanın durumu ve dış pazarda karşılaşılan sorunlar, satışların hangi kanallarla gerçekleştiği, firmaların dış pazarlarda yatırım yapma isteğinin olup olmadığı, yurtdışındaki firmalarla işbirliği yapılıp yapılmadığı, üretim için hammaddenin nereden temin edildiği, faaliyette bulunulan bölgedeki altyapının ihracatı arttırmada konusunda yeterli olup olmadığı, enerji maliyetlerinin ihracata olan etkisi konularıyla ilgili sorular hazırlanmıştır. Son olarak, yukarıdaki konuların dışında firmaların sektörde karşılaştığı diğer ihracat ile ilgili sorunlar ve varsa eğer; bunlarla ilgili çözüm önerileri sorulup anket tamamlanmıştır.

**Anketlerin Uygulanması:** Anket çalışması, araştırma kapsamına giren 11 firmadan ankete katılımı kabul eden 8 firmaya 2019 yılı Şubat ve Mart aylarında önceden randevu alınıp firmalara gidilerek, yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmıştır.

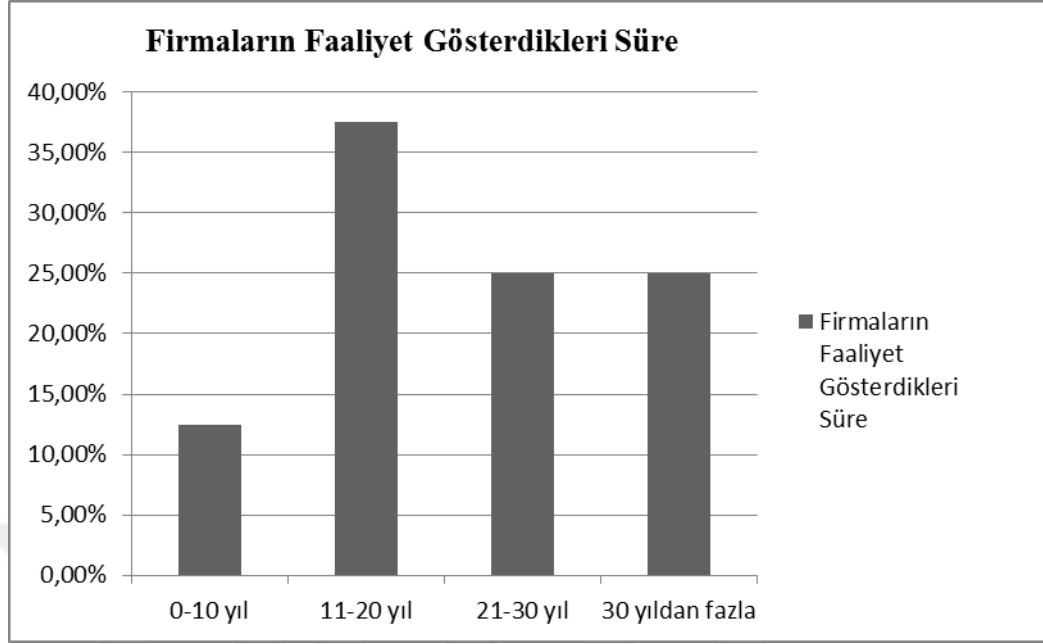
### **3.4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE ANALİZ**

Araştırma çerçevesinde yapılan anket çalışmasında yer alan sorulara verilen cevaplar sonucunda, İskenderun Bölgesinde Demir Çelik sektöründe faaliyet gösteren firmaların yapıları, ihracatta karşılaştıkları genel sorunlar ve bunların nasıl giderilebileceği yönünde çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

#### **3.4.1. Araştırmaya Katılan Firmaların Genel Özellikleri**

Ülkemizde, özellikle 1980 sonrası dönemde izlenen liberal ekonomi politikalarının etkisiyle, demir çelik sektörü büyük gelişme göstermiştir. Bu gelişme İskenderun bölgesine de yansımıştır. Bu nedenle, araştırmaya katılan firmaların büyük bir bölümü 1980 sonrası dönemde faaliyete geçmiştir.

**Şekil 14:** Firmaların Faaliyet Gösterdikleri Süre



Araştırmaya katılan firmaların %87,5'i 10 yıl ve daha fazla süre boyunca sektörde faaliyet göstermektedir. Son 10 yıl içerisinde yalnızca 1 firma faaliyete geçmiştir. Bu nedenle, bölgede faaliyet gösteren kuruluşların belirli bir deneyime sahip olduklarını ifade edebiliriz. Ayrıca, gelişmiş ülkelere kıyasla sektörün daha geç kurulmuş olması; daha yeni makine, ekipman, bina ve teknoloji kullanılmasını sağlamaktadır. Bu durum, çalışmada yer alan kuruluşların gelişmiş ülkelerdeki rakiplerine göre rekabet üstünlüğü konusunda avantaj sağladığı bir unsurdur.

**Tablo 19:** Firmaların Yıllık Satış Hacimleri

| Yıllık Toplam Ciro (2012 Yılı)   | Firma Sayısı Ve Yüzdesi |           |
|----------------------------------|-------------------------|-----------|
|                                  | Firma Sayısı            | Yüzde (%) |
| 100.000.000 TL'den az            | 0                       | 0         |
| 100.000.000 TL- 500.000.000 TL   | 3                       | 37,5      |
| 500.000.000 TL- 1.000.000.000 TL | 0                       | 0         |
| 1.000.000.000 TL'den fazla       | 5                       | 62,5      |

Firmaların %62,5'i yıllık 1 milyar TL'den fazla satış hacmi gerçekleştirirken, %37,5'i yıllık 100-500 milyon TL arasında satış hacmi gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucu elde edilen verilere göre; yıllık satış hacmi yüksek olan kuruluşlar, düşük

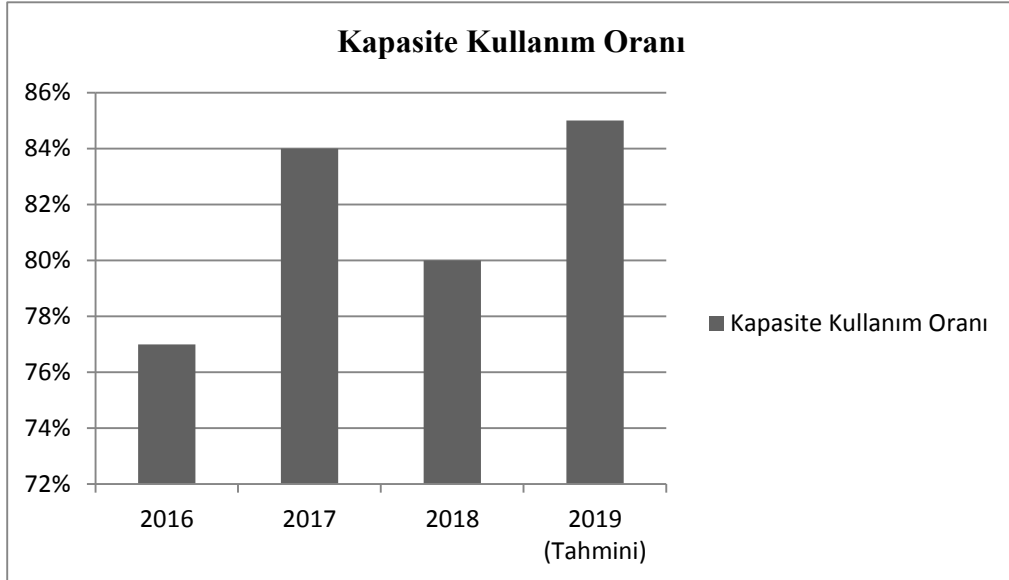
olan kuruluşlara göre daha yüksek oranda ve rakamda ihracata yönelik satış gerçekleştirmektedirler.

**Tablo 20:** Firmaların Toplam Üretim Miktarı

|                 | 2018 Yılı Toplam Üretim Miktarı<br>(Bin Ton) | 2018 Yılı Toplam<br>Üretim Yüzdesi (%) |
|-----------------|--|--|
| Uzun Ürünler    | 5349   | %63                                    |
| Yassı Ürünler   | 3092   | %37                                    |
| Vasıflı Ürünler | 0  | %0                                     |
| Toplam          | 8441   | %100                                   |

Ankete katılan firmaların 1 adedi üretimle ilgili bilgilerini paylaşmamıştır. Geriye kalan kuruluşların tamamı toplam 8441 bin ton demir çelik üretimi gerçekleştirmiştir. Bu üretimin 5349 bin tonu uzun ürün, 3092 bin tonu yassı ürün olarak gerçekleşmiştir. Firmaların hiçbiri vasıflı ürün üretimi gerçekleştirmemektedir.

**Şekil 15:** Firmaların Kapasite Kullanım Oranı ve Gelecekteki Beklentileri



Firmaların ortalama kapasite kullanım oranları 2016 yılında %77 ve 2017 yılında %84 olarak gerçekleşmiştir. 2018 Yılında kapasite kullanım oranı %80'e gerilemiştir. 2018 yılının ikinci yarısında döviz kurlarındaki oluşan ani değişimin

özellikle iç piyasada yaşattığı belirsizlik durumu, demir çelik satışlarını düşürmüştür. Bu nedenle bazı firmalarda kapasite kullanım oranı düşmüştür. 2019 yılı için ise beklenti bir önceki yıla göre daha iyimser olarak %85 düzeyindedir.

**Tablo 21:** Kapasite Kullanım Oranının Düşük Olmasının Nedenleri

|                                | Firma Sayıları     |              |                    |              |
|--------------------------------|--------------------|--------------|--------------------|--------------|
|                                | 1.-2.<br>öncelikli | Yüzde<br>(%) | 3.-4.<br>öncelikli | Yüzde<br>(%) |
| Finansman sorunları            | 0                  | 0            | 2                  | 25           |
| Pazar bulamama                 | 2                  | 25           | 0                  | 0            |
| Hammadde teminindeki güçlükler | 2                  | 25           | 0                  | 0            |
| Teknolojik yetersizlikler      | 0                  | 0            | 2                  | 25           |

Araştırmaya katılan firmalardan 2 adedi kapasite kullanım oranını düşük olarak görmektedir. Firmalar, bunun öncelikli sebebi olarak satış yapabilecek pazar bulamama sıkıntısını ve hammadde temininde yaşadıkları güçlükleri ( fiyat, bürokratik işlemler, gümrük mevzuatının karmaşıklığı) ifade etmektedirler. Ayrıca finansman sorunları ve teknolojik yetersizlikler nedenleriyle de bu oran düşüktür. Ancak özellikle 2018 yılında iç piyasada gelişen olumsuz şartlar nedeniyle bu firmalar da, 2019 yılında ihracatlarını geliştirecek girişimlerde bulunmaktadır.

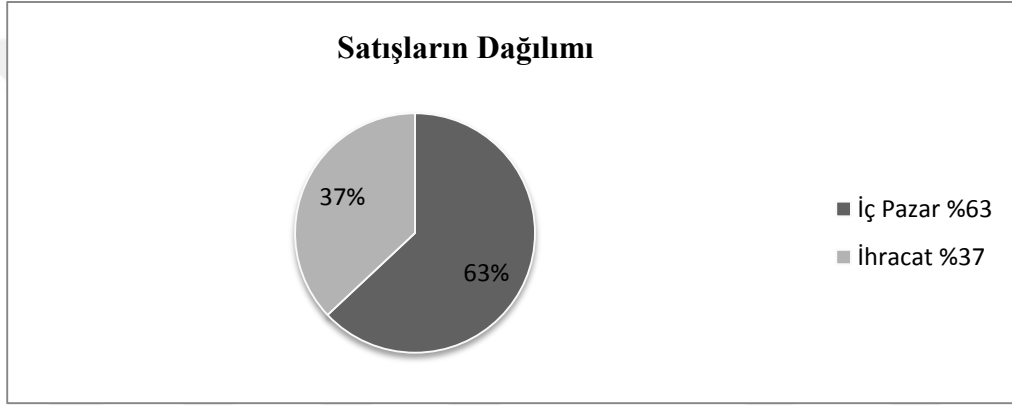
### **3.4.2.Firmaların İhracattaki Mevcut Durumları ve Gelecekteki Beklentileri**

Araştırmaya katılan firmaların mevcut ihracat durumu ve gelecekteki beklentileri Tablo 22’de açıklanmaktadır.

**Tablo 22: Toplam İhracat Miktarının Toplam Üretim Miktarıyla Kıyaslaması ve Toplam İhracat Tutarı**

|   | 2018 yılı     |
|---|---------------|
| Toplam Üretim Miktarı (Bin Ton)                                       | 8441 bin ton  |
| Toplam İhracat Miktarı (Bin Ton)                                      | 3123 bin ton  |
| Toplam İhracat Miktarının Toplam Üretim Miktarı İçerisindeki Payı (%) | %33           |
| Toplam İhracat Tutarı (Milyon \$)                                     | 1802 milyon\$ |

**Şekil 16: Satışların Dağılımı**



Ankete katılan firmalardan bir kuruluşun 2018 yılı toplam üretim ve ihracat miktarı ile toplam ihracat tutarı hakkında bilgi vermemiştir. Geriye kalan 7 kuruluş, 2018 yılında toplam 8.441 bin ton demir ve çelik ürün üretimi gerçekleştirmiştir. Bu üretimin 3.123 bin tonu dış pazarlara ihraç edilmiştir. Kısacası toplam üretimin %37'si dış pazarlarda değerlendirilmiştir. Sonuç olarak bu satışlardan 1.802 milyon \$ gelir elde edilmiştir.

**Tablo 23:** Firmaların İhracat Yapamamalarının Nedenleri

|                                  | Firma Sayısı Ve Yüzdesi |            |                     |            |
|----------------------------------|-------------------------|------------|---------------------|------------|
|                                  | 1.2.3.<br>öncelikli     | Yüzde<br>% | 4.5.6.<br>öncelikli | Yüzde<br>% |
| Satış Yapacak Pazar Bulamama     | 1                       | 33         | 2                   | 67         |
| Dış Piyasadaki Rekabetin Zorluğu | 3                       | 100        | 0                   | 0          |
| İç Pazarın Daha Karlı Olması     | 2                       | 67         | 1                   | 33         |
| Kapasitenin Yetersiz Olması      | 0                       | 0          | 3                   | 100        |
| Bürokrasi                        | 2                       | 67         | 1                   | 33         |
| Yetersiz Kamusal Destek          | 1                       | 33         | 2                   | 67         |

Firmaların ihracat yapamama veya az yapma nedenleri ile ilgili soruyu ankete katılan 3 firma yanıtlamıştır. Bu firmaların yıllık cirosu 100- 500 milyon TL arasında değişmektedir. 4 firma ihracat yapabilme durumlarının yeteli olduğunu ifade ederken, 1 firma bu soruyu yanıtlamamıştır. Yukarıdaki tabloya göre, firmaların ihracatı az veya hiç yapamamasının en önemli nedeni dış piyasadaki rekabetin zorluğudur. Ayrıca iç pazarın daha karlı oluşu ve bürokrasi ( hem ülkemizde, hem de satış yapılmak istenen pazarda karşılaşılan mevzuatla ilgili karmaşıklık ve engellemeler) diğer önemli nedenlerdir. Satış yapacak pazar bulamama ve yetersiz kamusal destek (devletin sektöre yönelik verdiği teşvikler) diğer nedenlere göre daha az önemli olarak ifade edilebilir. Firmalar, kapasitelerinin yetersiz oluşunu ihracat yapamama nedeni olarak görmemektedir.

**Tablo 24:** Firmaların Ağırlıklı Olarak İhracat Yapma Nedenleri

|                                  | Firma Sayısı Ve Yüzdesi |            |                       |            |
|----------------------------------|-------------------------|------------|-----------------------|------------|
|                                  | 1. ve 2.<br>öncelikli   | Yüzde<br>% | 3. ve 4.<br>öncelikli | Yüzde<br>% |
| İç Pazarın Yetersiz Olması       | 3                       | 75         | 1                     | 25         |
| Fazla Kapasiteyi Değerlendirme   | 3                       | 75         | 1                     | 25         |
| Teşviklerden Yararlanma          | 1                       | 25         | 3                     | 75         |
| Dış Pazarların Daha Karlı Olması | 1                       | 25         | 3                     | 75         |

Firmaların, ağırlıklı olarak ihracat yapmalarının nedenleriyle ilgili soruya 1 firma yanıt vermemiştir. 3 firma ise ağırlıklı olarak ihracat yapmadıklarını belirtmiştir. Geriye kalan 4 firma soruyu yanıtlamıştır. Soruyu yanıtlayan firmaların yıllık cirosu 1 milyar TL'nin üzerindedir. Bu firmalara göre ağırlıklı olarak ihracat yapmalarının en önemli nedenleri; iç pazarın kendileri için yetersiz oluşu ve fazla kapasiteyi değerlendirme isteğidir. Kamu kurumlarının sunduğu teşviklerden yararlanma ile dış pazarların iç pazara göre daha karlı olma durumu, diğer seçeneklere göre daha az önceliklidir.

Ankete katılan firmalara markalı ürünlerin, firmaların dış pazardaki satışlarını arttırıp arttırmayacağına yönelik soru yöneltilmiştir.

**Tablo 25:** Markalı Ürünler, Dış Pazardaki Satışları Arttırabilir Mi?

|        | Firma Sayısı Ve Yüzdesi |           |
|--------|-------------------------|-----------|
|        | Firma Sayısı            | Yüzde (%) |
| Evet   | 3                       | 42        |
| Kısmen | 3                       | 42        |
| Hayır  | 1                       | 14        |

Firmalardan 1 adedi bu soruyu yanıtlamamıştır. Geriye kalan firmalardan 3 aded, markalı ürünlerin dış pazarda satışların arttırılmasına katkı sağlayacağını düşünmektedir. Bu firmaların yıllık cirosu 1 milyar TL'nin üzerindedir. Geriye kalan firmaların yıllık cirosu 100-500 milyon TL arasındadır. Bu firmalar az miktarda ihracat yapabilmektedir. Yoğunluklu olarak iç pazarda satışlarını

gerçekleştirmektedirler. Ayrıca yıllardır aynı müşterilerle çalıştıkları için, demir çelik sektöründe markalaşma konusunun pek önemli olmadığını düşünmektedirler.

### 3.4.3. İhracatın Geliştirilmesine Yönelik Alınan Yardımlar

Kamu kurum ve kuruluşlarının, her sektöre olduğu gibi demir çelik sektörüne de bazı konularda yardımları mevcuttur. Anketin bu bölümünde, araştırmaya katılan firmaların hangi konularda hangi kurumlardan yardım aldığı sorulmuştur. Alınan yanıtlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir;

**Tablo 26:** İhracat İle İlgili Yardım Alınan Kurumlar ve Konular

| Kurumlar  | Firma Sayısı ve Yüzdesi |                                  |                       |  |                  |
|---|-------------------------|----------------------------------|-----------------------|--|------------------|
|   | Konular                 | Pazara Giriş ve Yeni Pazar Bulma | Pazarlama Araştırması | Teşvik ve Riskli Pazarlar İçin Sigorta | Fuarlara Katılım |
| Bakanlıklar (Ekonomi Bakanlığı, Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı v.d.) | 1<br>(% 14)             | 1<br>(% 14)                      | 2<br>(% 29)           | 2<br>(% 29)                            | 0<br>(% 0)       |
| İhracatçı Birlikleri  | 2<br>(% 29)             | 2<br>(% 29)                      | 0<br>(% 0)            | 2<br>(% 29)                            | 0<br>(% 0)       |
| Sanayi Ve Ticaret Odaları   | 1<br>(% 14)             | 1<br>(% 14)                      | 0<br>(% 0)            | 1<br>(% 14)                            | 0<br>(% 0)       |
| Müşavirlikler   | 0<br>(% 0)              | 0<br>(% 0)                       | 0<br>(% 0)            | 0<br>(% 0)                             | 0<br>(% 0)       |
| Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK)                              | 0<br>(% 0)              | 0<br>(% 0)                       | 0<br>(% 0)            | 0<br>(% 0)                             | 0<br>(% 0)       |
| Eximbank  | 0<br>(% 0)              | 0<br>(% 0)                       | 3<br>(% 43)           | 0<br>(% 0)                             | 0<br>(% 0)       |
| Diğer...  | 0<br>(% 0)              | 0<br>(% 0)                       | 0<br>(% 0)            | 0<br>(% 0)                             | 0<br>(% 0)       |

Araştırmaya katılan firmalardan 1 adedi bu soruyu cevaplandırmamıştır. 2 adedi ise ihracatla ilgili herhangi bir kurumdan herhangi bir konuda yardım almadığını belirtmiştir. Geriye kalan 5 firma ise hangi konuda hangi kurumdan yardım aldığını belirtmiştir.

Tablo 26'ya göre firmaların aldığı yardımlar aşağıda açıklanmaktadır.

- Firmalar; sadece yurtdışında reklam, şube açma ve franchising konularıyla ilgili herhangi bir kurumdan yardım almamaktadırlar.
- Pazara giriş ve yeni pazar bulma konusunda firmalar; Bakanlıklardan, İhracatçı Birliklerinden ve Sanayi ve Ticaret odalarından yardım almaktadırlar.
- Pazarlama araştırması ile ilgili olarak firmalar yine Bakanlıklardan, İhracatçı Birliklerinden ve Sanayi Ve Ticaret Odalarından yardım almaktadırlar.
- Teşvik ve riskli pazarlar için sigorta konusunda firmalar; Bakanlıklardan ve Eximbank'tan yardım almaktadırlar.
- Fuarlara katılım konusunda ise firmalar; Bakanlıklardan, İhracatçı Birliklerinden ve Sanayi Ve Ticaret Odalarından yardım almaktadırlar.
- Firmalar, yurtdışında bulunan Ticari Müşavirliklerden ve Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) 'ndan herhangi bir konuda yardım almamaktadır.

Tablo 26'ya göre firmalar; konuların çeşitliliği bakımından en fazla yardımı Bakanlıklardan almaktadır. Ayrıca ihracatla ilgili yardım alan firmaların yıllık cirosunun 1 milyar TL'den büyük olduğunu belirtmek gerekir. Herhangi bir yardım almayan firmalar henüz ihracat yapmamaktadır ve bu konularla ilgili yeterli bilgiye henüz sahip olmadıkları ifade edilebilir.

#### **3.4.4. Firmaların Fuarlara Katılım Durumu**

Yurtiçinde ve yurtdışında düzenlenen uluslararası fuar organizasyonları; firmaların yeni müşteriler bulması, sektördeki yeni ürünleri tanınması, firmanın kendi ürünlerini tanıtmaları ve ürünlerinin markalaşması konularına katkı sağlamaktadır. Bu görüşten hareketle firmalara, fuarlara katılım durumları ve fuarlara katılımın kendilerine sağlayacağı faydalar hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Firmaların 1 adedi bu sorulara yanıt vermemiştir. Geriye kalanların görüşleri şöyledir;

**Tablo 27:** Fuarlara Katılım Durumu

|  | Firma Sayısı ve Yüzdesi |           |
|--|-------------------------|-----------|
|  | Firma Sayısı            | Yüzde (%) |
| Fuarlara Katılmıyorum  | 2                       | (%28)     |
| Sadece Yurtiçindeki Uluslararası Fuarlara Katılıyorum                | 2                       | (%28)     |
| Hem Yurtiçindeki Hem Yurtdışındaki Uluslararası Fuarlara Katılıyorum | 3                       | (%42)     |

Tablo 27'ye göre, soruya yanıt veren firmaların 2'si herhangi bir fuara katılmamaktadır. 2'si de sadece yurtiçindeki uluslararası fuar organizasyonlarına katıldıklarını belirttiler. Hem yurtiçi hem yurtdışı fuar organizasyonlarına katılan firmaların, katılmayan firmalara göre daha fazla ihracat yaptığını ifade edebiliriz.

**Tablo 28:** Fuarlara Katılımın Sağlayacağı Faydalar

|                                  | Firma Sayısı Ve Yüzdesi |           |                   |           |                 |           |
|----------------------------------|-------------------------|-----------|-------------------|-----------|-----------------|-----------|
|                                  | 1.ve 2. öncelikli       | Yüzde (%) | 3.ve 4. öncelikli | Yüzde (%) | Önemli değildir | Yüzde (%) |
| Fuarlara Katılım Önemsizdir      | 0                       | 0         | 0                 | 0         | 2               | 28        |
| Sektördeki Yeni Ürünleri Tanıma  | 3                       | 43        | 0                 | 0         | 0               | 0         |
| Kendi Ürünlerimizi Tanıtma       | 2                       | 29        | 1                 | 14        | 0               | 0         |
| Markalaşmaya Katkıda Bulunur     | 3                       | 43        | 0                 | 0         | 0               | 0         |
| Yeni Müşteriler Bulmamızı Sağlar | 1                       | 14        | 2                 | 29        | 0               | 0         |
| Diğer                            | 0                       | 0         | 0                 | 0         | 0               | 0         |

Fuarlara katılımın önemsiz olduğunu belirten firmalar, önceki tabloda herhangi bir fuar organizasyonuna katılmadığını belirten firmalardır. Diğer firmalar

ise önem sırasına göre sektördeki yeni ürünleri tanımak, markalaşmaya katkıda bulunmak, kendi ürünlerini tanıtmak ve yeni müşteriler bulmak için fuar organizasyonlarına katılmaktadırlar. Kısacası Tablo 27 ve Tablo 28'den anlaşılacağı üzere, İskenderun Bölgesinde üretim faaliyetlerini gerçekleştiren demir çelik firmaları, ihracat miktarlarını artırma konusunda fuar organizasyonlarına katılmayı yeterince önemsememektedirler.

### 3.4.5. Satışların Bölgesel Dağılımı ve Gelecekteki Durumu

Firmalara satışlarının mevcut durumu ve gelecekteki beklentileriyle ilgili soru yöneltilmiştir. Bu soruya araştırmaya katılan firmalardan biri yanıt vermemiştir. Geriye kalan firmalardan alınan veriler aşağıdaki gibidir.

**Tablo 29:** Satışların Bölgesel Dağılımı ve Gelecekteki Durum

| Bölgeler                            | Yüzde (%)    |           |
|-------------------------------------|--------------|-----------|
|                                     | Mevcut Durum | 2019 Yılı |
| Yurtiçi                             | 60           | 55        |
| AB Ülkeleri                         | 1            | 1         |
| Doğu Avrupa                         | 0            | 0         |
| Bağımsız Devletler Topluluğu        | 1            | 1         |
| Orta Doğu Ve Kuzey Afrika           | 31           | 30        |
| Çin Ve Diğer Asya Ülkeleri          | 3            | 6         |
| ABD Ve Diğer Kuzey Amerika Ülkeleri | 1            | 1         |
| Güney (Latin ) Amerika ülkeleri     | 3            | 6         |
| Diğer                               | 0            | 0         |

Araştırmaya katılan firmaların bazıları, ağırlıklı olarak satışlarını yurtdışına yapmaktadır. Bu firmaların yıllık satış hacmi 1 milyar TL'den fazladır. Ancak firmaları genel olarak değerlendirdiğimizde, satışlarını büyük oranda yurtiçinde gerçekleştirmektedir.

Firmalar, ihracatlarının büyük bölümünü Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgelerine yapmaktadır. Bunun en önemli sebebi, İskenderun Bölgesi'nin ihracat yapılan bu bölgelere coğrafi açıdan yakın olmasıdır. Bu yakınlık firmalara, dünya

genelindeki diğer rakiplerine göre ulaşım maliyetleri açısından büyük avantaj sağlamaktadır. Ayrıca firmaların, bu bölgelerdeki alıcılarla güçlü ticari ilişkileri mevcuttur ve gelecekte de yoğun biçimde Ortadoğu ve Kuzey Afrika pazarlarına ihracat yapmaya devam edecekleri görülmektedir.

Ayrıca Firmaların, yeni Pazar arayışlarında Asya ülkelerini ve Latin Amerika ülkelerini ön plana aldıklarını ifade edilebilir.

### 3.4.6. Firmaların Dış Pazardaki Rakipleri, Bu Rakiplere Göre Durumu (Üstün Ve Zayıf Olan Yanları) ve Dış Pazarlarda Karşılaştığı Sorunlar

Anketin bu bölümünde ilk olarak firmaların ihracatta karşılaştığı rakipleri önem derecesine göre sıralamaları istenmiştir. Bu soruya 3 firma yanıt vermemiştir. Geriye kalan 5 firmanın düşünceleri aşağıdaki gibidir;

**Tablo 30:** Firmaların Dış Pazarlardaki Rakiplerinin Önem Dereceleri

| Rakipler                     | Firma Sayısı Ve Yüzdesi  |           |                          |           |
|------------------------------|--------------------------|-----------|--------------------------|-----------|
|                              | 1. 2. 3. ve 4. öncelikli | Yüzde (%) | 5. 6. 7. ve 8. Öncelikli | Yüzde (%) |
| Yurtiçi                      | 4                        | 80        | 1                        | 20        |
| AB                           | 2                        | 40        | 3                        | 60        |
| Doğu Avrupa                  | 2                        | 40        | 3                        | 60        |
| Bağımsız Devletler Topluluğu | 3                        | 60        | 2                        | 40        |
| Ortadoğu Ve Kuzey Afrika     | 2                        | 40        | 3                        | 60        |
| Çin                          | 5                        | 100       | 0                        | 0         |
| ABD                          | 0                        | 0         | 5                        | 100       |
| Diğer                        | 0                        | 0         | 0                        | 0         |

Tablodan da anlaşılacağı gibi firmaların ihracattaki en önemli rakibi Çin Halk Cumhuriyeti'nde üretim faaliyetlerini gerçekleştiren firmalardır. Bu ülkedeki firmalar, dünya demir çelik üretiminin neredeyse %55'ini gerçekleştirmektedir. Ayrıca ucuz hammadde, işgücü ve düşük enerji maliyetlerine sahip olmaları da, dış pazarlarda kendilerine önemli rekabet avantajı sağlamaktadır.

Firmalar için ikinci önemli rakip ise, aynı pazarda rekabet ettikleri diğer Türk firmalarıdır. Bu firmalar benzer ürünleri, birbirlerine yakın kalitede ve

maliyetle üretmektedir. Bu nedenle, faaliyet gösterdikleri pazarlarda birbirleriyle kıyasıya rekabet etmektedirler.

Son olarak Bağımsız Devletler Topluluğu (Rusya, Ukrayna v.d. ) içerisinde faaliyette bulunan firmalar da dış pazardaki önemli rakiplerdir. Hammadde ve enerji maliyetlerinin ülkemize kıyasla oldukça düşük olması sebebiyle, Türk firmalarının faaliyette bulunduğu pazarlarda kendilerine rekabet avantajı yaratmaktadır.

Araştırmaya katılan firmalar; kendileriyle benzer bölgelere ihracat yapan diğer bölgelerdeki firmaları, ihracat konusunda daha az önemli rakip olarak görmektedir.

Firmaların dış pazardaki diğer rakiplerine göre durumunu (üstün ve zayıf olan yanlarını) belirlemek için hazırlanan soruya iki firma yanıt vermemiştir. Geriye kalan 6 firmanın görüşleri Tablo 31’de verilmiştir.

**Tablo 31:** Firmaları Dış Pazardaki Diğer Rakiplere Göre Durumu (Üstün Ve Zayıf Olan Yanları)

|                    | Firma Sayısı Ve Yüzdesi |           |       |          |
|--------------------|-------------------------|-----------|-------|----------|
|                    | Üstün                   | Yüzde (%) | Zayıf | Yüzde(%) |
| Hammadde Maliyeti  | 2                       | 33        | 4     | 67       |
| Üretim Maliyeti    | 3                       | 50        | 3     | 50       |
| Kalite             | 6                       | 100       | 0     | 0        |
| Fiyat              | 3                       | 50        | 3     | 50       |
| Marka              | 5                       | 83        | 1     | 17       |
| Ürün Çeşitliliği   | 5                       | 83        | 1     | 17       |
| Teknoloji          | 5                       | 83        | 1     | 17       |
| Pazara Yakınlık    | 3                       | 50        | 3     | 50       |
| Teşvik / Yardımlar | 0                       | 0         | 6     | 100      |
| Diğer              | 0                       | 0         | 0     | 0        |

Yukarıdaki tabloya göre firmalar, ürünlerinin dış pazardaki rakiplerine göre daha kaliteli olduğunu düşünmektedir. Ayrıca ürünlerinin markalaşması (dış pazarda bilinirliği), üretilen ürünlerinin çeşitliliği ve üretimde kullanılan teknoloji bakımından dış pazardaki rakiplerine göre üstün olduklarını düşünmektedirler.

Üretim maliyeti, fiyat ve pazara yakınlık konularında firmaların görüşleri dengeli biçimde dağılmıştır. Araştırmaya katılan firmaların yarısı, bu konularda dış pazardaki rakiplerine göre üstün olduklarını düşünmektedir. Kalan yarısı ise tam tersi görüşe sahiptir.

Hammadde maliyeti ve teşvik / yardımlar konularıyla ilgili olarak firmalar dış pazardaki rakiplerinden zayıf olduklarını düşünmektedir. Hakikaten ülkemizde demir çelik sektörü, hammadde maliyetleri bakımından dünyanın en yüksek maliyetlerine sahip sektörlerinden birisidir. Bu da firmaların üretim maliyetleri arttırmakta ve dış pazarlardaki rekabet gücünü azaltmaktadır. Ayrıca AB ile 1995 yılında imzalanan serbest ticaret anlaşması gereği ülkemizde demir çelik sektörüne yapılan devlet yardımları ve teşvikleri kademeli olarak azaltılmıştır. Günümüzde demir çelik sektörüne, her sektöre verilen teşvik ve yardımlar verilmektedir. Sadece sektöre özel düzenlemeler, AB ile imzalanan anlaşma gereği yapılamamaktadır. Bu durum, ihracat yapmak isteyen firmaların işini zorlaştırmaktadır.

Bu bölümde son olarak, firmalara dış pazarlarda karşılaştıkları sorunların neler olduğu soruldu ve bu sorunları, önem sırasına göre sıralamaları istendi. Firmaların 2 adedi bu soruyu yanıtlamamıştır. Geriye kalan 6 firmanın yanıtları Tablo 32’de verilmiştir.

**Tablo 32:** Firmaların Dış Pazarlarda Karşılaştıkları Sorunlar

| Sorunlar                      | Firma Sayısı Ve Yüzdesi |              |                          |              |
|-------------------------------|-------------------------|--------------|--------------------------|--------------|
|                               | 1.2.3.4.5.<br>öncelikli | Yüzde<br>(%) | 6.7.8.9.10.<br>öncelikli | Yüzde<br>(%) |
| Pazara Ulaşamama              | 0                       | 0            | 6                        | 100          |
| Döviz Kurlarındaki Değişmeler | 6                       | 100          | 0                        | 0            |
| Uygulanan Kotalar             | 5                       | 83           | 1                        | 17           |
| Mevzuatın Getirdiği Zorluklar | 4                       | 67           | 2                        | 33           |
| Fiyat Rekabeti                | 6                       | 100          | 0                        | 0            |
| Kalite Rekabeti               | 1                       | 17           | 5                        | 83           |
| Ekonomik/ Siyasi Krizler      | 5                       | 83           | 1                        | 17           |
| Müşteri Bulmanın Zorluğu      | 1                       | 17           | 5                        | 83           |
| Pazar Araştırması Yapamama    | 0                       | 0            | 6                        | 100          |
| Dağıtımdaki Sorunlar          | 1                       | 17           | 5                        | 83           |

Tablo 32'ye göre firmaların dış pazarda karşılaştığı en önemli sorunlar, hem ülkemizdeki hem de ihracat yapılan pazarlardaki döviz kurlarındaki değişimler ile dış pazarlardaki rakiplerle yapılan fiyat rekabetidir. Ayrıca ihracat yapılan ülkelerde zaman zaman firmalarımıza uygulanan kotalar, ihracat yapılan ülkedeki ekonomik/siyasi krizler ve ihracat yapılan ülkedeki ticari mevzuatın içerdiği zorluklar da firmalarımızın dış pazarlarda karşılaştığı diğer önemli sorunlardır.

Pazara ulaşamama, kalite rekabeti, dış pazarda yeni müşteri bulmanın zorluğu, pazar araştırması yapamama ve dağıtımdan kaynaklanan sorunlar; diğer sorunlara kıyasla daha az önemlidir.

### 3.4.7. Firmaların Toplam İhracatları Konusundaki Beklentileri

Araştırmaya katılan firmalara, gelecek 5 yıl içerisindeki toplam ihracatları konusundaki görüşleri sorulmuştur. 1 firma bu soruya yanıt vermemiştir. Geriye kalan 7 firmanın düşünceleri şöyledir;

**Tablo 33:** Firmaların Gelecek 5 Yıl İçerisindeki Toplam İhracat Miktarı Konusundaki Beklentileri

|              | Firma Sayısı Ve Yüzdesi |             |
|--------------|-------------------------|-------------|
|              | Firma Sayısı            | Yüzdesi (%) |
| Önemli Artış | 4                       | 57          |
| Hafif Artış  | 2                       | 29          |
| Durgunluk    | 1                       | 14          |
| Hafif Düşüş  | 0                       | 0           |
| Önemli Düşüş | 0                       | 0           |

Firmalar genel olarak, önümüzdeki 5 yıl içerisinde toplam ihracat miktarlarında artış beklemektedir. Bunun en önemli sebebi ise, geçtiğimiz yıldan beri süregelen iç pazardaki daralmadır. Bu durumun devam etmesi nedeniyle firmalarımız, ürünlerini yurtdışına ihraç etmeyi hedeflemektedir.

### 3.4.8. Firmaların Satışları Gerçekleştirirken Kullandıkları Kanallar

Araştırmaya katılan firmaların 1 adedi bu konuyla ilgili bilgi vermemiştir. Geriye kalan 7 firmanın verileri aşağıdaki gibidir.

**Tablo 34:** Kullanılan Satış Kanalları

|                   | Firma Sayısı ve Yüzdesi |             |
|-------------------|-------------------------|-------------|
|                   | Firma Sayısı            | Yüzdesi (%) |
| Doğrudan Satış    | 7                       | 100         |
| Servis Merkezleri | 3                       | 43          |
| Tüccarlar         | 5                       | 71          |
| E-Ticaret         | 0                       | 0           |
| Diğer             | 0                       | 0           |

Araştırmaya katılan firmaların bazıları birden çok satış kanalı kullanmaktadırlar. Öncelikle firmaların tamamı ürünlerini; herhangi bir aracı kullanmadan, doğrudan satış yöntemiyle müşterilerine ulaştırmaktadır.

Demir çelik servis merkezleri, firmalar için yan kuruluş görevi görmektedir. Çoğu servis merkezi, demir çelik firmalarından bağımsız olarak kurulmuştur. Ancak bu merkezler, firmaların tedarik zincirinin bir parçası gibi çalışmaktadır. Müşterilerinin talebi doğrultusunda ürünün, kesme işlemlerinden geçirilerek müşterilerinin istediği biçimde, hızlı ve güvenilir şekilde gönderilmesini sağlar. Ankete katılan firmaların 3 adedi bu merkezlerden yararlanmaktadır.

Tüccarlar ise; iç veya dış pazarlarda, uygun şartlarda bulunduğu ve gelecekte satabileceğini düşündüğü malzemeleri satın alır ve stoklar. Tüccarların sektördeki firmalardan bağımsız olarak, kendi müşteri portföyleri bulunmaktadır. Müşterilerden gelen talep doğrultusunda, kendi stoklarından mal satışı gerçekleştirirler. Ankete katılan firmalardan 5 adedi, bazen doğrudan bu tüccarlara ya da tüccarlar aracılığıyla dış pazardaki alıcılara ürün satışı gerçekleştirirler.

E-ticaret; 21. Yüzyılda başlayan, küreselleşmenin etkisiyle uluslararası ticaretin yapılış yöntemlerini değiştiren, firmalara dış pazarda rekabet avantajı sağlamasına yardımcı olabilecek bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde, hem ülkemizde hem de yurtdışında faaliyet gösteren; farklı ülkelerden

birçok firmayı ve ürünlerini bir araya getiren birçok e-ticaret sitesi bulunmaktadır. Araştırmaya katılan firmalar, ticari yaşamdaki bu değişime henüz tepki vermemektedirler. Kısacası e-ticaret hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarından, e-ticaret siteleri aracılığıyla yeni müşteriler bulma ve satış yapma faaliyetlerinde bulunmamaktadırlar. Ayrıca E-ticaret üzerinde yapılacak satışların da güvenilirliği sorgulanmaktadır. Ancak gelecekte ihracatı arttırmak, ürünlerini farklı pazarlarda tanıtmak ve yeni müşteriler bulmak için firmaların e-ticareti de kullanmak zorunda olacakları ifade edilebilir.

### 3.4.9. Üretim Tesislerinin Mevcut Konumu ve Gelecekteki Durumu

Araştırmanın bu bölümünde firmalara, üretim tesislerinin mevcut konumu ve gelecekte yeni üretim tesisi kurulması düşünülüyorsa hangi bölgelere yatırım yapmayı düşündükleri sorulmuştur. Bu sorudaki amaç; ihracatını artırmayı düşünen firmaların hedef pazarlarında üretimle ilgili yatırım planları olup olmadığını ortaya koymaktır. Soruya alınan yanıtlar aşağıdaki tabloda görülmektedir.

**Tablo 35:** Üretim Tesislerinin Konumu ve Gelecekteki Durumu

| Bölgeler                     | Firma Sayısı ve Yüzdesi |           |              |           |
|------------------------------|-------------------------|-----------|--------------|-----------|
|                              | Mevcut Konum            |           | 2019 Yılı    |           |
|                              | Firma Sayısı            | Yüzde (%) | Firma Sayısı | Yüzde (%) |
| Yurtiçi                      | 8                       | 100       | 8            | 100       |
| AB                           | 2                       | 25        | 2            | 25        |
| Doğu Avrupa                  | 0                       | 0         | 0            | 0         |
| Bağımsız Devletler Topluluğu | 0                       | 0         | 0            | 0         |
| Ortadoğu Ve Kuzey Afrika     | 1                       | 12,5      | 12,5         | 0         |
| Çin                          | 0                       | 0         | 0            | 0         |
| ABD                          | 0                       | 0         | 0            | 0         |
| Diğer                        | 0                       | 0         | 0            | 0         |

Ankete katılan firmaların 6 adedinin sadece yurtiçinde üretim tesisi bulunmaktadır. 2 firma hem yurt içinde, hem de yurt dışında üretim tesisi bulunmaktadır. Yurtdışına açılım yapan firmalar; gelecekte de bu konuda adım atmaya devam edeceklerini belirtmişlerdir.

### 3.4.10. Firmaların Üretim, Teknoloji ve Pazarlama Konularındaki İşbirlikleri

Ankete katılan firmalara, yurtdışındaki firmalarla üretim, teknoloji ve pazarlama konularında herhangi bir işbirliklerinin olup olmadığı sorulmuştur. Ayrıca gelecekte böyle bir işbirliğinin planlanmakta olup olmadığı da sorulmuştur. Alınan yanıtlar aşağıdaki gibidir;

**Tablo 36:** Üretim, Teknoloji ve Pazarlama Konularındaki Mevcut İşbirlikleri ve Gelecekteki Durum

|           | Firma sayısı ve yüzdesi |           |           |           |
|-----------|-------------------------|-----------|-----------|-----------|
|           | Mevcut durum            | Yüzde (%) | 2019 yılı | Yüzde (%) |
| Üretim    | 3                       | 43        | 2         | 29        |
| Teknoloji | 4                       | 57        | 4         | 57        |
| Pazarlama | 0                       | 0         | 1         | 14        |

Araştırmaya katılan bir firma bu soruya yanıt vermemiştir. Tablo 36'ya göre firmalar en çok teknoloji konusunda yurtdışındaki firmalarla işbirliğine gitmektedir. Gelecekte de bu durum, bu şekilde devam edecektir. Üretim konusunda da firmaların bazılarının yurtdışındaki firmalarla işbirliği söz konusudur. Ancak pazarlama konusunda herhangi bir işbirliği günümüzde mevcut değildir. Gelecekte de yalnızca 1 firma böyle bir işbirliğine gideceğini belirtmiştir.

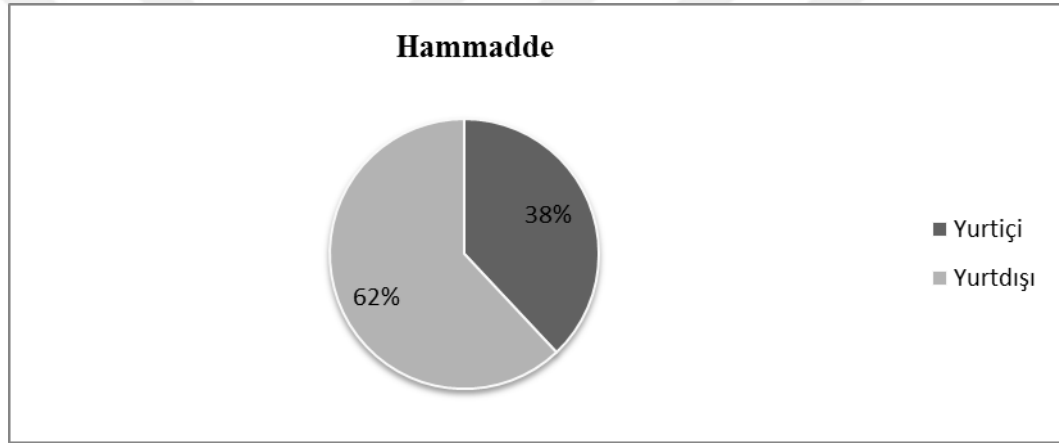
Ülkemizdeki demir çelik sektörü, genel anlamda üretimde en son teknolojiyi kullanmaktadır. Ankete katılan firmalarda da bu durum böyledir. Üretim yöntemleri konusunda da yurtdışındaki firmalarla işbirliğine gidilmektedir. Bu iki konudaki girişimler, üretim maliyetlerini azaltılmakta ve ürün kalitesini arttırmaktadır. Ancak ihracat hedeflerini büyötmek isteyen firmalar, yurtdışında faaliyet gösteren ve

girilmek istenen pazar hakkında deneyim sahibi olan firmalardan pazarlama konusunda da işbirliğine gitme seçeneğini göz ardı etmemelidir.

### 3.4.11. Firmaların Hammadde İle İlgili Durumu

Sektörün en önemli hammadde girdisini ve maliyet kalemini hurda oluşturmaktadır. Bu bölümde firmalara hammaddelerini nereden temin ettiği ve eğer hammadde yurtdışından temin ediyorsa, hangi ülkeler veya bölgelerden temin ettiği sorulmuştur. Alınan yanıtlar aşağıdaki gibidir;

Şekil 17: Hammadde Tedarik Durumu



Şekil 17'den anlaşılacağı gibi araştırmaya katılan firmalar, hammaddenin büyük kısmını yurtdışından tedarik etmektedir. Bunun nedeni ise, araştırmaya katılan firmaların büyük kısmının EAO ile üretim yapmalarıdır. Bu üretim yönteminin en önemli hammaddesi hurdadır. Ülkemizde, mevcut üretim kapasitesini karşılayabilecek düzeyde hurda tedariki mevcut değildir. Bu nedenle hurda konusunda dışa bağımlılık söz konusudur. Bu bağımlılık, üretim maliyetlerini arttırmakta ve ihracat yapılan pazarlarda firmaların, rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir.

Firmalara hammaddelerin hangi bölgelerden ve ülkelerden tedarik edildiği sorulmuştur. Soruya 1 firma yanıt vermemiştir. Geriye kalan 7 firmadan alınan yanıtlar aşağıdaki gibidir;

**Tablo 37:** Hammadde Tedarik Edilen Ülke ve Bölgeler

|                              | Firma Sayısı ve Yüzdesi |           |
|------------------------------|-------------------------|-----------|
|                              | Firma Sayısı            | Yüzde (%) |
| ABD                          | 3                       | 43        |
| AB                           | 4                       | 57        |
| Bağımsız devletler topluluğu | 4                       | 57        |
| Ortadoğu Ve Kuzey Afrika     | 2                       | 29        |

Yıllık cirosu 1 milyar TL'nin üzerinde olan firmalar, birkaç farklı bölgeden hammadde tedariki gerçekleştirirken diğer firmalar, belirli bir bölgeden tedarik işlemini gerçekleştirmektedir. Kısacası yıllık cirosu yüksek olan firmalar, düşük olan firmalara göre daha fazla sayıda tedarikçi ile faaliyette bulunmaktadır.

Dünya genelinde, en büyük hurda tedarikçisi ülke ABD'dir. Bu nedenle firmalar, kendilerine coğrafik olarak yakın bölgeler ve ülkeler dışında ABD'nden de büyük miktarda hurda tedarik etmektedir.

#### 3.4.12. İskenderun Bölgesi'ndeki Altyapı Durumu

İhracatı pozitif yönde arttırmak için, üretim yapılan bölgedeki ulaşım, enerji ve çevre yatırımlarının yeterli düzeyde olması gerekir. Bu yatırımların beklenen düzeyde olması, ihracat yapacak firmaların maliyetlerini azaltmasına yardımcı olmaktadır. Araştırmaya katılan firmalara öncelikle bölgedeki altyapı durumunu yeterli bulup bulmadığı sorulmuştur. Ardından yeterli bulmayan firmalara, hangi altyapı sektörlerine yatırım yapılması gerektiği sorulmuştur. Bu sorulara 1 firma yanıt vermemiştir. Geriye kalan firmaların, konu ile ilgili düşünceleri şöyledir;

**Tablo 38:** İskenderun Bölgesindeki Altyapı Durumu Yeterli Mi?

|       | Firma Sayısı Ve Yüzdesi |           |
|-------|-------------------------|-----------|
|       | Firma Sayısı            | Yüzde (%) |
| Evet  | 3                       | 42        |
| Hayır | 4                       | 58        |

Bölgedeki altyapı durumunu yeterli bulan firmalar ulaşım, enerji ve çevre konularında yatırım faaliyetleri gerçekleştiren firmalardır. Kısacası bu firmaların kendilerine ait liman sahaları, enerji kaynakları ve çevresel yatırımları mevcuttur. Ayrıca bu firmalar, yıllık ciro bakımından 1 milyon TL'nin üzerinde rakamlara sahiptirler.

Bölgedeki altyapı durumunu yeterli bulmayan 4 firmanın düşünceleri Tablo 39'da görülmektedir;

**Tablo 39:** Yatırım Yapılması Gereken Altyapı Sektörleri

|                   | Firma Sayısı ve Yüzdesi |           |                          |           |
|-------------------|-------------------------|-----------|--------------------------|-----------|
|                   | 1. ve 2.<br>Öncelikli   | Yüzde (%) | 3. 4. ve 5.<br>Öncelikli | Yüzde (%) |
| Karayolu          | 1                       | 20        | 4                        | 80        |
| Demiryolu         | 2                       | 40        | 3                        | 60        |
| Denizyolu (Liman) | 0                       | 0         | 5                        | 100       |
| Enerji            | 5                       | 100       | 0                        | 0         |
| Çevre             | 2                       | 40        | 3                        | 60        |
| Diğer             | 0                       | 0         | 0                        | 0         |

Tablodan da anlaşılacağı üzere firmalar, öncelikli olarak enerji konusunda bölgeye yatırım yapılması gerektiğini düşünmektedir. Firmaların üretim sırasındaki en büyük gider kalemini enerji giderleri oluşturmaktadır. Demir Çelik sektörü, ülkedeki diğer sanayi sektörleriyle kıyaslandığında, tek başına elektrik enerjisinin %20 den fazlasını harcamaktadır. Araştırmaya katılan firmalar, bu maliyeti azaltmak için bölgeye yeni elektrik santralleri yapılmasını ya da elektrik fiyatlarının düşürülmesini talep etmektedir. Ayrıca doğalgaz giderlerinin de azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Bunun dışında firmalar, öncelikle çevre ve demiryolu ulaşımı ile ilgili olarak yatırım yapılması gerektiğini düşünmektedir. Firmalar göre karayolu ve denizyolu ulaşımı ile ilgili yatırımlar, diğerlerine göre daha az önceliklidir.

### 3.4.13. Enerji Maliyeti ile İlave Fon ve Kesintilerin, Sektörün Dış Pazardaki Rekabet Gücüne Etkisi

Demir çelik sektöründe, ülkedeki diğer sektörlerle göre daha yoğun biçimde enerji kullanımı mevcuttur. Bu nedenle sektörde, enerjiye bağımlılık söz konusudur. Ayrıca sektörde, maliyet kalemlerine eklenen bazı ilave fon ve kesintiler (TRT payı, enerji fonu, belediye tüketim vergisi gibi) bulunmaktadır. Araştırmanın bu bölümünde firmalara, mevcut enerji maliyeti ile maliyetler üzerindeki ilave fon ve kesintilerin, sektörün dış pazardaki rekabet gücünü sınırlandırıp sınırlandırmadığı sorulmuştur. 1 firma soruya yanıt vermemiştir. Firmaların görüşleri Tablo 40'ta verilmiştir.

**Tablo 40:** Enerji Maliyeti İle İlave Fon Ve Kesintiler, Sektörün Rekabet Gücünü Sınırlandırıyor Mu?

|       | Firma sayısı ve yüzdesi |           |
|-------|-------------------------|-----------|
|       | Firma sayısı            | Yüzde (%) |
| Evet  | 7                       | 100       |
| Hayır | 0                       | 0         |

Soruyu yanıtlayan firmaların tamamı, enerji maliyeti ile maliyetler üzerindeki ilave fon ve kesintilerin, sektörün uluslararası piyasalardaki rekabet gücünü sınırlandırdığı konusunda görüş birliğine sahiptir. Sektördeki bu sınırlandırıcı etkinin giderilmesi için, devlet tarafından sektöre yüklenen ilave fon ve kesintilerin kaldırılması veya asgari düzeye indirilmesi gerekmektedir.

Demir çelik sektöründeki enerji maliyetlerinin azaltılması için, enerji fiyatlarının indirilmesi gerekmektedir. Ayrıca İskenderun bölgesindeki firmaların enerji ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde, elektrik santralleri ve doğalgaz depolama merkezleri kurulmalıdır. Bununla birlikte bölge, coğrafi yapısından ötürü, rüzgar enerjisini elektrik enerjisine dönüştürüp sanayide kullanabilecek potansiyele sahiptir. Bölgedeki firmaların, kamu kurum ve kuruluşlarıyla bir araya gelerek bu potansiyelin gelecekte nasıl değerlendirilebileceği planlanmalıdır.

### 3.4.14. Sektörde Karşılaşılan Diğer İhracat Sorunları ve Çözüm Önerileri

Araştırmanın son bölümünde firmalara, önceki soruların dışında ihracatta karşılaştıkları başka sorunların olup olmadığı ve bu sorunlarla ilgili çözüm önerileri sorulmuştur. Alınan yanıtlar şöyledir;

- En önemli sorun yüksek enerji maliyetidir. Bunu düşürülmesi için devlet tarafından düzenleme yapılması gerekir.
- Gümrük kapılarının altyapı ve fiziki anlamda yetersiz olmasından dolayı ihracat ürünleri, dış pazara geç ulaşmaktadır. Bu da firmanın maliyetlerini arttırmaktadır. Konu ile ilgili olarak devletin, gerekli yatırımları gerçekleştirmesi gerekmektedir.
- Dahilde işleme rejimi (DİR) içerisindeki bürokrasinin azaltılması gerekir. Bu belgenin alınımının, ihracatı az miktarda gerçekleştiren firmalar için daha kolay ve anlaşılır hale getirilmesi gerekir.
- İhracatı az yapan firmaların, gelecekte ihracat miktarlarını arttırabilmeleri için devlet desteklerinin ve teşviklerinin arttırılması gerekmektedir.
- Ülkemiz çelik sektörüne uygulanan kota ve ambargoların bertaraf edilmesi için diğer ülkelerle olan ikili ilişkilerin olumlu yönde geliştirilmesi temenni edilmektedir.
- Ekonomide yaşanan durgunluğun giderilmesi için ilgili kurum ve kuruluşların gerekli düzenlemeleri yapması temenni edilmiştir.

## SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmayı genel anlamda incelediğimizde, aşağıdaki sonuç ve önerilere ulaşmamız mümkündür;

Demir çelik sektöründe ihracat, büyük miktarda ülkemize yakın olan pazarlara ve komşu ülkelere yapılmaktadır. Bu nedenle bu ülkelerle ikili ilişkilerin iyi olması gerekir. Ülkemizin komşu ülkelerle yaşadığı siyasi krizler, çelik sektörünü olumsuz yönde etkilemektedir.

Son yıllarda ülkemizin ihraç ettiği demir çelik ürünlerine karşı uygulanan korumacı tedbirler giderek artmaktadır. Bunun en önemli nedeni de, ülkelerin kendi iç pazarlarını koruma isteğidir. Geçtiğimiz yıl ABD'nin ve AB'nin uyguladığı yaptırımlar bunlara örnek teşkil etmektedir. Bu yaptırımlara maruz kalmamak için siyasal anlamda bu ülkelerle ikili ilişkilerimizin iyi olması gerekmektedir. Ayrıca Demir çelik sektörümüzle doğrudan veya dolaylı olarak bağlı olan kuruluşların (Çelik İhracatçıları Birliği, Türkiye İhracatçılar Meclisi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği v.d.) iyi şekilde lobi faaliyetleri yürütmeleri gerekmektedir.

Demir çelik sektöründe uygulanan ilave vergi ve fonların (TRT payı v.b.) kaldırılması veya azaltılması, sektörün üretim maliyetini düşürecektir. Böylece sektörün dış pazardaki rekabet gücü artacaktır. Bunu, ilgili kurumların mutlaka değerlendirmesi gerekmektedir.

Demir çelik sektöründe enerji tüketimi, sektörün yapısı gereği oldukça yüksektir. Üretim içerisindeki en önemli maliyetlerden biridir. Bu maliyetin düşürülebilmesi için enerji üretimi yapan kamu ve özel sektör kuruluşları bir araya gelerek, enerji maliyeti nasıl düşürebileceklerini ele almalıdır.

AB ile 1996 yılında imzaladığımız Serbest Ticaret Anlaşması'nın ilgili maddesine göre Türkiye'de devletin, Demir çelik sektörüne teşvik ve destek vermemesi konusunda mutabakata varılmıştır. Ancak AB, kendisine üye olan ülkelerde demir çelik sektörüne destek vermeye devam etmektedir. Bu durum, Ülkemizde demir çelik sektörünün gelişimi ve dış pazardaki rekabetçi konumunu sürdürebilmesi için olumsuz bir durum oluşturmaktadır. Dünya genelinde demir çelik sektörlerinin gelişmesinde devletlerin atkısı çok önemlidir. Bu nedenle ilgili

maddenin AB ile yeniden ele alınıp düzeltilmesi, demir çelik sektörünün rekabet gücünü arttırmasına önemli katkı sağlayacaktır.

Ülkemizde özellikle son yıllarda döviz kurlarında görülen ani değişimler, her sektörde olduğu gibi demir çelik sektörünü de olumsuz yönde etkilemektedir. Döviz kurlarındaki bu belirsiz durum, üretim maliyetlerinin hesaplanması, ihracat yapılırken fiyat oluşturulması ve üretim için hammadde ithalatı yapılırken büyük bir belirsizlik yaratmaktadır. Bu belirsizliğin olmaması için daha etkin ekonomik politikaların belirlenip döviz kurlarının olabildiğince dengeli seyir izlemesi sağlanmalıdır.

Dünyada demir çelik üretiminin yaklaşık %55'ini tek başına Çin Halk Cumhuriyeti gerçekleştirmektedir. Bu nedenle Çin, sektördeki en büyük oyuncu ve oyun kurucudur. Aslında sektörde, Çin dışında kalan tüm ülkeler, Çin'den gelen piyasa bilgilerine göre fiyat oluşturmakta ve hedef pazar belirlemektedirler. Ülkemizde de bu durum benzerdir. Ülkemizdeki ihracatçıların temel hedefi Çin'in ulaşamadığı pazarlara ulaşabilmek olmalıdır.

Dünyadaki ekonomik konjonktüre bağlı olarak demir çelik sektöründe zaman zaman küresel daralmalar görülmektedir. Böyle zamanlarda ihraç pazarlarının olabildiğince geniş olması, sektördeki firmalarımızın bu daralmalardan en az şekilde etkilenmesini sağlayacaktır. Bu nedenle firmalarımız, ihraç pazarlarını geniş tutabilmek için sürekli yeni pazar arayışlarında bulunmalıdır.

Ayrıca çalışmanın araştırma bölümünde görüleceği üzere, İskenderun Bölgesi'nde faaliyet gösteren firmalar, ihracatlarının büyük bölümünü Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgelerine yapmaktadırlar. Bu bölgelerdeki ülkelerde demir çelik ürünlerine olan talep azalursa, İskenderun Bölgesindeki firmalarımızın bu olumsuz durumu giderebilmesi için mutlaka yeni pazar arayışlarına önem vermesi gerekmektedir.

Demir çelik sektöründe faaliyet gösteren firmalarımız için Ticaret Bakanlığı, Çelik İhracatçıları Birliği v.b. kurum ve kuruluşlar; ihracatın geliştirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetler; yeni hedef pazarların bulunmasıyla ilgili toplantılar, fuarlara katılım için sağlanan teşvik ve destekler, riskli pazarlar için sigorta yapılması, İhracatçılara yeşil pasaport verilmesi gibidir. Firmalarımızın ihracatlarını arttırmaya katkı sağlayacak olan bu faaliyetleri güncel şekilde takip

etmeleri ve bunlardan olabildiğince yararlanmaya çalışmaları gerekmektedir. Bu çalışmanın araştırma bölümünde fark edileceği üzere, firmalarımız bu konuda yeterli girişimleri yapmamaktadırlar.

Ayrıca yeşil pasaport uygulaması yeniden düzenlenip, toplam ihracat tutarına göre firmalara daha fazla sayıda yeşil pasaport alım hakkı tahsis edilmelidir. Böylece firmalarda, ihracat yapmakla görevli daha fazla kişinin yurtdışına çıkışı kolaylaşacağı için satış ve pazarlama konularına katkı sağlanacağı öngörülebilir.

Üretim-ihracat arasındaki ilişkiyi değerlendirmek istediğimizde; ülkemizde kendi ihtiyacımızı karşılayabilecek kadar demir cevheri ve hurda vb. hammaddelerin bulunmadığını, bunların dış piyasalardan tedarik edildiğini ifade etmemiz mümkündür. Bu durumun kısa vadede değişmesi oldukça zordur. Bu nedenle ülkemizdeki mevcut demir ve kömür madenlerinin en iyi şekilde değerlendirilmesi ve hurda konusunda dışa bağımlılığın azalması için ülkemizdeki mevcut hurda potansiyelinin en iyi şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Hammadde konusunda sağlanacak iyileştirmeler, üretim maliyetlerini azaltacağı için firmalarımızın ihracat konusunda rekabetçi durumlarını güçlendirecektir.

Anket çalışmasında görüldüğü üzere firmalarımız, sektörde markalaşma konusunu pek önemsememektedir. Demir çelik sektörü, yapısı gereği katma değer düşük olduğu, ürünlerin çok özellikli olmadığı ve fiyatların çok çabuk değiştiği bir sektördür. Bu nedenle firmalarımız, markalaşma konusuna önem verip, bununla ilgili faaliyetlerde bulunmak yerine, fiyat konusunda rekabetçi olmayı tercih etmektedirler.

Ülkemizde demir çelik sektöründe arz talep dengesizliği bulunmaktadır. Bunun en önemli nedeni 80'li yıllardan sonra sektöre sağlanan desteklerin planlı olmamasıdır. Bu nedenle sektörde yeni yatırım kararı alınırken, mutlaka sektörün bu yatırıma ihtiyaç duyup duymadığı iyi analiz edilmelidir. Üretimin az, talebin ise yüksek olduğu ürünlere yapılacak yatırımlar öncelikli olmalıdır. Aynı şekilde yeni yatırımın ihraç pazarlarında karşılık bulup bulmayacağı da iyi etüt edilmelidir.

Anket çalışmasına göre sektördeki bazı firmaların, kendilerine sunulan teşvik ve desteklerden haberdar olmadıkları görülmektedir. Bu nedenle sektöre teşvik ve destek veren kurum ve kuruluşlar, sektördeki firmalarla iletişimi güçlendirmeleri gerekmektedir.

Yurtdışında bulunan Ticari Ataşeliklerimizden, pazar araştırmaları ve ihracat yapılabilecek yeni firmalar bulunabilmesi konularında etkin bir şekilde faydalanılmalıdır. Ayrıca Ataşeliklerimizin veri tabaları güncel olmalı ve firmalarımızdan gelen soru ve taleplere hızlı şekilde geri bildirim sağlanmalıdır.

Firmalarımızın üretimde kullandıkları makine ve teçhizatlar genellikle son teknoloji ürünler olup, bu konuda dünya standartlarının üzerinde olduğumuzu kabul edebiliriz. Ancak bu makine ve teçhizatları yurtdışından ithal etmekteyiz. Bu durum da üretim maliyetimizi arttırmaktadır. Bu maliyeti düşürebilmek için makineleri ve teçhizatları ülkemizde üretmeye çalışmalıyız. Bunun için de gerek özel sektör, gerekse devlet kuruluşları bir araya gelip, yurtiçinde makinelerin üretimi için planlama yapmalıdırlar.

Ülkemizin önemli sorunlarından biri de, nitelikli ve teknik ara eleman sayısının ülkemizin ihtiyacını karşılayamamasıdır. Bu durum demir çelik sektörü için de geçerlidir. Bir firmada iyi eğitilmiş teknik ve ara elemanın varlığı, üretimde yaşanacak kayıpları minimize edeceği gibi üretim maliyetlerinin de düşmesine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle teknik ve ara eleman yetiştirilmesi konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör kuruluşları gerekli adımları atmalıdır.

İskenderun bölgesi, Coğrafi konumunu sağladığı avantaj sayesinde bölgeye yabancı yatırım çekebilme potansiyeli yüksektir. Rusya merkezli MMK firmasının bölgeye yaptığı yatırım da bunun en güzel örneğidir. Bu nedenle sektörde faaliyet gösteren firmalarımız, bölgeye yabancı ortaklı yatırım yapabilir. Bu sayede bölgede istihdama katkı sağlanabileceği gibi, bölgedeki firmanın da yurtdışından bir firmayla işbirliğine giderek yurtdışındaki iş potansiyeline (ihracatına) olumlu katkı sağlayabileceği düşünülebilir.

İskenderun bölgesinde faaliyet gösterip dış pazarda rekabet etmenin zorluğundan bahseden firmalar; dış ticaret departmanlarını bu zor piyasa şartlarına göre kurmaları gerekmektedir. Veya hali hazırda kurulu olan dış ticaret departmanlarındaki çalışanlarını en iyi şekilde eğitip, piyasadaki zor koşullarla rekabet edebilecek düzeye getirmelidirler.

Ayrıca İskenderun bölgesindeki bazı firmalar, dış ticaret konusunda mevzuatın karmaşık olmasından yakınmaktadır. Bu konuda firmalar, Ticaret Odası veya İhracatlar Birliği'nden mutlaka destek talep etmelidir.

Firmalarımız, yurtdışına doğrudan yatırım yaparak da ihraç pazarlarını geliştirebilirler. Örneğin İskenderun Bölgesinde faaliyet gösteren Tosçelik firması, Cezayir'e üretim tesisleri kurarak Afrika pazarına daha kolay giriş yapmıştır. Tabiki bu yatırımlar oldukça yüksek sermaye gerektirmektedir ve yatırım öncesinde iyi etüt edilmelidir.

İskenderun bölgesindeki firmalar; bölgedeki lojistik altyapısını yetersiz bulmaktadırlar. Bu nedenle bölgedeki liman sayısı ve limanların yük/konteynır alma kapasiteleri arttırılmalıdır. Ayrıca limanlara ulaşım konusunda mevcut yollar yeterli olmadığı için yeni yolların yapımı veya mevcut yolların ıslah edilmesi gerekmektedir.

Son olarak, global anlamda e-ticaretin gelişimi göz önüne alındığında, demir çelik sektörünün de bu gelişimden etkilenmesi kaçınılmazdır. İnternet yoluyla faaliyet gösteren e- ticaret siteleri üzerinden satışlar her geçen yıl artmaktadır. Ayrıca birçok firma, sosyal medyada hesap oluşturmakta ve bu mecraayı aktif bir şekilde kullanarak pazarlama faaliyetleri yürütmektedirler. Ülkemizdeki demir çelik firmaları ise, bu platformlara yeterli yatırımı yapmamaktadır. Globalleşen dünyada dijital ortamda yapılan satışın gelecekte daha da artacağı öngörülmektedir. Bu nedenle firmalarımız, bu mecralarda mutlaka faaliyet göstermeye başlamalıdır. E-ticaret sitelerinin ve sosyal medya hesaplarının etkin bir biçimde kullanımı için firma içerisinde ayrı bir departman kurulup gerekli eğitimler alınmalıdır. Gerekirse bu mecraların kullanımı için sosyal medya ajanslarından destek alınmalıdır.

## KAYNAKÇA

.(Demir Çelik Sektörü Raporu 2014, T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı ,  
[http://www.dogaka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.dogaka.gov.tr\\_523\\_TN1D55SP\\_Demir-celik-Sektor-Raporu-2014.pdf](http://www.dogaka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.dogaka.gov.tr_523_TN1D55SP_Demir-celik-Sektor-Raporu-2014.pdf) (25.04.2019) )

‘*The White Book Of Steel.*’ ( World Steel Association) [http://www.worldsteel.org/en/dam/jcr:7b406f65-3d94-4e8a-819f-c0b6e0c1624e/The+White+Book+of+Steel\\_web.pdf](http://www.worldsteel.org/en/dam/jcr:7b406f65-3d94-4e8a-819f-c0b6e0c1624e/The+White+Book+of+Steel_web.pdf)  
(20.04.2019)

Akman, E. (2007). *Dünya’da Ve Türkiye’de Demir Çelik Sektörü Ve Türk Demir Çelik Sektörünün Rekabet Gücü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

*Ankara Demir Ve Demirdışı Metaller İhracatçıları Birliği. ‘Yaratılan Katma Değer Açısından Vasıflı Çelik Ürünler Önemlidir.’* <http://www.demirbirlik.org/tr/yaratilan-katma-deger-acisindan-vasifli-celik-urunler-onemlidir> . (22. 01. 2017))

Atgür, M. (2006). *Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Demir Çelik Sektörü: Analizi, Sorunlar Ve Çözüm Önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir. T.C. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Birleşik Metal İşçileri Sendikası, (2003), *Demir Çelik Sektörü*, İstanbul, Birleşik Metal İş Yayınları

Cengiz E. Gegez A E., Arslan F. M. Pirtini S, Tıgılı M. (2003). *Uluslararası Pazarlara Giriş Stratejileri*, İstanbul: Der Yayınları

Cumhuriyet Gazetesi . 31.01.2014. ‘*Türkiye’nin dış ticaret açığı arttı*’.  
[http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ekonomi/35845/Turkiye\\_nin\\_dis\\_ticaret\\_acigi\\_artti.html](http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ekonomi/35845/Turkiye_nin_dis_ticaret_acigi_artti.html) (25.03.2017)

Çelik İhracatçıları Birliği .‘*Anti-damping*’. <http://www.cib.org.tr/tr/faaliyetler-antidamping-2.html> Erişim Tarihi: (10.02.2019)

Çelik İhracatçıları Birliği, “*İstatistikler*” <http://www.cib.org.tr/tr/istatistikler.html> Erişim tarihi: 18.05.2019)

Çelik İhracatçıları Birliği, *Çalışma Raporu 2018*, <http://www.cib.org.tr/files/Doc/files/CIB-CALISMA-RAPORU-2018.pdf> Erişim Tarihi: 03.06.2019

Çelik İhracatçıları Birliği, 08.01.2014. *Türk Çelik Sektörü Yıl Sonu Hedefine Ulaştı*. <http://www.cib.org.tr/tr/ihracat-bulteni-yil-turk-celik-sektoru-yilsonu-hedefine-ulasti.html> (20.03.2017)

Dawson C., Matthews R., Shimamura K., ( 04.02. 2011 ). ‘*Nippon Steel, Sumitomo Metal to Merge*’ <http://online.wsj.com/news/articles/SB10-001424052748703652104576121363552630344> (20.11. 2017)

Demir Çelik Store Dergisi. ArcelorMittal, 200 milyon tonluk üretime doğru ilerliyor, <http://www.demircelikstore.com/-1-1562-arcelormittal-200-milyon-tonluk-uretime-dogru-ilerliyor.html> (17.01 2019)

Duman, A. (2008). *Cumhuriyet Dönemi’nde Türkiye’de Demir Çelik Sanayi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdemir Grubu. *Erdemir Grubu 2018 Yıllık Faaliyet Raporu*. [http://www.oyakmadenmetalurji.com.tr/Sites/1/upload/files/ERDEMIR\\_18-TR\\_FINAL-180319-2469.pdf](http://www.oyakmadenmetalurji.com.tr/Sites/1/upload/files/ERDEMIR_18-TR_FINAL-180319-2469.pdf) (25.05.2019)

Global Enerji Dergisi. 07.04.2007. ‘Demir Cevheri Yatırım Bekliyor’. <http://www.globalenerji.com.tr/dergide-bu-sayi/2007/4/7/demir-cevheri-yatirim-bekliyor> (11.01.2019)

Güser, A. (2006). *Bir Özelleştirme Örneğinin İstatistiksel İncelenmesi Kardemir A.Ş.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

[http://www.worldsteel.org/en/dam/jcr:e5a8eda5-4b46-4892-856b-00908b5ab492/SSY\\_2018.pdf](http://www.worldsteel.org/en/dam/jcr:e5a8eda5-4b46-4892-856b-00908b5ab492/SSY_2018.pdf) (06.06.2019)

İskenderun Ticaret Ve Sanayi Odası. (2010). *2009 Ekonomik Rapor*. İskenderun: Color Ofset Yayıncılık

İskenderun Ticaret Ve Sanayi Odası. (2015). *Faaliyet Ve Ekonomik Rapor 2014*. İskenderun: Color Ofset Yayıncılık

Kaştan, Y. (2003). Atatürk Döneminde Sanayileşme Ve Karabük Demir Çelik İşletmeleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 11(2): 487-502

Kıvılcım, İ. (2012). ‘Avrupa Birliği Emisyon Ticaret Sisteminde Son Durum – Havacılık Sektörü, *İKV Değerlendirme Notu*’ İktisadi Kalkınma Vakfı, [http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/degerlendirme\\_notu\\_-\\_53.pdf](http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/degerlendirme_notu_-_53.pdf) (02.01.2019)

Koca, M. (2008). *Türk Demir Çelik Sanayii İçin Strateji Önerileri: Bütünleşme Ve Ortak Girdi Temini. Planlama Uzmanlığı Tezi*. Ankara: DPT-İktisadi Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü

Marcus, P. Hites, B. Şubat 2013. *Ask World Steel Dynamics*. [http://apps.aist.org/magazine/wsd/13\\_feb\\_wsd.pdf](http://apps.aist.org/magazine/wsd/13_feb_wsd.pdf) (12.01.2019)

MMK Turkey, Şirket Profili, <http://mmkturkey.com.tr/sirket-profil/> ( 15.05.2019)

Moment-Expo Dergisi. (2009). ‘*Demir Çeliğin 3 Büyük Sorunu*’. <http://www.moment-expo.com/demir-celigin-3-buyuk-sorunu> (20.02.2019)

Özdabak, A. (2004) Demir Çelik Ve Enerji, *Erdemir Bilim Ve Teknik Serisi*. İstanbul. Rengin Basımevi

Özdabak, A. (2004). Demir Çelik Ve Enerji (Erdemir Bilim Ve Teknoloji Serisi). İstanbul: Rengin Basımevi

Resmi Gazete. ‘Girdi Tedarik Stratejisi (GİTES) Ve Eylem Planı 2013-2015’. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121225-28-1.pdf> (17.03.2019)

Resmi Gazete. *İhracatçılara Hususi Damgalı Pasaport Verilmesine İlişkin Esaslar Hakkında Kararı*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/03/20170323-11.pdf> (17.04.2019 )

Sektör Raporu: Demir Çelik, Vakıf Yatırım, [http://www.vakifyatirim.com.tr/files/news\\_7829.pdf](http://www.vakifyatirim.com.tr/files/news_7829.pdf) Erişim Tarihi 24.03.2019

Sektörel Görünüm: Demir Çelik (Mayıs 2018). *Türkiye Sınai Kalkınma Bankası*, [http://www.matil.org/uploads/dokuman/11941/Sekt%C3%B6rel%20G%C3%B6r%C3%BCn%C3%BCm\\_Demir%20%20%28Mayıs%20%28%29.pdf](http://www.matil.org/uploads/dokuman/11941/Sekt%C3%B6rel%20G%C3%B6r%C3%BCn%C3%BCm_Demir%20%20%28Mayıs%20%28%29.pdf) (19.04.2019)

SteelData, 2018 Yılı İtibariyle Dünya’nın Büyük Çelik Üreticileri Listesi, World Steel Association (WSA)’dan Steel Data derlemesidir. <http://www.steel-data.com/filesclub> (11.06.2019)

SteelData, *Türkiye’nin Ham Çelik Üretim Kapasitesi, Nihai Üretim Miktarı ve Kapasite Kullanım Oranı* <http://www.steel-data.com/dataclubplus/result/3> erişim tarihi : 09.05.2019

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. ‘Avrupa Birliği Tarihçesi.’ [http://www.ab.gov.tr/\\_105.html](http://www.ab.gov.tr/_105.html) (18.03.2019)

T.C. Ekonomi Bakanlığı, (2012). ‘Demir Çelik – Demir Çelik Eşya, *Sektör Raporları*’ <http://www.ibp.gov.tr/pg/sektorpdf/sanayi/demircelik.pdf> (20.02.2019)

T.C. Ekonomi Bakanlığı. ‘*Türk Demir Çelik Sektörü Ulusal Yeniden Yapılandırma Planı.*’ <http://www.ekonomi.gov.tr/avrupabirligi/index.cfm?sayfa=DD19E281-D8D3-8566-4520559A7E2BEDFE> (21.01.2019)

T.C. Ticaret Bakanlığı. ‘*Ticaret Politikası Savunma Araçları*’ <http://www.ticaret.gov.tr/ithalat/ticaret-politikasi-savunma-araclari> (Erişim Tarihi: 24.04.2019)

T.O.B.B. (2011). ‘*Türkiye Demir Ve Demir Dışı Metaller Meclisi Sektör Raporu 2010.*’ [http://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/Tobb\\_Demir\\_Sektor\\_rapor2011.pdf](http://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/Tobb_Demir_Sektor_rapor2011.pdf) (18.02.2019)

T.O.B.B. (2012). ‘*Türkiye Demir Ve Demir Dışı Metaller Meclisi Sektör Raporu 2011.*’ [http://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/TOBB\\_demir\\_rapor\\_kitap\\_2012.pdf](http://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/TOBB_demir_rapor_kitap_2012.pdf) (18.02.2019)

T.O.B.B. (2017). ‘*Türkiye Demir Ve Demir Dışı Metaller Meclisi Sektör Raporu 2016.*’ <http://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/2017/T%C3%9CRK%C4%B0YE%20DEM%C4%B0R%20VE%20DEM%C4%B0R%20DI%C5%9E%20METALLER%20MECL%C4%B0S%C4%B0%20SEKT%C3%96R%20RAPORU%202016.pdf> (20.05.2019)

TC Bilim, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı. *Demir Çelik Sektörü Raporu 2013/2* <http://sgm.sanayi.gov.tr/Files/Documents/demir-celik-sektor-raporu-23102013140756.pdf> (22.02.2019)

TC Ekonomi Bakanlığı, *İhracata Yönelik Üretim Stratejisi Ve GİTES Sunumu* <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/B294AC88-D8D3-8566-45202AF6BBF47BA9/gitessunumu.pdf> (08.01.2019)

TÇÜD Çelik Dergisi (Nisan 2013) "*MATİL A.Ş. ile Öncelikle İhracatın Önündeki Teknik Engelleri Kaldırmayı Hedefliyoruz*", ss.4-14, <http://www.dcud.org.tr/flip/index.asp?id=47#/DCUD/0> (24.01.2019)

TÇÜD, '*Dünyayı En Fazla Kirleten Ülkeler Sorumluluktan Kaçıyor*,' , [http://www.dcud.org.tr/tr/news.asp?news\\_id=115](http://www.dcud.org.tr/tr/news.asp?news_id=115) (19.02.2019)

TOBB (2014). *Türkiye Demir ve Demirdışı Metaller Meclisi Sektör Raporu-2013*. Ankara 2014.

Turkishtime Dergisi, (Ağustos 2013). '*Çelik Sektörü 2023 İhracat Stratejisi*' .ss26-29. <http://www.timakademi2023.org/wpcontent/themes/a23/docs/ihracatstratejileri/demir-celik.pdf> (15.01.2019)

Turkishtime Dergisi, (Ağustos 2013). *Demir Çelik Sektörünün SWOT (Güçlü Ve Zayıf Yönleri, Tehditler Ve Fırsatlar) Analizi* .s.31. <http://www.timakademi2023.org/wpcontent/themes/a23/docs/ihracatstratejileri/demir-celik.pdf> (15.01.2019)

Türk Dil Kurumu. '*Çelik kavramı (TDK)*' [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5abcee03a40845.11779288](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5abcee03a40845.11779288) (12.02.2019).

Türk Dil Kurumu. '*Demir Kavramı*' (TDK, [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5abcedebd5d1f8.21051118](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5abcedebd5d1f8.21051118), (12.02.2019).

Türkiye Çelik Üreticileri Derneği (TÇÜD). 13.02.2014. Ocak Ayı Basın Bülteni. [http://www.dcud.org.tr/tr/news.asp?news\\_id=465](http://www.dcud.org.tr/tr/news.asp?news_id=465) (02.02.2019)

Türkiye Çelik Üreticileri Derneği, '*2013 Yılında Türk Çelik Sektörü*' <http://www.dcud.org.tr/tr/page.asp?id=6> (16.01.2019)

Türkiye Çelik Üreticileri Derneği, “2018 Yılında Türkiye’nin Çelik Ürün İhracatı % 20.5 Oranında Artarken, İthalatı %11.3 Azaldı” <http://celik.org.tr/2018-yilinda-turkiyenin-celik-urun-ihracati-20-5-oraninda-artarken-ithalati-%11-3-azaldi/> Erişim Tarihi: 05.05.2019

Türkiye Çelik Üreticileri Derneği. ‘Demir Çelik Haritası’. <http://www.d cud.org.tr/tr/page.asp?id=12> (14.04.2019)

Türkiye Çelik Üreticileri Derneği. ‘Türkiye’nin Kişi Başı Ham Çelik Tüketimi Artışını Sürdürüyor’. (02.04.2014). [http://www.d cud.org.tr/tr/news.asp?news\\_id=483](http://www.d cud.org.tr/tr/news.asp?news_id=483) . (14.04.2017)

Türkiye Çelik Üreticileri Derneği. 20.06.2013. *En Büyük 125 Çelik Üreticileri Listesinde Türkiye’den 4 Firma Yer Alıyor.* [http://www.d cud.org.tr/tr/news.asp?news\\_id=377](http://www.d cud.org.tr/tr/news.asp?news_id=377) ( 17.11.2018).

Türkiye İhracatçılar Meclisi, *2023 Türkiye İhracat Stratejisinin Uygulamaya Aktarılması ve Sektörel Kırılımı.* Sayfa 13. <http://www.tim.org.tr/files/downloads/2023/tim%202023%20ihracat%20stratejisi%20raporu.pdf> (20.09.2017))

Türkiye İstatistik Kurumu (Tük), Yıllara Göre Dış Ticaret, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> Erişim Tarihi 18.05.2019

Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu.2013. Kömür sektörü raporu (linyit) 2012. [http://www.enerji.gov.tr/yayinlar\\_raporlar/Sektor\\_Raporu\\_TKI\\_2012.pdf](http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_TKI_2012.pdf) (20.01.2019)

Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği. Haziran 2012. *Türkiye Demir ve Demirdışı Metaller Meclisi Sektör Raporu 2011.* [http://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/TOBB\\_demir\\_rapor\\_kitap\\_2012.pdf](http://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/TOBB_demir_rapor_kitap_2012.pdf) (15.01.2019)

SteelData, Türkiye'nin Ham Çelik Üretim Kapasitesi, Nihai Üretim Miktarı ve Kapasite Kullanım Oranı <http://www.steel-data.com/dataclubplus/result/3> erişim tarihi : 09.05.2019

Utkulu, U. ve Aydemir, İ. (2008). *Türkiye'de dış ticaret işlemleri ve Uygulaması*, Gazi Kitabevi, Ankara.

World Steel Association (WSA) , *Steel Statistic Yearbook* (2019)

World Steel Association. (2017). 'World Steel In Figures' <http://www.worldsteel.org/en/dam/jcr:0474d20891084927ace84ac5445c5df8/World%2520Steel%2520in%2520Figures%25202017.pdf> (20.05.2019)

World Steel Association. (2019). 'World Steel In Figures' <http://www.worldsteel.org/en/dam/jcr:96d7a585e6b24d63b9434cd9ab621a91/World%2520Steel%2520in%2520Figures%25202019.pdf> (06.06.2019 )

World Steel Association. Steel Story. <http://www.worldsteel.org/steelstory/#!prettyPhoto> (28.02.2019)

Yaşar, O. (2009) Türk İmalat Sanayinde Lokomotif Bir Sektör: Demir Çelik Sanayi. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 20:42-78

Yaşar, O. (2015) Sanayi Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Hatay ve Osmaniye İllerinde Demir-Çelik Sanayi Kümelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities Dergisi* V/1, 2015: 387-412

Yayan, V. (10 Aralık 2013). *Dünya'da, Türkiye'de ve Bölgemizde Çelik Sektörünün Mevcut Durumu (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı Demir Çelik Zirvesi 2013 Sunumu)*. <http://www.dogaka.gov.tr/haberdetay.asp?M=1&Medya=guncelhaberler&H=1569&Haber=iskenderunda-demir-celik-sektorunun-gelecegi-ele-alindi> (12.01.2019)

Yüzer, H. (2009). *Kur Değişimlerinin Dış Ticaret Üzerine Etkisi: Bir Demir Çelik Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.



**EK**



## EK.1. Anket Formu

# İSKENDERUN BÖLGESİNDEKİ DEMİR ÇELİK FİRMALARI ÖZELİNDE, DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNÜN İHRACATTA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

(ANKET ÇALIŞMASI)

Sayın Katılımcı;

Cevaplamanız için size gönderilen bu anket, İskenderun Bölgesindeki Demir Çelik sektöründe faaliyet gösteren firmaların, ihracatla ilgili sorunlarının ve çözüm önerilerinin ortaya konmasını hedeflemektedir. Ankete katılımınız, sektördeki mevcut eksikliklerin ortaya konması ve bunların nasıl giderilebileceğinin belirlenebilmesi yönünden önemlidir. Ayrıca paylaşacağınız bilgilerin, yüksek lisans tezinde kullanılmak üzere toplandığını ve tamamen gizli kalacağını belirtmek isteriz. Saygılarımızla;

Emir Hakan Köybaşı

Dokuz Eylül Üni. S.B.E.

Uluslar arası İşletmecilik Y.L.

Prof.Dr. Semra Aytuğ

Dokuz Eylül Üni. İ.İ.B.F.

İşletme Anabilim Dalı

## SORULAR

Katılımcının

Adı :

Pozisyon :

Firmanın

Adı :

Kuruluş Tarihi :

1. Kapasite Kullanım Oranınız nedir? Kapasite kullanım oranları ile ilgili 2019 yılı hedefiniz nedir?

| Yıllar                      | 2016 | 2017 | 2018 | 2019<br>(Tahmini) |
|-----------------------------|------|------|------|-------------------|
| Yüzde (%)                   |      |      |      |                   |
| Kapasite Kullanım Oranı (%) |      |      |      |                   |

2. Kapasite Kullanım Oranınız düşükse bunun nedenleri nelerdir?  
Lütfen 1 den başlayarak önem sırasına göre numaralandırınız. 1: Çok önemli .....5:  
Daha az önemli.

|                              |  |
|------------------------------|--|
| Finansman sorunları          |  |
| Pazar bulamama               |  |
| Hammadde temininde güçlükler |  |
| Teknolojik yetersizlikler    |  |
| Diğer<br>.....               |  |

3. Yıllık toplam cironuz nedir?

|                                   |  |
|-----------------------------------|--|
| 100.000.000 TL'den az             |  |
| 100.000.000 TL - 500.000.000 TL   |  |
| 500.000.000 TL – 1.000.000.000 TL |  |
| 1.000.000.000 TL'den fazla        |  |

4. Firmanızın ürettiği ürünlerin tonaj dağılımı ve ihracat miktarı nedir?

| Üretim miktarı ve tutarı     | Toplam Üretim Miktarı (Bin Ton) | Toplam İhracat Miktarı (Bin Ton) | Toplam İhracat Tutarı (Milyon \$) |
|------------------------------|---------------------------------|----------------------------------|-----------------------------------|
| Ürünler                      |                                 |                                  |                                   |
| Uzun Demir Çelik Ürünleri    |                                 |                                  |                                   |
| Yassı Demir Çelik Ürünleri   |                                 |                                  |                                   |
| Vasıflı Demir Çelik Ürünleri |                                 |                                  |                                   |

5. Demir Çelik Sektöründe markalı ürünlerin (markalaşmanın) , firmanızın dış pazarlardaki satışlarınızı arttıracacağını düşünüyor musunuz?

|        |  |
|--------|--|
| Evet   |  |
| Hayır  |  |
| Kısmen |  |

6. Satışlarınızın dağılımı nasıldır?

|              |  |
|--------------|--|
| İç Pazar (%) |  |
| İhracat (%)  |  |

7. İhracat yapmıyorsanız ya da çok az miktarda ise bunun nedeni nedir?  
Lütfen 1 den başlayarak önem sırasına göre numaralandırınız. 1: Çok önemli .....7:  
Daha az önemli.

|                                   |  |
|-----------------------------------|--|
| Satış yapacak pazar bulamama      |  |
| Dış piyasada rekabetin zorluğu    |  |
| İç Pazarın daha karlı olması      |  |
| Kapasitenin yetersiz olması       |  |
| Bürokratik engeller               |  |
| Yetersiz devlet desteği/Teşvikler |  |
| Diğer .....                       |  |

8. Ağırlıklı olarak ihracat yapıyorsanız bunun nedeni nedir?  
Lütfen 1 den başlayarak önem sırasına göre numaralandırınız. 1: Çok önemli .....5:  
Daha az önemli.

|   |  |
|---|--|
| iç pazarın yetersiz olması                |  |
| Fazla kapasiteyi değerlendirme            |  |
| Devlet Destekleri/Teşviklerden yararlanma |  |
| Dış pazarın daha karlı olması             |  |
| Diğer .....                               |  |

9. İhracat için aşağıdaki kurumlardan, aşağıdaki konularda yardım alıyor musunuz?

| Konular<br>Kurumlar   | Pazara Giriş ve Yeni Pazar Bulma | Pazarlama Araştırması | Teşvik Ve Riskli Pazarlar İçin Sigorta | Fuarlara Katılım | Yurtdışında Reklam, Şube Açma, Franchising |
|---|----------------------------------|-----------------------|--|------------------|--|
| Bakanlıklar<br>(Ekonomi Bakanlığı, Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı v.d..) |                                  |                       |  |                  |  |
| İhracatçı Birlikleri  |                                  |                       |  |                  |  |
| Sanayi Ve Ticaret Odaları   |                                  |                       |  |                  |  |
| Yurt dışındaki Müşavirlikler  |                                  |                       |  |                  |  |
| Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK)                                  |                                  |                       |  |                  |  |
| Eximbank veya uluslararası özel sigorta kuruluşları                   |                                  |                       |  |                  |  |
| Diğer...  |                                  |                       |  |                  |  |

10. Fuarlara katılımın ihracatın arttırılmasında önemli midir? Yanıtınız evet ise fuarlara katılım durumunuz nedir?

|  |  |
|--|--|
| Fuarlara katılmıyorum  |  |
| Sadece yurt içindeki uluslar arası fuarlara katılıyorum                |  |
| Hem yurt içindeki hem yurt dışındaki uluslararası fuarlara katılıyorum |  |

11. Fuarlara katılımın sağlayacağı faydalar nelerdir? Lütfen 1 den başlayarak önem sırasına göre numaralandırınız. 1: Çok önemli ....6: Daha az önemli.

|                                  |  |
|----------------------------------|--|
| Fuarlara katılım önemsizdir      |  |
| Sektördeki yeni ürünleri tanıma  |  |
| Kendi ürünlerimizi tanıtmaya     |  |
| Markalaşmaya katkıda bulunur     |  |
| Yeni müşteriler bulmamızı sağlar |  |
| Diğer.....                       |  |

12. Firmanızın satışlarının bölgesel dağılımı ve beklentileriniz nelerdir?

| Bölgeler   | Dağılım | Mevcut Durum (%) | 2019 Yılı beklentiniz (%) |
|--|---------|------------------|---------------------------|
| Yurtiçi  |         |                  |                           |
| AB Ülkeleri  |         |                  |                           |
| Bağımsız Devletler Topluluğu<br>(Rusya, Ukrayna gibi Sovyetler Birliği'nden ayrılan ülkeler) |         |                  |                           |
| Orta Doğu Ve Kuzey Afrika Ülkeleri   |         |                  |                           |
| Çin Ve Diğer Asya Ülkeleri   |         |                  |                           |
| ABD Ve Diğer Kuzey Amerika Ülkeleri  |         |                  |                           |
| Güney (Latin) Amerika Ülkeleri   |         |                  |                           |
| Diğer.....   |         |                  |                           |

13. Firmanızın ihracatta karşılaştığı rakipleri önem derecesine göre sıralayınız.  
1: Çok önemli .....7: Daha az önemli.

|  |  |
|--|--|
| Yurtiçi  |  |
| AB Ülkeleri  |  |
| Bağımsız Devletler Topluluğu (Rusya, Ukrayna gibi<br>Sovyetler Birliği'nden ayrılan ülkeler) |  |
| Orta Doğu ve Kuzey Afrika Ülkeleri   |  |
| Çin Ve Diğer Asya Ülkeleri   |  |
| ABD Ve Diğer Kuzey Amerika Ülkeleri  |  |
| Güney (Latin) Amerika Ülkeleri   |  |
| Diğer.....   |  |

14. Firmanızın, dış pazardaki rakiplerine göre üstün olan ve zayıf olan yanları nelerdir?

|                   | Üstün | Zayıf |
|-------------------|-------|-------|
| Hammadde maliyeti |       |       |
| Üretim maliyeti   |       |       |
| Kalite            |       |       |
| Fiyat             |       |       |
| Marka /Tanınma    |       |       |
| Ürün çeşitliliği  |       |       |
| Teknoloji         |       |       |
| Pazara yakınlık   |       |       |
| Teşvik /yardımlar |       |       |
| Diğer.....        |       |       |

15. Dış pazarda karşılaştığınız sorunlar nelerdir? Lütfen 1 den başlayarak önem sırasına göre numaralandırınız. 1: Çok önemli .....10: Daha az önemli.

|   |  |
|---|--|
| Pazara ulaşamama                                |  |
| Döviz kurlarındaki değişmeler                   |  |
| Ülkelerin Uyguladığı Kotalar                    |  |
| Yabancı Ülke Mevzuatlarının getirdiği zorluklar |  |
| Fiyat rekabeti                                  |  |
| Kalite rekabeti                                 |  |
| Ekonomik/Siyasi Krizler                         |  |
| Müşteri bulmanın zorluğu                        |  |
| Pazar araştırması yapamama                      |  |
| Dağıtım / Lojistik Sorunları                    |  |
| Diğer.....                                      |  |

16. Önümüzdeki 5 yıl içinde firmanızın toplam ihracatı hakkındaki beklentileriniz nedir?

|              |  |
|--------------|--|
| Önemli Artış |  |
| Hafif Artış  |  |
| Durgunluk    |  |
| Önemli Düşüş |  |
| Hafif Düşüş  |  |

17. Satışlarınızı daha çok hangi kanallarla yapıyorsunuz? (Birden çok şıkki işaretleyebilirsiniz)

|                          |  |
|--------------------------|--|
| Doğrudan müşteriye satış |  |
| Servis Merkezleri        |  |
| Tüccarlar/Traderlar      |  |
| e-Ticaret                |  |
| Diğer.....               |  |

18. Firmanızın üretim tesislerinin mevcut konumu nedir ve gelecekte yeni üretim tesisleri kurulması düşünülüyorsa, hangi bölgelere yatırım planlanmaktadır?

| BÖLGELER                     | Mevcut Konum (%) | 2019 yılı (%) |
|------------------------------|------------------|---------------|
| Yurtiçi                      |                  |               |
| AB                           |                  |               |
| Bağımsız Devletler Topluluğu |                  |               |
| Orta Doğu ve Kuzey Afrika    |                  |               |
| Çin Ve Diğer Asya Ülkeleri   |                  |               |
| ABD ve Diğer Kuzey Amerika   |                  |               |
| Güney ( Latin ) Amerika      |                  |               |
| Diğer .....                  |                  |               |

19. Yurt dışındaki firmalarla üretim, teknoloji ve pazarlama konusunda iş birliğiniz var mı? Yok ise 2019 yılında böyle bir işbirliği planlıyor musunuz?

|           | Mevcut Durum |       | 2019 yılı |       |
|-----------|--------------|-------|-----------|-------|
|           | Evet         | Hayır | Evet      | Hayır |
| Üretim    |              |       |           |       |
| Teknoloji |              |       |           |       |
| Pazarlama |              |       |           |       |

20. Firmanız hammaddelerini nereden almaktadır? Lütfen belirtiniz.

|            |  |
|------------|--|
| Yurtiçi %  |  |
| Yurtdışı % |  |

|          |  |
|----------|--|
| Bölgeler |  |
| Ülkeler  |  |

21. Firmanızın bulunduğu bölgedeki altyapı durumunu Enerji / Lojistik / Çevre bakımından yeterli buluyor musunuz?

|       |  |
|-------|--|
| Evet  |  |
| Hayır |  |

Cevabınız hayır ise aşağıdaki altyapı sektörlerinden hangisine yatırım yapılmalıdır? Lütfen 1 den başlayarak önem sırasına göre numaralandırınız. 1: Çok önemli .....6: Daha az önemli.

|                   |  |
|-------------------|--|
| Karayolu          |  |
| Demiryolu         |  |
| Denizyolu (liman) |  |
| Enerji            |  |
| Çevre             |  |
| Diğer.....        |  |

22. Demir Çelik sektöründe kullanılan enerjinin maliyeti ve maliyetler üzerindeki ilave fon ve kesintilerin, sektörün dış pazardaki rekabet gücünü sınırlandırdığını düşünüyor musunuz?

|       |  |
|-------|--|
| Evet  |  |
| Hayır |  |

23. Yukarıdaki soruların dışında, Demir çelik sektöründe karşılaştığınız diğer ihracat sorunları nelerdir? Lütfen önem sırasına göre yazınız.

24. Karşılaştığınız sorunlar için çözüm önerileriniz nelerdir?